T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

YAVUZ SULTAN SELİM'E SUNULAN ARZ VE ARZUHALLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASEMİN AYHAN

İSTANBUL 2023

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

YAVUZ SULTAN SELİM'E SUNULAN ARZ VE ARZUHALLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASEMİN AYHAN

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. UĞUR DEMİR

İSTANBUL 2023

İÇİNDEKİLER

İçindekiler Tablosu

İÇİNDEKİLER I
ÖNSÖZ II
ÖZET IV
ABSTRACT V
KISALTMALAR VI
GİRİŞ 1
1. SELİM'İN TAHT MÜCADELESİ 1
1.1. Selim'in Taht Mücadelesine Başlaması 2
1.2. Uğraş Hadisesi 6
1.3. Selim'in Tahta Çıkışı 7
2. SELİM'İN TAHT MÜCADELESİNE DESTEK VERENLER 11
2.1 Mevcut Literatüre Göre Taht Mücadelesinde Selim'e Destek Verenler 11
2.2 Sunulan Arz ve Arzuhallere Göre Taht Mücadelesinde Selim'e Destek Verenler 16
2.2.1 Bir Kaynak Olarak Arz ve Arzuhal 16
2.2.2 Arz ve Arzuhallere Göre Selim'e Destek Verenler 17
2.2.3 Trabzon'dan Uğraş Hadisesine Kadar Olan Süreçte Selim'e Katılanlar 19
A. Trabzon'dan 19
B. Kefe'den 19
C. Kili'den 20
D. Eski Zağra'dan 20
2.2.4 Uğraş'da Selim'le Oluğunu Hatırlatan Kimseler 22
2.2.5 Payitahta Doğru 25
2.2.6 Taht Mücadelesinde Selim'e Katılan Şehinşah'ın Kulları 26
2.2.7 Şehzade Ahmed'in Elinden Zarar Gören Kimseler 26
2.2.8 Selim Uğruna Eziyet Çeken Kimseler 27
2.2.9 Selim'e Haber Getirenler 27
2.2.10 Selim'in Duacısı Olduğunu Beyan Eden Kimseler 28
2.2.11 Gördüğü Rüyadan Padişahı Haberdar Eden Kimseler 28
SONUÇ 30
TRANSKRİPSİYON USULÜ 33
YAVUZ SULTAN SELİM'E SUNULAN ARZ VE ARZUHALLERİN TRANSKRİPSİYONU 34
KAYNAKÇA 98

ÖNSÖZ

Yavuz Sultan Selim, babasını tahttan indirmek suretiyle tahta çıkan ilk padişahtır. Savaş meydanında Sultan II. Bâyezid ile karşı karşıya gelen Selim, babasına yenilmiş olmasına rağmen tahta çıkabilmiştir. I. Selim'in taht mücadelesi çeşitli akademik çalışmaların konusu olduysa da mücadele sürecinde beraberindekilerin kimler olduğu henüz net bir şekilde ortaya konulamamıştır. Tahta çıktıktan sonra Yavuz Sultan Selim'e sunulan, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde muhafaza edilen, dijital görüntüleri Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan arz ve arzuhaller taht mücadelesine destek verenlere dair önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Sunulan bu arzuhallerin çoğunda Selim'in mücadelesine destek verdiğini hatırlatan kimseler ihsan talebinde bulunmaktadırlar. Yine bu belgeler Selim'in, kuvvetini arttırmak için vaatlerde bulunduğunu da göstermektedir. Selim'in vaatleri, askerin dirlik ve terfi-terakki beklentileri sonucunda Selim'in kuvvetinin arttığı anlaşılmaktadır. Böylelikle taht mücadelesinde Selim'in beraberinde muhtelit bir kitlenin oluştuğu ve elde edilen başarının sadece bir zümreye mâledilemeyeceği belgeler üzerinden izah edilmeye çalışılacaktır.

Yavuz Sultan Selim'in taht mücadelesine dair kaleme alınan çalışmalarda tez konusu olarak ele aldığımız belgelerin çok azından istifade edilmiştir. Söz konusu belgeleri Latin harflerine çevirmek suretiyle Yavuz Sultan Selim'in taht mücadelesine dair orijinal bilgileri ve belgeleri literatüre kazandırmak bu tezin temel hedefidir. Çalışmamızda Selim'in tahta çıkış süreci anlatıldıktan sonra Selim'e destek verenler üzerinde durulacaktır. Mevcut literatürde yer alan destekçiler izah edildikten sonra arz ve arzuhaller üzerinden tespit edilen destekçiler ortaya konulacaktır. Çalışmanın sonunda ise ilgili arz ve arzuhallerin transkripsiyonları yer alacaktır. I. Selim'e sunulan arz ve arzuhallerden taht mücadelesi ile ilgili olmayan ve Arapça veya Farsça olan belgelerin transkripsiyonlarına yer verilmemiştir.

Bu tez konusunu bana tavsiye eden ve süreç boyunca sabırla ilgilenen, lisans yıllarımdan itibaren üzerimde emeği olan hocam Prof. Dr. Uğur Demir'e çok teşekkür ederim. Osmanlı arşivine dair ilk bilgileri kendisinden öğrendiğim ve tezimde okuyamadığım kısımlarda yardımcı olan Doç. Dr. Recep Ahıshalı hocama müteşekkirim. Tez sürecinde yardımlarını esirgemeyen Arş. Gör. Dr. Engin Çetin hocama teşekkür ederim. Bazı belgelerde yer alan Farsça terkipleri okumamda yardımcı olan Doç. Dr.

Ümran Ay Say hocama ve Arapça okumalarımı gözden geçiren Dr. Yakup Kara hocama teşekkür borçluyum. Tez sürecinde iştiyakımın artmasına vesile olan arkadaşım Beyzanur Kaç'a, yaptığım her işte beni içtenlikle destekleyen arkadaşlarım, Esra Nur Şeremet, Ayşenur Kartal, Asude Çakır ve Zeyneb Karatoprak'a, desteklerini, dualarını esirgemeyen ablalarım Büşra Ünver, Feride Nur, Sümeyra ve Merve Karatoprak'a ve tez sürecimde gösterdiği anlayış için mesai arkadaşım Züleyha Kılıç'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Maddi-manevi desteklerini esirgemeyen anne ve babama ve beni her daim sabırla dinleyen abim Yasin'e minettarım.

YASEMİN AYHAN

ÖZET

Bu tez, I. Selim tahta çıktıktan sonra kendisine sunulan arz ve arzuhalleri konu edinmektedir. İlgili belgeler Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde muhafaza edilmekte ve belgelerin dijital görüntüleri Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nde araştırmacıların hizmetine sunulmaktadır. Bu tez çalışmasının temel hedefi, I. Selim'e sunulan arz ve arzuhalleri literatüre kazandırmak ve ilgili belgeler üzerinden Selim'e taht mücadelesinde destek verenlerin kimliklerine açıklık getirmektir. I. Selim'in taht mücadelesi anlatıldıktan sonra belgeler üzerinden I. Selim'in destekçileri tespit edilmeye çalışılmış ve belgelerin transkripsiyonlarına yer verilmiştir.

Söz konusu belgeler, babasını tahttan indirmek suretiyle tahta çıkan I. Selim'in taht mücadelesinin safhalarına ve bu safhalarda kendisine destek verenlere dair önemli bilgiler sunmaktadır. Bu belgeler sayesinde Selim'in, Trabzon'dan, Kefe'den, Kili'den, Eski Zağra'dan ve Tekeili'nden olmak üzere farklı yerlerden muhtelit bir destekçi kitlesi olduğu ortaya konulmuştur. Yine belgeler üzerinden Şehzade Şehinşah'ın kullarının da Selim'e destek verdikleri ve hatta II. Bâyezid'in kulu olan kimsenin de Selim'in safında yer aldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: I. Selim, II. Bâyezid, taht mücadelesi, arz, arzuhal.

ABSTRACT

This dissertation deals with offerings (ardh) and wishes (ardh-haal) which were offered to Selim I after his accession. The documents are currently kept in the Archive of Topkapi Palace Museum while the digital images of the documents are available in the Ottoman Archive of the Directorate of State Archives. The main objective of this dissertation is to add offerings and wishes presented to Selim I to the literature on this field. Besides, through related documents it is aimed at shedding light upon those who supported Selim in his efforts for enthronement. After explaining the efforts Selim made for the throne, the paper then attempts to detect Selim's supporters by making use of the related documents the transcripts of which are included. These documents contain crucial information about the process of the enthronement Selim achieved by dethroning his own father and about his supporters in the said process. It is concluded and shown that Selim had compound masses of supporters from Trabzon, Caffa, Kiliia, Stara Zagora and Teke. Furthermore, the documents also revealed that Şehzade Şehinşah's subjects as well supported Selim and that even a subject of Beyazid II took his side.

Keywords: Selim I, Beyazid II, struglle for throne, offerings (ardh), wishes (ardh-haal).

KISALTMALAR

bk. : bakınız

BOA : Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi

c. : cilt

E. : Evrak

haz. : hazırlayan

nr. : numara

s. : sayfa

TDVİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TSMA : Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi

GİRİŞ

1. SELİM'İN TAHT MÜCADELESİ

II. Bâyezid'in 1510'da Şehinşah (d. 869/1464), Ahmed (d. 870/1465), Korkud (d. 872/1467) ve Selim (d. 875/1470) olmak üzere dört oğlu vardı.[1] Konya valisi olan Şehinşah taht mücadelesine dahil olmamış ve mücadelenin devam ettiği sırada vefat etmişti (2 Temmuz 1511).[2] Amasya sancak beyi olan Ahmed büyük çocuk olması, erkek çocuğunun bulunması[3] ve mizaç olarak babasına benzemesi[4] sebebiyle II. Bâyezid ve devlet adamlarının önemli bir kısmı tarafından tahtın varisi olarak görülmekteydi. Bu destekler sayesinde Şehzade Ahmed de tahta geçeceğinden emindi.

Şehzade Korkud ise önce Saruhan sancak beyliği yaptı. Daha sonra Ahmed'in müdahalesiyle 1502 yılında Antalya sancak beyliğine tayin edildi. Sakin mizacı, ilim ve musiki merakıyla tanınmakta ve tahta aday olarak gösterilmekteyse de erkek evladının olmaması sebebiyle çok da ön plana çıkamamaktaydı.[5] Şehzade Korkud, II. Bâyezid tahta çıkmak üzere İstanbul'a gelinceye kadar babasına vekaleten on sekiz gün[6] tahtta durmuştu. Tahtta bulunduğu bu sürenin üzerindeki etkisi sebebiyle kendisini tahtın varisi olarak gördüğü ileri sürülmektedir. 1509 yılında Antalya'dan Mısır'a geçti. Hac yapmak için gittiğini söyleyen Şehzade Korkud, bir yıl sonra babasından af dileyerek döndü.[7]

Süleyman adlı bir oğlu olan Selim ise 892 (1487) yılında Trabzon sancak beyliğine tayin edilmiş ve 916 (1510) yılına kadar yirmi dört yıl Trabzon'da sancak beyliği yapmıştı.[8] Kendisine önemli bir tecrübe kazandıran Trabzon sancak beyliği sırasında

---

[1] Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi,* VI/IX (İstanbul 1954), s. 57; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2016, s. 235-238.

[2] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 238; Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 87; Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?" *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, VII/X (İstanbul 1954) s. 123.

[3] Selahattin Tansel, *Sultan II. Bâyezit'in Siyasi Hayatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2017, s. 291, 3 nr. dipnot; Kemalpaşazade, C. 9, vrk. 3 a. *"kesret-i evlâd ve ensâbı olduğu cihetten meyl-i hatırları efzûn olup" kendisini "veliahd itmesine sebk-ı ahdları makrûn idi".*

[4] Tansel, *II. Bâyezit*, s. 6.

[5] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 57.

[6] Fatih Sultan Mehmed, 4 Rebîülevvel 886 (3 Mayıs 1481) tarihinde vefat etti. Babasının vefat haberini Amasya'da iken alan Bâyezid İstanbul'a doğru hareket etti ve 22 Rebîülevvel 886 (22 Mayıs 1481) tarihinde tahta geçti. Bu aradaki sürede Şehzade Korkud, babasına vekaleten tahtta bulunmuştur; Şerafettin Turan, "Bayezid II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, C. 5, İstanbul 1992, s. 234.

[7] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 58-59; Tansel, *II. Bâyezit*, s. 295-297.

[8] M. Hanefi Bostan, "Yavuz Sultan Selim'in Şehzadelik Dönemi (1487-1512)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sayı: 40 (İstanbul 2019), s. 5. Şehzade Selim'in Trabzon'a tayin tarihi bazı arşiv vesikalarından yola çıkılarak tespit edilmektedir. Selim, II. Bâyezid'e yazdığı bir mektupta "yirmi beş yıl", diğer bir mektubunda ise "otuz yıl" Trabzon'da

Şehzade Selim, Gürcü prenslikleri ve Şah İsmail üzerine akınlar yaptı. Gürcü prenslikleri üzerine üç sefer düzenleyen Şehzade Selim, Gürcü kralına karşı 1508'de kazandığı başarı sayesinde babası II. Bâyezid tarafından takdir edildi. Akkoyunlu topraklarında görünür olmaya başlayan Safevî Devleti ve bu devletin oluşturabileceği tehlikeyi Şehzade Selim öngörebilmiş[9] ve bu konuda devlet merkezine raporlar göndermişti. Şah İsmail'e karşı faaliyetleri de olmuştu. Şehzade Selim, İspir ve Bayburt'u zapt etmiş, Erzurum'a kadar olan yerlerin emniyetini sağlamaya çalışmıştı. 1507'de kendisi de bizzat katılarak Erzincan'da Safevî birliklerini mağlup etmişti. Şah İsmail'in baskıları sonucu Akkoyunlu topraklarından kaçmak zorunda olan Sünnî halkı Trabzon'a yerleştirdi.[10] Şehzadelik dönemindeki bu faaliyetleriyle yeniçerilerin ve halkın Şehzade Selim'e ilgisi artmış ve şöhret bulmuştu.[11] Ancak idarecilere yönelttiği sert tenkitler dolayısıyla Selim'i devlet ricalinin önemli bir kısmı desteklememekte ve fırsat buldukça II. Bâyezid'in huzurunda Selim'in aleyhinde konuşmaktaydılar.[12]

1.1. Selim'in Taht Mücadelesine Başlaması

1510 yılına gelindiğinde II. Bâyezid'in ilerleyen yaşıyla hastalıkları artmış bununla birlikte Şehzade Ahmed'in tahta geçeceğine dair söylentiler de çoğalmıştı.[13] II. Bâyezid'in durumu ve Ahmed'in tahta geçme ihtimalinin yüksek olması Şehzade Korkud ve Şehzade Selim'i harekete geçirdi.

Selim, oğlu için sancak talebinde bulundu.[14] Merkezden Süleyman için Sultanönü veya Giresun-Kürtün ve Şiran kesiminin bir sancak haline getirilip verilebileceği

---

sancak beyliği yaptığını ifade etmektedir. Çağatay Uluçay, Şehzade Selim'in 892 (1487) yılında Trabzon sancak beyi olduğuna dair İn'am Defterinde kayıtların olduğunu yazmaktadır ("Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 74.). M. Hanefi Bostan ise 1486 yılı Trabzon Mufassal Timâr Defteri'nde Şehzade Selim'e dair kayıt bulunmamasının "bu tarihten sonra sancak beyi olduğunu teyid ettiğini" yazmaktadır. Dolayısıyla 1510 yılına kadar Trabzon'da bulunan Şehzade Selim, yirmi dört yıl Trabzon sancak beyliği yapmıştır.

[9] Çağatay Uluçay, Safevî tehlikesini fark eden ilk şehzadenin Selim olduğunu ifade etmektedir ("Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 76). M. Hanefi Bostan da Şehzade Selim'in "Kızılbaş tehlikesini en iyi anlayan yöneticilerden biri" olduğunu ifade etmektedir (Bostan, "Şehzadelik Dönemi", s. 21.)

[10] Bostan, "Şehzadelik Dönemi", s. 11-21; Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, Kapı Yayınları, İstanbul 2016, s. 30-38. Yerleştirilen ailelere dair detaylı bilgi için bk. Bostan, "Şehzadelik Dönemi", s. 21-32.

[11] Anadolu'dan Selim'in yaptığı seferlere katılmak üzere gelenler seferlerden sonra döndükleri yerlerde Selim'i övmeye başlamışlardı. Saz şairlerinin "Yürü Sultan Selim, devran senindür" diyerek türküler söyledikleri belirtilmektedir (Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 76-77; Tansel, *II. Bâyezit*, s. 300).

[12] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 78; S. Tansel, *II. Bâyezit*, s. 303-304.

[13] Tansel, *II. Bâyezit*, s. 303; Tansel Âli'den referansla II. Bâyezid'in Ahmed'i tahta geçireceğini vezirlerine söylediğini (*"evlâdımdan Sultan Ahmet'i veliaht idüp taht-ı saltanatı ona teslim edeceğim"*) belirtmektedir.

[14] Bu hususta Mehmet İnbaşı, Feridun M. Emecen'in çalışmalarını referans alarak Selim'in öncelikle kendisi için sancak talep ettiğini, bu talebi kabul edilmeyince oğlu Süleyman için sancak talebinde bulunduğunu ifade etmektedir ("Yavuz Sultan Selim'in Trabzon'da Şehzadeliği Sırasında Kapı Halkına Yapılan Tahsisat", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, C. 10, S. 26, s. 180). Feridun M. Emecen, ilk çalışmasında Selim'in önce kendisi için daha sonra oğlu için sancak talep ettiğini yazarken ("Selim I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, C.36, İstanbul

bildirildi. Bu cevabın verilmesinde Ahmed'in müdahalesi vardı. Nitekim Ahmed, yaptığı seferler dolayısıyla şöhret bulan Şehzade Selim'in faaliyetlerini yakından takip etmekteydi. Bu durum iki şehzade arasında gerginliklere sebep olmaktaydı. Verilen cevaba sinirlenen Selim, babasına yazdığı mektupta[15] bu yerleri, kendi sancağına uzaklığı ve verimsizliği sebebiyle kabul etmediğini sert bir şekilde belirtti. Süleyman için Karahisar veya Kefe'nin sancak olarak verilmesini talep ediyordu. Bu mektuptan sonra Bâyezid, 6 Ağustos 1509 tarihinde Süleyman'ı Kefe'ye tayin etti.[16] Sancak talebine başlangıçta Ahmed'in müdahalesi sebebiyle istediği cevabı alamayan Selim, ağabeyi Ahmed'in merkezdeki nüfuzunu fark ederek taht mücadelesi için hazırlıklara başladı.

Taht mücadelesi için harekete geçen Şehzade Selim, İstanbul'a yakın olmak istiyordu. Babasına yazdığı mektupta[17] Trabzon'da bulunmanın zorluklarından bahsetmekte ve kardeşleriyle denk bir sancak talep etmekteydi. II. Bâyezid'in ölüm döşeğinde olduğu ve Ahmed'in tahta geçeceği şayiaları artmıştı. Bunun üzerine Selim, Süleyman'ı görmek veya sancağına götürmek bahanesiyle Kefe'ye geçti (30 Eylül 1510'da Trabzon'dan ayrıldı, 10 Ekim 1510'da Kefe'ye vardı). Kefe'ye gelen Selim, Rumeli'den sancak talep etmekteydi. Babası ve devlet adamlarıyla anlaşamayan Selim, Rumeli beyleri ve askerleriyle anlaştı. Bu durum Şehzade Ahmed'i ve taraftarlarını rahatsız etti. Selim'in, sancağı Trabzon'a geri dönmesi için mektuplar ve elçiler gönderildiyse de Selim, Kefe'de oturmaya devam etti. Bunun üzerine Mevlânâ Nûreddin Sarıgörez, Selim'e nasihat etmesi için Kefe'ye gönderildi. Selim, Mevlânâ Nûreddin'in kendisine nasihat etmek üzere yola çıktığını haber veren paşalara cevaben yazdığı

2009, s. 408) bir sonraki çalışmasında önce oğluna sancak talep ettiğini daha sonra Trabzon'dan şikayet eden mektubuyla kendisine sancak talep ettiğini yazmıştır (*Yavuz Sultan Selim*, s. 43). Çağatay Uluçay, öncelikle Selim'in Trabzon'dan şikayet ettiği mektubu vererek akabinde Süleyman'ın Kefe'ye tayin edildiğini belirtmiştir ("Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 75-76.). Selahattin Tansel ise önce Süleyman için sancak talebinde bulunulduğunu ve Süleyman'ın Kefe sancağına tayin edildiğini (1509) daha sonra Selim'in kendisi için sancak talebinde bulunduğunu (1510) ifade etmiştir (*II. Bâyezit*, s.302-303). Ancak Tansel, Selim'in Trabzon'dan şikayet ettiği mektubu Çağatay Uluçay'ın çalışmasını referans göstererek "1510 tarihli mektup" şeklinde tarih belirtmiştir. Fakat Uluçay, çalışmasında mektubun tarihsiz olduğunu belirtmekte ve şehzadeler arasındaki mücadelenin 1510 yılında başladığını ifade etmektedir. M. Hanefi Bostan ise bir sıralama yapmamaktadır. Ancak önce Süleyman'ın Kefe'ye tayin edildiğini akabinde Selim'in Trabzon'un müşkül durumuna dair babasına yazdığı mektuba yer vermektedir. Bostan da bu mektubu S. Tansel ve Ç. Uluçay'ın çalışmalarını referans göstererek 1510 yılında yazıldığını belirtmiştir ("Şehzadelik Dönemi", s. 56-58). Bu bilgilerden yola çıkarak Selim'in 1505 yılında sünnet olan oğlu için sancak talebinde bulunmasının daha önce olduğunu ifade etmek mümkündür. Oğlu için sancak talebi sürecinde merkezdeki durumları, Ahmed'in nüfuzunu müşahede ederek oğlunun Kefe'ye tayininden sonra ise Trabzon'un halinden şikayet eden bir mektup yazarak kendisine bir çözüm bulunmasını talep etmiş olması daha muhtemel gözükmektedir.

[15] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 235, 3 nr. dipnotta yer alan belge numarası 5970 (yeni tasnife göre belge, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (=BOA), *Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi* (=TSMA), nr. Evrak (=E), nr. 752/18).

[16] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 77; Tansel, *II. Bâyezit*, s. 300-302.

[17] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 75-76, 543 nr. mektup. Bahsedilen belgenin asıl numarası Fikret Yılmaz'ın çalışmasında tespit ettiği üzere TSMA E. 5437'dir. Fikret Yılmaz, Uluçay'ın çalışmasında bir yazım veya dizgi hatası sebebiyle yanlış yazılmış olabileceğini belirtmiştir (Fikret Yılmaz, "Selim'i Yazmak", *Osmanlı Araştırmaları,* LI (2018), s. 305).

mektupta şayet Trabzon'a döndürmek için geliyorsa boşuna geldiğini, Trabzon'a dönmeyeceğini, Rumeli'nde kalmak istediğini belirtmişti. Kefe'ye varan Mevlânâ Nûreddin'e gayet sert karşılık veren Selim, Trabzon'a kesinlikle dönmeyeceğini, Ahmed'in sancağına denk bir sancak talep ettiğini vurguluyordu.[18] II. Bâyezid ve Mevlânâ Nûreddin'in talebi üzerine Kırım Hanı Mengli Giray da Selim'e Trabzon'a dönmesi, Mevlânâ Nûreddin gibi bir âlimin sözünü dinlemesi hususunda mektup göndermiş ancak Selim ona da aynı şekilde mukabele etmişti. Bunun üzerine Selim'e Menteşe Sancağı verildiyse de Selim bu sancağı kabul etmeyerek Silistre sancağını talep etmişti.[19] Her ne kadar Selim talep ediyor olsa da daha önce Rumeli'nden sancak vermeye dair bir uygulama yoktu.

Bu sırada Şehzade Korkud da İstanbul'a yakın olmak amacıyla Antalya'nın havasının kendisine rahatsızlık verdiğini ileri sürerek Antalya'ya bedel olarak İzmir, Menemen, Ayasluğ ve Tire'yi talep etti. Kendisinin talebi yerine getirilmezken Şehzade Selim'e, Menteşe Sancağı'nın verildiği şayiasını duyunca ansızın sancağını terk ederek Manisa'ya geçti. Bu ani hareket padişahın öldüğü düşüncesini uyandırdı. Bunu fırsat bilen Şahkulu ayaklandı. Böylece Anadolu'da Şahkulu İsyanı başlamış oldu. Tahta geçme ümidiyle hareket eden Korkud Manisa'da Şahkulu tarafından sıkıştırılmıştı.[20] II. Bâyezid'in öldüğüne dair şayiaların yayılması, 1509 depremi[21], şehzade mücadeleleri gibi etkenlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan karışık ortam, Şahkulu İsyanı için kaçınılmazdı. Şahkulu Baba Tekeli önderliğindeki isyan Batı Anadolu ve Karaman bölgesinde büyük bir karışıklığa sebep olmuştu. Şehzade Selim'in babasıyla mücadele ettiği sırada Ahmed, Şahkulu İsyanı ile uğraşmaktaydı. İsyan, Selim'le de uğraşan merkezi zor durumda bırakmıştı.[22] Ayrıca Şahkulu'nun üzerine sevk edilen Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşa (ö. 22 Nisan 1511), Karaman Beylerbeyi Haydar Paşa ve ardından da Şehzade Ahmed ile birlikte bu isyanı bastırmakla görevlendirilen Veziriazam Hadım Ali Paşa (ö. 2 Temmuz 1511) bozguna uğrayıp öldürüldüler. Şehzade Ahmed'in mukavemet gösterememesi merkezî idarenin saygınlığını ve itibarını kaybetmesine neden

[18] Mevlânâ Nûreddin Sarıgörez'in Selim'le görüşmesinin tam metni için bk. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 239, 3 nr. dipnot; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 80-81.
[19] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 80-82; Tansel, *II. Bâyezit*, s. 305-307.
[20] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 58-59; Tansel, *II. Bâyezit*, s. 295-297.
[21] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 233.
[22] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 58-59. Bu konuda yapılan hususi çalışmalar için bk. Şehabettin Tekindağ, "Şah kulu baba tekeli isyanı", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 3 (İstanbul 1967), s. 34-39; Feridun M. Emecen, "Şahkulu Baba Tekeli", *TDVİA*, C. 38, s. 284-286; Feridun M. Emecen, "İhtilalci Bir Mehdilik" Hareketi mi? Şahkulu Baba Tekeli İsyanı Üzerine Yeni Yaklaşımlar", *Ötekilerin Peşinde: Ahmet Yaşar Ocak'a Armağan*, haz. Mehmet Öz-Fatih Yeşil, İstanbul 2015, s. 521-534.

olmuştu. Bu yüzden bazı paşalar ve hususen yeniçeriler Şehzade Ahmed'ten tamamen soğumuşlardı.[23] Diğer şehzadelerin Şahkulu İsyanı ile meşgul olması Selim'in lehine olmuştu.

Bir taraftan Şahkulu İsyanı diğer taraftan Selim'in sancak talebiyle uğraşan II. Bâyezid, Selim'e Anadolu'dan dilediği bir yeri sancak olarak vereceğini bildirerek Selim'i oyalamaya çalışıyordu. Bunun üzerine Selim, asıl niyetinin uzun süredir görmediği babasını görmek, duasını almak olduğunu ifade ederek Ağustos-Eylül 1509 depremi sebebiyle Edirne'de bulunan II. Bâyezid'i ziyaret etmek maksadıyla 10 Mayıs 1511'de Kefe'den ayrıldı. Kili'ye geçti. 1 Haziran 1511'de Kamçı (Falcı) Suyu[24] kıyısına gelen Selim'in maiyeti, Trabzon'dan getirdiği 600 adam, 1000 kişi civarında Dobruca yöresi[25] Türkü ve Kırım hanının küçük oğlu Saadet Giray ve beraberindeki 300 Tatardan müteşekkildi.[26]

Selim Kili'ye geldiği vakit Silistre sancağını talep etmek üzere yeniden mektuplar gönderdi. Tuna'yı geçip Edirne'ye doğru yol alırken kendisine bir hüküm ulaştı. Hükümde, Kefe sancağına ilave olarak Kili ve Akkirman'ın vergi gelirlerinin bir yıllık meblağından da bir miktar ekleneceği bildiriliyordu. Silistre konusunda ise "Rûmiliye geçmesi hilâf-ı muktezâ-yi kanundur" denilerek talebi kabul edilmiyordu.[27] Selim, bu hüküm kendisine ulaşınca Tuna'yı geçmeyeceğini bildirdiyse de aleyhinde oluşan havanın farkındaydı ve babasına âsi olarak görünmemek için Edirne'ye doğru gitmeye devam etti.[28]

Selim, Akkirman'a geldiğinde Rumeli beyleri ve nâmdâr uç beyleri tarafından karşılanmış ve bu beyler Selim'in yanında yer almıştı. Bu beyler idari görevlerde bulunmuş bazı kimseler ve Yahyapaşaoğlu Mehmed, Minnetoğlu Kazgan, Turhanbeyoğlu gibi uç beyi sülaleriydi.[29] Selim'i durdurmak için Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa gönderildi ancak o da ansızın Edirne'ye geri döndü. Hasan Paşa'nın bu âni geri dönüşü

---

[23] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 59.

[24] Şehzade Selim'in geldiği bu yeri Uluçay 6329 (yeni tasnife göre belge, BOA, TSMA, nr. E 756/54.) numaralı belge üzerinden Kamçı olarak okumuş ve Kili civarında bir yer olarak tespit etmiştir ("Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 83) . Ancak Tansel, Kamçı Suyu'nu Falcı olarak okuduğunu ve Falcı'nın Kili'nin çok daha güneyinde yer aldığını ifade etmektedir (*II. Bâyezit*, s. 311). Uluçay'ın referans aldığı belgede varılan yer bizim tarafımızdan da Kamçı olarak okunmuştur.

[25] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 51-52.

[26] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 83-84; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 238. Uluçay, mektubun transkripsiyonuna yer vermekte ve mektubu kaynak olarak göstermek suretiyle Selim'in beraberindekileri izah etmektedir. Ancak Uzunçarşılı, sadece Kırım hanının oğlundan destek aldığını, üç yüz elli Tatar askeri olduğunu ifade ederek belge numarasını vermiştir.

[27] Tansel, *II. Bâyezit*, s. 305.

[28] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX s. 84.

[29] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 53.

Selim'in kuvvetinin azametine dair söylentileri arttırdı. Selim, Edirne civarındaki Tunca kıyısına geldi. Padişah da Selim'in ordusu karşısında Çukurçayırı olarak adlandırılan yere geldi. Babası geri gitmesi hususunda mektuplar gönderiyordu. Ancak Selim arzlar yollayarak isyan etmediğini, babasıyla konuşmak istediğini ifade ediyordu. Ahmed'in taraftarlarının da baskısıyla padişah, Selim'le görüşmedi. Bunun üzerine Selim, Mevlânâ Nûreddin Sarıgörez'in gönderilmesini ve aracılık etmesini istedi. Mevlânâ Nûreddin'in taraflarla görüşmesiyle sorun çözüldü. Selim'e Semendire sancak olarak verildi.[30] Bu tevcihata itiraz etmeyen Selim'in sancağına Vidin ve Alacahisar da ilave edildi ve Macarlar üzerine sefer yapmasına izin verildi. Ayrıca padişah, hayatta olduğu sürece oğullarından kimseyi tahta çıkarmayacağına dair ahitnâme yolladı. Ardından padişah Edirne'ye, Selim ise yeni sancağı Semendire'ye doğru hareket etti.[31]

Durumlardan haberdar olan Ahmed huzursuz olmuştu. Ancak Ahmed'in Şahkulu İsyanı'nı hallettikten sonra İstanbul'a gelip tahta geçmesi için gerekli hazırlıklar başlamıştı. Rumeli beyleri ve Anadolu beyleri Ahmed'in tarafına çekilmeye çalışılıyordu.[32] Durumlardan haberdar olan Selim ise Semendire'ye gitmekte acele etmiyordu. Eski Zağra'ya vardığında Rumeli beylerini ve askerlerini toplayarak Macar Seferini ilan etti. Yanında bulunanlar Selim'e sefer için daha fazla ileri gitmemesi tavsiyesinde bulundu. Çünkü Ahmed'in tahta geçirilmek üzere çağırıldığı haberini almışlardı.[33]

1.2. Uğraş Hadisesi

Ahmed tahta çıkmak üzere İstanbul'a çağrıldı. Bu sırada II. Bâyezid de Edirne'den İstanbul'a doğru hareket etmekteydi. Babasının ahdini bozması üzerine Selim de topladığı kuvvetle[34] hızlıca Edirne'ye hareket etti. Babasına Çorlu'da, Uğraş mevkiinde[35] yetişti. Selim'in yanındakileri gören Ahmed taraftarlarının Bâyezid'e, Selim'in iyi bir niyetle gelmediğini söylemesi üzerine Bâyezid, oğluna karşı savaşı başlattı. Selim'in askerleri ağır bir hezimete uğradı. Selim ise kaçmaya çalışırken attan

[30] Koca Mustafa Paşa'nın Selim'in Semendire'yi kabul ettiğine dair II. Bâyezid'e yazdığı arz için bk. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 240 1 nr. dipnot.
[31] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 85.
[32] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 54.
[33] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 54-55.
[34] Selim'in beraberindeki kuvvete dair farklı bilgiler verilmektedir. Uluçay kırk bin asker bulunduğunu ("Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 87) Tansel ise otuz bin askerin bulunduğunu yazmıştır (*II. Bâyezit*, s. 316.). Emecen ise Şehzade Selim'in beraberindeki kuvvetin yirmi bini bulmadığını ifade etmiştir (Yavuz Sultan Selim, s. 55).
[35] Uzunçarşılı, Çorlu civarındaki bu mevkiyi Karışdıran Ovası olarak belirtmekte meydana gelen muharebeyi de "Karışdıran Hadisesi" şeklinde ifade etmektedir (*Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 241-242).

düşürüldü ve başka bir ata binerek kaçabildi. Ahyolu'da bekleyen gemilerle Kili'ye geçti. Bu sırada Selim'e Semendire'nin verildiğini öğrenen Korkud ve Ahmed öfkelendiler. Şehzade Ahmed, Selim üzerine gönderilmek için arzlar yazdı. II.Bâyezid, Selim'e Kefe'de oturmasına dair hüküm gönderdi. Bu hususta İstanbul'daki taraftarları da Selim'e af dilemesini ve beklemesini tavsiye ediyorlardı. Tavsiyeleri dinleyen Selim, af dileyen arzını göndererek Vize'ye oradan Aydos'a geçti. Daha sonra yanında bulunan 3000 kişiyle[36] Kefe'ye geçti.[37]

Bu mücadelelerin devam ettiği sırada Şahkulu üzerine sevk edilen Hadım Ali Paşa'nın vefatı (2 Temmuz 1511) ve Konya Valisi Şehinşah'ın vefatı (2 Temmuz 1511) Sultan Bâyezid'i üzmüştü. Ahmed taraftarlarının padişaha baskı yapmaya başlamasıyla padişah, Ahmed'e kendi sancağına yani Manisa'ya dönmesini ve hatta sancağına ilave olarak Şehinşah'ın sancağı Konya'nın verilebileceğini bildirmişti. Ancak Selim'in Kefe'de olduğunu ve faaliyetlerini bilen Ahmed, ısrarla babasını ziyaret etmek istediğini söylüyordu.[38] Padişah ilk başta kabul etmediyse de baskılara dayanamayarak Ahmed'i İstanbul'a davet etti.[39]

1.3. Selim'in Tahta Çıkışı

Şehzade Ahmed'in kapı halkı haricinde maiyeti kalabalıktı. Şahkulu İsyanı sırasında etrafına Anadolu askerlerini toplayan Ahmed bunun haricinde aşiretlere de güvenmekteydi. Şehzade Ahmed İstanbul'a davet edildiği vakit bu beyleri yanına çağırdı.[40] Aynı zamanda Veziriazam Hersekzâde Paşa ve Dîvân üyelerine de mektup gönderdi. Dîvân üyeleri her ne kadar Ahmed yanlısı olsa da yeniçeriler Ahmed'i istememekte ve bu durumlardan rahatsızlık duymaktaydılar. Üsküdar'a gelen Şehzade Ahmed, lalası Yularkısdı Sinan Bey'i İstanbul'a gönderdi. Bu yolla padişahlık

---

[36] Tansel, *Sultan II. Bâyezit*, s. 319.

[37] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 87-90.

[38] Bu noktada Ahmed'in Selim üzerine sefere gitmesine izin verilmediği, İstanbul'a gelmesine izin verilmesine dair veziriazama yazdığı mektup için bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Şehzâde Selim'in Babasına Muhalefet Ederek Muharebe Ettiği Esnada Amasya Valisi Şehzade Ahmed'in Vezir-i Âzama Mektubu", *Belleten*, XXIV/96, (Ankara 1960), s. 595-596. Mezkur belge Uzunçarşılı'dan önce Uluçay'ın makalesinde yer almıştır ("Yavuz Sultan Selim, VII/X, s. 117). Ancak Uluçay aynı belgeyi farklı bir numara ile vermektedir. Mukayese edildiğinde her iki çalışmadaki belgenin aynı olduğu görülmektedir. Belge numarası ise Uzunçarşılı'nın verdiği şekliyle doğru olup Uluçay'ın bir hatadan ötürü yanlış yazdığı düşünülmektedir. Uzunçarşılı, belge numarasını 1023 olarak vermiştir ve bu numara ile arşivde yer alan belge (bk. yeni tasnife göre belge, BOA, *TSMA*, nr. E 419/24) mutabıktır. Ancak Uluçay'ın 2667 olarak verdiği belge Selim'in tahta çıkışından sonra Şehzade Ahmed'in faaliyetlerine dair Emir Ali Mustafa'nın verdiği haberleri içermektedir (bk. yeni tasnife göre belge, BOA, *TSMA*, nr. E 540/3).

[39] Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VII/X, s. 117.

[40] Bulgar, Taşel, Karaman beyleri, Mıdık, Reyhan ve Turgud oğulları Ahmed'le bir olmuşlardı. Mektup için bk. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VII/X 5 nr. dipnot; ayrıca Ahmed'in Turgut oğullarına gönderdiği fermân için bk. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 243 2 nr. dipnot.

meselesinde kimlerin ne düşündüğünü öğrenmeye çalıştı. İkinci Vezir Mustafa Paşa, Müeyyedzâde Abdurrahman Çelebi, Hasan Paşa, Nişancı Tâcizâde Câfer Çelebi, Şehzade Ahmed taraftarıydılar. Mezkur paşalar Selim'in ve yeniçerilerin elinden bir şey gelmeyeceği kanaatindeydiler. Hatta yeniçerilerin alacakları birkaç akçeyle sükut edeceklerini ifade eden ağır ifadeler kullanmaktan imtina etmemekteydiler. Bu konuşmalardan haberdar olan yeniçeriler harekete geçti ve Ahmed taraftarı bu kimselerin kapılarına tehdit edici kağıtlar astılar.[41]

Bu hazırlıklardan son derece rahatsızlık duyan yeniçeriler harekete geçtiler. İkinci Vezir Mustafa Paşa, Kazasker Müeyyedzâde Abdurrahman, Rumeli beylerbeyi Hasan Paşa ve Nişancı Cafer Çelebi'nin evlerini basarak yağmaladılar. Fakat kendilerini yakalayamadılar. Bunun üzerine yeniçeri ağasına padişaha takdim edilmek üzere bir mektup veren yeniçeriler, Şehzade Ahmed'i padişah olarak kabul etmediklerini ve Selim'i istediklerini bildiriyorlardı. Yeniçerilerin bu tutumu karşısında padişah ve Şehzade Ahmed taraftarları hiçbir şey yapamadı. Ahmed'in lalası Yularkısdı Sinan Paşa'yı yeniçeriler yakalamaya çalışsalar da muvaffak olamadılar. Yeniçerilerin bu sert tutumu karşısında Şehzade Ahmed, Üsküdar'dan Anadolu'ya doğru çekilmek zorunda kaldı.[42] Tahta geçememenin verdiği öfkeyle Şehzade Ahmed, Anadolu'da padişah gibi davranmaya başladı. Adamlarını sancaklara tayin etti. Aşiret ve boy beylerini yanına çağırdı. Oğlu Alaeddin de köy ve kasabaları yağmalıyordu. Şahkulu İsyanı'ndan sonra Anadolu bir kez daha karışmıştı.[43]

Vefat eden ağabeyi Şehinşah'ın sancağı olan Konya'yı Şehzade Ahmed birkaç kez talep etmişti. Ancak bu talebi kabul edilmemişti. Şehinşah'ın oğlu Mehmed Konya'da sancak beyiydi. Merkez tarafından talebi kabul edilmeyen Şehzade Ahmed, Konya'ya saldırdı. Şehzade Mehmed, amcasının saldırısına karşı uzun süre mukavemet gösteremedi ve şehri teslim etti. İstanbul'a ulaşan bu haber herkesi özellikle de yeniçerileri rahatsız etti. Zira Şehzade Ahmed tarafından başlatılan bir isyandı bu. Yeniçeriler bir kez daha -tıpkı Ahmed'in İstanbul'a hareketinde yaptıkları gibi- isyan ettiler. Devletin bu durumda oluşunun idaresizlikten, padişahın muktedir olamamasından ileri geldiğini söyleyerek ayaklandılar. Ahmed'in Anadolu'da yaptıklarının âsilik olduğu ve bu yüzden Ahmed'in

[41] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/X, s. 120 7 nr. dipnot. Zikredilen paşalar yeniçeriler için *"it ağzında kemik tutar, bunlara kemik atalım"* ifadesini kullanmışlardı. Bunun üzerine iyice hiddetlenen yeniçeriler *"... bize mültefit olmayıp Sultan Ahmed'i getirirsiniz, bizim için it ağzında kemik tutar dersiniz, bilin ki biz köpek değiliz, aslanız, bize gıda olarak kelle gerektir, vallahülazim cümlenizin başını keseriz"* yazılarını paşaların kapısına astılar.
[42] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VII/X, s. 120.
[43] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VII/X, s. 121-123

üzerine bir sefer yapılması gerektiğini söylediler. Ancak Ahmed'in üzerine yapılacak olan seferde başkumandan olarak bir paşanın bulunmasının doğru olmayacağını belirttiler.[44] Hanedandan biri olarak Selim'in serdar olmasının daha uygun olacağını ifade ettiler. Bunun üzerine II. Bâyezid, Ahmed'e yönelik sefer yapması için Selim'i (9 Muharrem 918) 27 Mart 1512'de serdar olarak tayin etti.[45]

Babasının serdarlık fermanını ve taraftarlarının mektuplarını alan Selim, İstanbul'a doğru hareket etti. Ardından emirler göndererek Rumeli kuvvetlerini ve Yeniçeri Ağası Ferhad Ağa'yı yanına çağırdı. Bu sırada Korkud İstanbul'a gelmişti. Korkud'un bir karışıklık çıkarmasından tedirgin olan Ferhad Ağa, Selim'in yanına gidememişti ancak sekbanbaşı ile 300 yeniçeri göndermişti.[46]

Serdar olarak tayin edilen Selim'in gelmesi beklenirken ansızın Şehzade Korkud İstanbul'a geldi. Şehzade Ahmed'in Anadolu'da oluşturduğu kaos ortamını ileri sürerek beraberindeki üç gemiyle[47] Mihaliç'ten 30 Mart 1512'de İstanbul'a hareket etmişti. Korkud'un İstanbul'a gelişindeki asıl amaç taraftarlarının davetiydi. Selim'e taraftar olmayan kimseler Şehzade Ahmed'in tahta geçmesinin artık mümkün olmayacağını anlamış ve Korkud'u tahta geçirmek üzere İstanbul'a davet etmişlerdi. Korkud'a İstanbul'a gelmesini ve yeniçerilerle görüşmesini tavsiye ediyorlardı.[48] Kumkapı'ya varan Korkud, yeniçeri odalarının bulunduğu yere gitmiş ve geceyi yeniçeri mescidinde geçirmişti. Korkud'un bu ani gelişi padişahı[49], yeniçerileri ve halkı şaşırtmıştı. Padişah, Korkud'u huzuruna kabul etti. Korkud, babasını görmek için geldiğini, Ahmed'in

---

[44] Selim'in Ahmed'in üzerine değil Şah İsmail üzerine yapılacak seferde serdar tayin edildiğine dair bk. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 245; Selim, Yenibahçe'ye geldikten sonra II. Bâyezid ile yaptığı görüşmelerde II. Bâyezid, Selim'i Şah İsmail üzerine yapılacak sefer için serdar tayin ettiğine dair bk. Bostan, "Şehzadelik Yılları", s. 73.

[45] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VII/X, s. 124-125; Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi II. Cilt, s. 244, 1 nr. dipnot: *"oğlumu askerime baş diktim vallah ve billah ve tallah hiç bir vechile hayal etmeyüp bu canibe müteveccih olsun, bir dürlü şüphe etmesün".*

[46] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VII/X, s. 126.

[47] Bir gemide kendisi ve lalası, diğerinde atları ve üçüncü gemide de 20.000 filori bulunmaktaydı (Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VIII/XI-XII, s. 185).

[48] Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, VIII/XI-XII, s. 185; Tansel, *II. Bâyezit*, s. 334-335.

[49] II. Bâyezid, İstanbul'a davet ettiği Selim'e bu hususta bir mektup göndererek Korkud'un ansızın geldiğini ancak bundan şüphelenmesi gereken bir durum olmadığını ve gönderdiği ilk emre riayet ederek İstanbul'a gelmesini söylüyordu. "… karındaşın oğlum Ahmed'in men'i hususunda kapum halkı ve Yeniçeri kullarımı sana koşam, sen dahi teveccüh edüp gelesin, deyu emr eyleyüp mefahirü'l emacid Yeniçerilerim kethudası İlyas ile hükm-i şerif irsal etmiş idim. Öyle olsa bu esnada karındaşın oğlum Korkud bir gün füc'eten bunda İstanbul'a geldi…. İmdi evvel emrim ki, sâdır olub mezkûr Yeniçerilerüm kethudası ile sana hükm-i şerif irsal olunmuştur. Ol emrim mukarrerdir. Mezkûr karındaşın Korkud'un bu vechile icazetsüz bunda gelmesünden hatırına şübhe büründürmeyüp emr-i hümayunum üzere teveccüh edüp gelesiz…" (bk. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VII/X, s. 125, 18 nr. dipnot).

baskılarından bunaldığını, şayet yerinde kalsaydı aralarında bir çatışma çıkmasının kaçınılmaz olduğunu belirtiyordu.[50]

Şehzade Korkud, beraberinde getirdiği 20 bin filorinin tamamını yeniçerilere dağıttı. Ertesi gün Yazıcı Kemal'in evine geçmiş ve yeniçeriler tarafından korunacağına dair güvence almıştı. Yeniçeri ağası ve on yaya başı ile görüşen Korkud, bu davranışlarıyla bazı yeniçerileri kendi tarafına çekebildiyse de Selim taraftarları buna fırsat vermedi. Yeniçeriler, Selim'in tarafında olduklarını Korkud'a bildirdiler. Bunun üzerine Korkud, padişah olamayacağını anlayarak Selim'in gelişini bekledi.[51]

Selim, destekçileri ve kapı halkının karşılamasıyla İstanbul'a girdi. II. Bâyezid, Selim'i yalnızca Ahmed üzerine sefere çıkması için çağırmıştı. Ancak yeniçerilerden destek alan Selim, tahta geçmek için mücadele etmeye başladı. Selim, babasının yaşının ilerlediği ve devlet işlerinin düzensiz olduğunu daha önce yazmış ve babasının yönetimini eleştirmişti. II. Bâyezid ile Selim arasında meydana gelen tartışmaların nihayetinde yeniçerilerin de baskısıyla II. Bâyezid tahttan feragat etti. Yavuz Sultan Selim 24 Nisan 1512'de (7 Safer 918) padişah oldu.[52] Böylece Selim, babasını tahttan indirmek suretiyle tahta geçen ilk padişah oldu.

Selim, kardeşleri huzursuzluğa sebep olmadıkları sürece kardeşlerine karışmayacağına dair babasına söz verdi. II. Bâyezid, tahtı terk ettikten sonra Şehzade Korkud ve bütün devlet erkanı Selim'e otağının bulunduğu Yenibahçe'de biat ettiler.[53]

Selim'in tahta geçmesinden sonra babasıyla aynı sarayda bulunmaları pek makul değildi. Bu yüzden II. Bâyezid, Dimetoka Sarayı'na geçmek istedi. Hazırlıkların tamamlanmasıyla 20 Mayıs 1512'de[54] (18 Safer 918) Dimetoka'ya doğru yola çıktı.

---

[50] Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 244; Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VIII/XI-XII, 187; Tansel, *II. Bâyezit*, s. 336-337. Mezkur kaynaklarda padişahın Korkud'u huzuruna kabul ettiğini ve Ahmed'den kaçtığı için İstanbul'a geldiğine dair aralarında geçen konuşma zikredilmekte ve Korkud'un taht planlarından babası II. Bâyezid'in ve paşaların haberi olmadığı ifade edilmektedir. F. M. Emecen ise babasıyla mezkur konuşmasını -Ahmed'den kaçtığı için geldiği- nakletmekle birlikte II. Bâyezid'in başka bir planı olduğunu ileri sürmektedir. Menavino'nun *Türklerin Hayatı ve Adetleri* eserini referans göstererek II. Bâyezid'in Korkud üzerinden yeni bir tasavvuru olduğunu ve bundan paşaların dahi haberi olmadığını belirtmektedir. Selim'i serdar tayin etmişti ancak bundan maksat, Şehzade Ahmed ve Şehzade Selim'in aralarında başlayacak olan mücadelenin nihayetinde ikisinin de vefat etmesi ve akabinde Korkud'un tahta geçmesiydi. Ancak Selim'in İstanbul'a gelmesiyle planın bozulduğunu ileri sürmüştür (*Yavuz Sultan Selim*, s. 67).

[51] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VIII/XI-XII, s. 185-188.

[52] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VII/X s. 127

[53] Âdet olduğu üzere sarayda cülus töreni yapılmayıp otağda yapıldığına dair bk. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 70; Selim'in otağının Yenibahçe'de olduğuna dair bk. Tansel, *II. Bâyezit*, s. 337. Selim'in cülus törenine dair detaylı bilgi için bk. Zeynep Tarım Ertuğ, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Cülûs ve Cenaze Törenleri*, T. C. Kültür Bakanlığı Osmanlı Eserleri (1999), s. 42-47.

[54] İstanbul'dan hareket ettiği tarihe dair farklı rivayetler bulunmaktadır. Tansel ve Emecen, II. Bâyezid'in İstanbul'dan ayrılma tarihini 5 Mayıs 1512 olarak zikretmişlerdir (Tansel, *II. Bâyezit*, s. 346; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 71).

Selim, yolun bir kısmında babasına eşlik etti. 10 Haziran 1512'de (25 Rebîülevvel 918) II. Bâyezid, Abalar köyünde vefat etti.[55]

2. SELİM'İN TAHT MÜCADELESİNE DESTEK VERENLER

Yavuz Sultan Selim'in taht mücadelesi uzun süredir akademik tarihçiliğin önemli meselelerinden biridir. Özellikle bu mücadelede Yavuz'a destek verenlerin kim veya kimler olduğu hususunda ciddi araştırmalar yapılmıştır. Buna mukabil Yavuz'a taht mücadelesinde destek verenlerin kimlikleri konusu hâlâ tam manasıyla ortaya konulabilmiş değildir. Bunun en önemli sebeplerinden biri bugüne kadar yapılan çalışmalarda I. Selim'e destek verenlerin kaleme aldıkları arz ve arzuhallerin yetkin bir şekilde kullanılamamasıdır. Bu bölümde Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'ndeki kahir ekseriyeti tahta çıktıktan sonra Yavuz'a sunulan arz ve arzuhallerden hareketle I. Selim'in saltanat mücadelesini yeniden ele almaya çalışacağız. İlgili belgeleri değerlendirmeden önce mevcut literatürde bu hususta neler söylendiğine dair kısa bir değerlendirmede bulunacağız.

2.1 Mevcut Literatüre Göre Taht Mücadelesinde Selim'e Destek Verenler

Yavuz Sultan Selim'in taht mücadelesi müstakil olarak ilk defa Çağatay Uluçay tarafından kaleme alınmıştır. "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?" başlıklı birbirinin devamı olan üç makalede Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi belgelerini[56] kullanarak ortaya koyduğu çalışma kendisinden sonraki tüm çalışmaların temel kaynağı niteliğinde olmuştur. Kullanmış olduğu belgeler Uluçay'ın çalışmasını müstesna bir yere koyarak arşiv belgelerinin ehemmiyetinin anlaşılması ve üzerinde durulmasını sağlamıştır.

Uluçay'ın çalışmasını önemli kılan bir diğer husus ise taht mücadelesinde Selim'e başta yeniçeriler ve Rumeli beyleri olmak üzere Kırım hanının oğlu Saadet Giray'ın ve

---

Tansel, tarihlemede yanlışlık olabileceğini belirtmiştir. II. Bâyezid'in vefatına dair Ahmet Önal tarafından yapılan çalışmada ise yoldayken vefat ettiği için 20 Mayıs 1512 tarihinin daha mümkün olabileceği vurgulanmıştır (Ahmet Önal, "II. Bâyezid'in Ölümü Meselesi", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 41, (İstanbul 2019), s. 6 ve s. 28).

[55] Tansel, *II. Bâyezit*, s. 346; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 71-72. II. Bâyezid'in ölümünün keyfiyetine dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bu konuda yapılmış hususi çalışmalar için bk. Şehabettin Tekindağ, "Bayezid'in Ölümü Meselesi", *Tarih Dergisi*, 24 (1970); Önal, "II. Bâyezid'in Ölümü Meselesi".

[56] Selim'in tahta çıkış sürecini izah etmek üzere kaynak olarak Topkapı Sarayı Müzesi Arşiv belgelerinden bazılarını Uluçay'dan önce Uzunçarşılı'nın kullandığı görülmektedir (*Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 235-246). Uzunçarşılı, Selim'in mücadelesinde en etkili grubun yeniçeriler olduğunu belirtmekte ve kendi maiyeti haricinde Kırım hanının oğlu ve Tatar askerlerinin Selim'in beraberinde olduklarını yazmıştır. Bunların haricinde Selim'e destek verenlere dair bir bilgi bulunmadığı için Uzunçarşılı'nın çalışması bu bölümde hususen incelenmeyecektir.

Tatar askerlerinin sağladığı desteği ortaya koymasıdır. Bu çalışmada Rumeli beyleri tarafından gelen desteğin satır aralarında yer alması da dikkat çekicidir. Nitekim yazar, Şehzade Süleyman'ın Kefe'ye tayinini anlatırken bu tayin sayesinde Selim'in Rumeli kuvvetlerinin desteğini de alma imkânı bulduğunu belirtir.[57] Yine Şahkulu İsyanı sırasında Anadolu beylerinden bazılarının bu isyana destek vermelerine mukabil Rumeli sipahilerinin destek vermemelerini Selim'in yanında yer almalarına bağlamaktadır.[58]

Uluçay, babasıyla görüşmek üzere Kefe'den 100 gemi ve 7 kayıkla hareket eden Selim'in Kamçı Suyu kıyısına vardığında yanında kapı halkı, askerleri, Trabzon'dan topladığı gönüllüler (*öte yandan kendisi ile gelmiş altı yüz ademisi*), Dobruca sipahileri ve Türkleri[59], 1000 Tatar askeri ve Kırım hanının oğlu Saadet Giray'ın da aralarında yer aldığı yaklaşık üç bin kişinin bulunduğunu yazmıştır.[60]

Selim, babasıyla ilk görüşmesinden sonra sancağına doğru hareket ettiğinde Eski Zağra'da Rumeli bey ve askerlerine Macaristan üzerine sefer için emirler göndermişti. Bu çağrıyla birlikte Rumeli beylerinin, akıncılarının ve sipahilerinin Eski Zağra'da toplanmaya başladığını ifade eden Uluçay, Selim'in Rumeli askerlerine baş olduğunu Ahmed'in ise Anadolu askerlerine baş olduğunu yazar. *Târih-i Hayrullah Efendi*'yi referansla burada Selim'in yanına 40 bin askerin toplandığını ve bunun akabinde Uğraş hadisesinin vuku bulduğunu belirtir.[61] Uğraş hadisesinden sonra Selim'in taraftarlarının etkisiyle yeniçerilerin Selim tarafına geçtiklerini ve hususen yayaların Selim'in tahta geçmesi için çaba harcadıklarını ifade eder.[62] Özetle denilebilir ki Uluçay çalışmasında yeniçerilerden ve Rumeli'den gelen desteği vurgulamaktadır. Bununla birlikte Trabzon'dan beri Selim'le olan kuvvetleri, Kırım Hanı Mengli Giray'ın oğlu ve beraberindeki kuvveti ve Dobruca sipahilerini de göz ardı etmemektedir.

Sultan Selim'in taht mücadelesine dair bir diğer çalışma Selahattin Tansel tarafından yazılan *Sultan II. Bâyezit'in Siyasi Hayatı* adlı kitabın yedinci bölümüdür. "Şehzadeler Arasındaki Anlaşmazlık ve Taht İçin Mücadele: Yavuz Selim'in İktidarı Alması ve Bâyezit'in Ölümü" başlığını taşıyan bu bölümde yazar Selim'in taht mücadelesini incelemiştir. Tansel, ilgili bölümde Uluçay'ın çalışmasından istifade

[57] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 58.
[58] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 63.
[59] Uluçay, bu kelimeyi çıkartamamıştır. Sonraki çalışmalarda bu kelimenin "Dobruca" olduğu tespit edilmiştir (Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 51).
[60] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 83.
[61] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 87.
[62] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VII/X, s. 125

etmekle birlikte Uluçay'ın yer vermediği bazı belgeleri kullanarak literatüre katkı sağlamıştır. Örneğin babasıyla görüşmek üzere Kefe'ye doğru hareket eden Selim'in Akkirman yakınlarında "Saruyar" olarak bilinen bir yerde konakladığını ve bu sırada Selim'e 1000 Kazak'ın katıldığını ifade etmektedir. Yine aynı belge üzerinden Akkirman şehrinin Selim'e kapılarını açmadığını ve hatta Kili'ye gönderdiği 4 geminin topa tutulduğunu belirtmiştir.[63] Selim'e destek verenlere dair Kırım hanının oğlu Saadet Giray ve beraberindeki 300 kişilik kuvvetin Selim'e katıldığını Uluçay'dan referansla belirtmektedir. Ancak Uluçay'dan kaynak olarak belirttiği belgede yer alan diğer gruplara (Selim'in kapı halkı, Dobruca'dan gelen destek) değinmemiştir.[64] Uğraş hadisesinden kaçan Selim'in önce Vize'ye oradan Aydos'a ve nihayetinde Ahyolu'na vardığını yazan Tansel, burada Selim'in yanına 3000 kişinin toplandığını belirtmiştir.[65]

H. Erdem Çıpa'nın hazırlamış olduğu *Yavuz'un Kavgası I. Selim'in Saltanat Mücadelesi* başlıklı doktora tezi Yavuz Sultan Selim'in taht mücadelesine dair yapılmış çalışmalardan bir diğeridir. Yukarıda yer verilen çalışmaların aksine Çıpa'nın çalışmasında Selim'in en önemli destekçileri Turahanoğlu, Gümlüoğlu, Karlıoğlu, İhtimanoğlu, Malkoçoğlu gibi Rumeli beyleri olarak görülmüş ve Selim'in başarısı bu beylerin desteğine bağlanmak suretiyle bir zümreye hasr edilmiştir.[66] Ortaya atılan bu tez, kroniklerden ve arşiv kaynaklarından destek alınarak delillendirilmeye çalışılmıştır. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde yer alan 7603 ve 5374 numaralı defterler ilk olarak bu tezde kullanılmıştır. Bu defterlerde Kefe'den ve Akkirman'dan itibaren Selim'le birlikte gelenlerin isimleri, bu kimselere tahsis edilen para ve bu paradan harcanan tutarın yazıldığı Çıpa tarafından tespit edilmiştir.[67] Ancak Fikret Yılmaz, bu defterlerin Selim'in tahta çıkışından sonra hazırlandığını ve belgelerde yer alan bilgilerin tevcih edilen timarlara ve zeametlere dair olduğunu ifade etmektedir.[68] Selim'in taht mücadelesini Selimnâmeler üzerinden tahlil eden Çıpa *Selimnâme* müelliflerinden Celâlzade Mustafa

[63] Tansel, *II. Bâyezit*, s. 309-311. Tansel, burada 3703 numaralı belgeyi referans göstermiştir. Belgenin görüntüsüne eserinde yer verse de ne yazık ki okunaklı değildir. Belgenin aslını ise arşivde bulamadık.
[64] Tansel, *II. Bâyezit*, s. 311.
[65] Tansel, *II. Bâyezit*, s. 319.
[66] H. Erdem Çıpa, *Yavuz'un Kavgası I. Selim'in Saltanat Mücadelesi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s. 11. ve s. 19. Çıpa, çalışmasının "Birinci Bölüm: Bir Saltanat Mücadelesinin Evreleri" başlığında taht mücadelesini ele almaktadır. Ancak burada Selim'in beraberinde bulunan zümreleri sarahaten ifade etmemektedir. Yukarıda Uluçay'ın çalışmasında yer alan 6329 nr. belgeye doğrudan atıf yapan Çıpa, belgede yer alan bilgilerin tamamına yer vermemektedir. Belgede Trabzon'dan itibaren Selim'le olanlar, Kırım hanının oğlu ve beraberindekiler ve Dobruca sipahileri yer almaktadır. Fakat destekçilere dair bilgi veren bu belgeye atıf yapılmasına rağmen sadece Kırım hanının oğlu ve beraberindeki kuvvet zikredilmiştir(s.40). Selim'e destek verenlere dair atıf yapılan bir diğer belge numarası ise 3703'tür. Bu belge üzerinden Selim'e 1000 Kazak askerinin katıldığı yazılmıştır.
[67] Çıpa, *Yavuz'un Kavgası*, s. 144; D. 7603 VE D. 5374'te yer alan "Kefe'den Selim'le birlikte gelenler" ve "Akkirman'dan Selim'le birlikte gelenler" isim listeleri için bk. S. 146-148.
[68] Yılmaz, "Selim'i Yazmak", s. 127-144.

Çelebi'nin kullanmış olduğu *"merdümzade"* tabirine dikkat çekmiş ve bu tabiri Selim'e destek verenleri tarif etmek üzere kullandığı çıkarımını yapmıştır.[69] Çalışmada yazar, Şehzade Selim'in cülûsundan sonra taht mücadelesinde beraberinde bulunduğunu hatırlatan kimselerin sunduğu arz ve arzuhallere de değinmiş, ancak özetlerine yer vermediği bu belgelerin sadece belge numaralarına yer vermiştir.[70] İlk olarak bu çalışmada kullanılan bir diğer defter ise Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi 2921 numaralı defterdir.[71] Bu defter tahta çıkmak üzere İstanbul'a gelen Selim'in beraberinde olan kimselerin isimlerinin ve bu kimselere tahsis edilen akçelerin yer aldığı bir mevâcib defteridir.

Selim'in taht mücadelesini ele alan bir diğer isim Feridun M. Emecen'dir. Emecen, *Yavuz Sultan Selim* adlı kitabın "II. Taht Mücadelesi" bölümünde Selim'in Trabzon'dan Kefe'ye 56 küçük gemiyle[72] geçtiğini ve Kefe'ye geçmesine merkezden tepki gösterildiğini yazmıştır. Dolayısıyla merkezden destek göremeyen Selim'in Kırım hanı ve Rumeli beyleri ile irtibat kurduğu ifade edilmektedir.[73] Buna ek olarak Selim'in Kefe'den Falçı (Kamçı) Suyu kenarına geldiğinde beraberindekiler hakkında Uluçay'la aynı rakamları ve grupları zikretmektedir. Ancak burada Emecen, Uluçay'ın çalışmasında okuyamamış olduğu kelimeyi Dobruca olarak tespit etmiş ve Selim'in çağrısına Dobruca Türklerinin iştirak etmesine dikkat çekmiştir.[74]

Tansel'in çalışmasına referansla Selim'in Akkirman'a alınmadığını[75] ifade edenler arasında yer alan Emecen, Akkirman dolayına geldiği vakit Selim'i Yahyapaşaoğlu Mehmed, Minnetoğlu Kazgan ve Turhanbeyoğlu gibi şöhretli uç beylerinin karşıladığını da belirtmiştir.[76]

Selim'in taht mücadelesinin ele alındığı çalışmalardan biri de Mehmet Hanefi Bostan tarafından kaleme alınan "Yavuz Sultan Selim'in Şehzadelik Dönemi (1487-1512)" başlıklı makaledir. "Şehzade Selim'in Saltanat Mücadelesi" alt başlığında taht mücadelesini ele alan yazar, Akkirman'ın Sarıyar mevkiinde Selim'e 1000 Kazak'ın

[69] Çıpa, *Yavuz'un Kavgası*, s. 135-139-s.177.
[70] Çıpa, *Yavuz'un Kavgası*, s. 41, 78 nr. dipnot.
[71] Çıpa, *Yavuz'un Kavgası*, s. 181-190.
[72] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 46.
[73] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 47.
[74] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 51.
[75] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 52. Dipnotta belge numarası 3703/1-2 şeklinde verilmiş olup belge görüntüsünün Tansel'in çalışmasında yer aldığı belirtilmektedir. Ancak Tansel'in çalışmasında yer alan belge görüntüsü ve verilen numarayla arşivde yer alan belgeler uyuşmamaktadır.
[76] Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 53; Emecen bu isimleri TSMA, nr. D. 5374'ü referans alarak vermekte olup defterdeki tüm isimlere yer vermeyerek bazılarını belirtmekle yetinmiştir.

katılmasını diğer çalışmalardan farklı bir belgeyle ortaya koymuştur.[77] Bostan, Şehzâde Selim'in destekçilerine dair Çıpa'nın (taht mücadelesinde esas rolü Rumeli beylerinin oynadığı) görüşünü tenkit etmektedir. Selim'in taht mücadelesinde Rumeli'deki uç beylerinin yanı sıra Trabzon'dan ve Kırım'dan gelen kuvvetler ve Dobruca Çepni Türkmenlerinin önemli bir yere sahip olduklarını belirtmektedir. Selim'in bazı destekçilerinin ve nâmdar Rumeli beylerinin kimliklerine dair değerlendirmelerde bulunan Bostan, Uğraş'ta bulunduğunu ifade eden Akkoyunlu beylerine de dikkat çekmiştir.[78] Bostan'ın çalışmasını diğer çalışmalardan ayıran bir diğer husus Selim tahta çıktıktan sonra kendisine sunulan arz ve arzuhallere değinmesi ve bazılarının özetlemesidir.[79]

Selim'in tahta çıkmak üzere İstanbul'a gelirken beraberinde bulunanlara dair *Yavuz Sultan Selim Tahta Çıkmak Üzere İstanbul'a Gelirken… Maiyetindekiler ve Mevâcibleri* adlı eser Yasemin Elik tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmanın esasını Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde yer alan 2921 numaralı defter teşkil etmektedir. Bu eserde defterin transkripsiyonu üzerinden Selim'le birlikte İstanbul'a gelen kimselerin kimlikleri ve günlük akçeleri ortaya koyulmuştur.[80] Çalışmada taht mücadelesinde destek verenlere dair bilgi bulunmadığı için burada hususen irdelenmeyecektir. Tezde yer alan bazı arz ve arzuhal sahipleri Selim'le İstanbul'a geldiklerini ifade etseler de mektupların ekseriyetinde isim bulunmamaktır. Bu yüzden mektup sahiplerinin birçoğu tespit edilememekte dolayısıyla ilgili defterde yer alan isimlerle karşılaştırılamamaktadır.

[77] Bostan, "Şehzadelik Yılları", s. 61, 313 nr. dipnotta yer alan belge BOA, *TSMA*, nr. E 881/13. Diğer çalışmalarda 3703 nr. belge kullanılmıştır.
[78] Bostan, "Şehzadelik Yılları", s. 73-75.
[79] Bostan, "Şehzadelik Yılları", s. 66-67.
[80] Yasemin Elik, *Yavuz Sultan Selim Tahta Çıkmak Üzere İstanbul'a Gelirken… Maiyetindekiler ve Mevâcibleri*, İzmir (Aralık 2022).

2.2 Sunulan Arz ve Arzuhallere Göre Taht Mücadelesinde Selim'e Destek Verenler

2.2.1 Bir Kaynak Olarak Arz ve Arzuhal

Osmanlıda talep veya şikâyeti bildirmek suretiyle hak arama yollarından biri arz ve arzuhal sunmaktı. Arz, askerî zümreden olan bir kimsenin padişaha devlet işleriyle alakalı bir konu hakkında bilgi vermek veya talepte bulunmak üzere sunduğu belgedir. Arzuhal ise askerî zümreden veya halktan bir kimsenin şahsî bir şikâyetini dile getirmek ve talepte bulunmak üzere sunduğu belgedir. Osmanlı tebaasından herkes bu hakka sahipti. Arzuhal, devletin en yetkili mercii olan padişaha ve Divân-ı Hümayun'a sunulabildiği gibi taşrada bulunan yetkililere de sunulabilmekteydi. Arz ve arzuhal temelde yazan kişi ve dolayısıyla muhteva noktasında ayrılmaktadır. Şekil itibariyle genel olarak aynı forma sahip olsalar da bazı farklılıklar bulunmaktadır.[81] Bu çalışmada yalnızca Yavuz Sultan Selim'e sunulan arz ve arzuhaller ele alınacaktır.

Tezimizde transkripsiyonlarına yer verdiğimiz ve I. Selim'e sunulan arz ve arzuhaller, diplomatik özellikler açısından belirli bir forma sahiplerdir. Davet kısmında ekseriyetle *"Hüve"* yazılsa da bazı belgelerde *"Hüve'l-Muğni"*[82], *"Hüve'l-Feyyaz"*[83], *"Hüve'l-Kerîm"*[84], *"Yâ Fettah Yâ Rezzak"*[85] terkipleri de kullanılmıştır. Arzuhallerde arzın yazılma sebebine başlanmadan önce elkab kısmına yer verilmektedir: "*Hakk Sübhânehu ve Te'âlâ devletlü sultânıma çok yıllar ömr virsin, cümle murâdlarını hâsıl edivirsün, âmin yâ Rabbe'l-âlemin!"*[86]*, "Allahu Te'âlâ sultânımın ömrünü devletini ziyâde eylesün, dünyâsı âhireti ma'mûr olsun!"*[87] ve benzeri terkiplerin akabinde, *"Dergâh-ı mu'allâya arz-ı hâl-i bende-i ahkar budur ki"*[88], *"Devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı bende-i fakire budur ki"*[89], *"Yüz yere koyup devletlü sa'âdetlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı bendegî budur ki"*[90] ifadeleri gelir. Daha sonra arzuhal sahibi *"Bu dilsüz fakir bendenuz merhûm Sultân Şehinşah bendesiyim"*[91],

[81] Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları Ankara 2013, s. 217-220, 303-315. Ayrıca bk. Mehmet İpşirli, "Arzuhal", *DİA* (İstanbul 1991), III, s. 447-448. Halil İnalcık, "Şikayet Hakkı: Arz-ı Hâl ve Arz-ı Mahzarlar", Osmanlı Araştırmaları, VII/VIII (İstanbul 1998), s. 33-45.
[82] BOA, TSMA, nr. E 969/20-21.
[83] BOA, TSMA, nr. E 969/20-22.
[84] BOA, TSMA, nr. E 969/20-39.
[85] BOA, TSMA, nr. E 967/97-17.
[86] BOS, TSMA, nr. E 969/20-1.
[87] BOA, TSMA, nr. E 967/97-18.
[88] BOA, TSMA, nr. E 969/20-29.
[89] BOA, TSMA, nr. E 969/20-28.
[90] BOA, TSMA, nr. E 969/20-27.
[91] BOA, TSMA, nr. E 969/20-27.

"Trabozan'da çizmeci başı, sonra şarabdar başı olan Sinan'ın hatunuyum"[92], *"Divane Kasım'ın hidmetkârlarındanım"*[93],*"ben fakir kadimden baban hazretlerinin kullarından olup Edrene'de olan imâretinde kapucu idim"*[94] gibi ifadelerle kendisini tanıtır. Ardından arzuhali yazma sebeplerini (tavzih-i meram) açıklar. Söz konusu arzuhallerin yazılma sebebi aşağıda hususen inceleneceği için burada misal verilmeyecektir. Mektupların ekseriyetinde "*Ümizim budur ki*" ifadesiyle netice kısmına geçilir ve talep edilen şey *"Ümizdir ki ben fakiri toprakdan kaldurup girü bir ulûfecük sadaka oluna"*[95], *"Ümidim oldur kim sultânım ben kulunu mahrûm komaya"*[96] şeklinde kısaca belirtilir. Arzuhalin sonunda, hatime kısmında ise *"Bâki fermân sultânımındır"*[97], "*Bâki ömr ü devlet-i müebbed ve mühalled bâd ilâ yevmü't-tenâd*!"[98], *"Bâki hemîşe zıll-ı vucûd memdûd bâd"*[99], *"Bâki fermân dergâh-ı âlem penâhındır"*[100] ifadeleriyle arzuhal tamamlanır. Tamamlanan arzuhalin bazen hatime kısmına bitişik olarak yazılsa da genellikle sol alt köşesinde mektup sahibinin adı yer almaktadır. İsimlerden önce "bende", "ez'afü'l-ibad", "el-fakirü'l-hakir" ifadeleri kullanılmıştır: *"El-fakirü'l-hakir Doğancı Bâli kulları"*[101], *"Bende-i el-fakir Edrenelü Yusuf el-hakir"*[102], *"Bende el-fakir Abdü'lhayr"*[103], *"Bende-i kemîne Ali Veli el-fakir"*[104]. Sunulan arz ve arzuhallerde tarih bulunmamaktadır.

2.2.2 Arz ve Arzuhallere Göre Selim'e Destek Verenler

Selim'in taht mücadelesinde başta yeniçeriler olmak üzere merkezdeki destekçileri[105] önemli bir rol oynamıştır. Bununla birlikte yukarıda da izah edildiği üzere Selim'in Trabzon'dan İstanbul'a uzanan serüveninde genişleyen bir destekçi kitlesi olmuştur. Başta Rumeli beyleri, akıncıları, timar sahipleri olmak üzere, Tatarlar ve Dobruca sipahileri önemli bir kuvvet oluşmasını sağlamışlardır. Dolayısıyla süreç boyunca Selim'in muhtelit bir kitleye sahip olduğunu ve sürecin sonunda elde edilen başarıyı sadece bir zümreye, gruba hasr etmenin mümkün olmadığını ifade etmek yerinde

[92] BOA, TSMA, nr. E 969/20-28
[93] BOA, TSMA, nr. E 969/20-29
[94] BOA, TSMA, nr. E 969/20-32
[95] BOA, TSMA, nr. E 969/20-32
[96] BOA, TSMA, nr. E 969/20-3
[97] BOA, TSMA, nr. E 967/97-5
[98] BOA, TSMA, nr E 969/20-40
[99] BOA, TSMA, nr. E 967/27-1
[100] BOA, TSMA, nr. E 757/27.
[101] BOA, TSMA, nr. E 967/27-14
[102] BOA, TSMA, nr. E 967/27-15
[103] BOA, TSMA, nr. E967/28-3
[104] BOA, TSMA, nr. E 967/28-4
[105] Selim'in taht mücadelesinde "casuslardan" destek aldığını vurgulayan Uluçay, Selim'in istihbarat temininde haremde bulunanların da önemli olduğuna dikkat çekmektedir ("Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 75).

olacaktır.[106] Beraberindeki bu kitlenin kimlerden oluştuğunu tespit etmek için tahta çıktıktan sonra I. Selim'e sunulan arz ve arzuhaller önemli veriler sağlamaktadır.

Şehzade Selim'in taht mücadelesi sırasında Rumeli'nde geçtiği yerlerde yanına gelenlere çeşitli vaatlerde bulunduğu görülmektedir. Tahta çıktıktan sonra kendisine sunulan bu mektuplarda *"devletlü hudâvendigâr ber-murâd oldu, ümizdir ki ben kul dahi mahrum olmayım"*[107] ifadeleriyle yanında bulunanların kendilerine vadedilen ihsanı hatırlattıkları ve talep ettikleri açık bir şekilde görülmektedir. Örneğin Selim Rumeli'ne geldiği vakit onu karşılayan Mustafa'ya seksen bin akçelik subaşılık ve (…) sadaka olunduğu ve bu sırada Selim'in *"Ve "inşâ'allahu'r-Rahman dahi ziyâde himmetler ve inâyetler oluna" deyu mu'ahedeler olunmuş idi"* şeklindeki vaadi ve bu vaadi hatırlatan Mustafa'nın Selim tahta çıktıktan sonra dirlik talebinde bulunduğu görülmektedir.[108] Bir başka mektupta ise bölüğe çıkmanın kendilerine "*kalil nesne*" ile himmet olunduğunu, bununla at beslemenin mümkün olmadığını ve II. Bâyezid dönemindeki akçeleri belirten kimsenin Selim'in *"size babamdan ziyade himmet iderim"* şeklinde vaatte bulunduğunu ifade etmesi dikkat çekicidir.[109] Lütfi'nin yazdığı mektupta ise *"sultânım bu fakir bendesine ahd olunmuş idi ki "merhûm Kemal Reis'in gedüğü yevmî yüz akçe ile sana virem" denilmiş idi. Bihamdillahi'l melikü'l âlem sultânımın ahde vefâ idecek eyyâm olupdur."* ifadeleriyle kendisine vadedileni hatırlatmaktadır.[110]

Misallerini daha da arttırmamız mümkündür.[111] Bunlardan da anlaşılacağı üzere Şehzade Selim, taht mücadelesini vaatlerde bulunarak kazanmıştır. Şehzade Selim'in vaatlerinin, diğer taht müddeilerinin vaatlerine nazaran daha fazla teveccüh gördüğü ve bu teveccühün de tahtın yolunu açtığı anlaşılmaktadır. Selim'in vaatlerinin diğerlerine nazaran neden daha cazip görüldüğü ise müstakil bir çalışmayı gerektirmekte ve bu tezin sınırlarını aşmaktadır.

---

[106] Bu hususta Selim'in destekçilerini tanımlarken Emecen de "hayli "renkli" ve birbiriyle uyumsuz yapıda" ifadesini kullanmaktadır (*Yavuz Sultan Selim*, s. 53). Aynı şekilde Bostan da Selim'in yanında bulunan grubun çeşitliliğine dikkat çekmektedir ("Şehzadelik Yılları", s. 73).

[107] BOA, TSMA, nr. E 969/20-3; Bu arzuhal daha önce Hanefi Bostan tarafından da kullanılmıştır ("Şehzadelik Yılları", s. 66.)

[108] BOA, TSMA, nr. E 967/27-10

[109] BOA, TSMA, nr. E 967/28-9

[110] BOA, TSMA, nr. E 699/18

[111] Bk. "mer'i ve makdi'l-merâm olasız" deyu ahd emân olunmuş idi (BOA, *TSMA*, nr. E 967/97-5); "Hakk Te'âla bize saltanat virir ise atan timârını sana vireyim" deyu sultânım ahd idüp … (BOA, *TSMA*, nr. E 756/63).

2.2.3 Trabzon'dan Uğraş Hadisesine Kadar Olan Süreçte Selim'e Katılanlar

A. Trabzon'dan

İncelenen arz ve arzuhallerden anlaşıldığına göre Selim'in mücadelesine, ilk safhasından -Trabzon'dan Kefe'ye hareket ettiği andan- itibaren iştirak eden kimseler bulunmaktadır. Örneğin Aklanbuloğlu, sunduğu arzuhalde Trabzon'da Gürcistan Seferi'ne ve diğer seferlerine katıldığını, Şehzade Selim'le birlikte Kefe'ye geldiğini ve Selim padişah oluncaya kadar beraberinde olduğunu ifade etmektedir.[112] Yine bir diğer kimse Trabzon'dan Selim'le birlikte geldiğini, *"cenkde"* Selim'le olduğunu, *"cellad"* elinden kurtulduğunu bildirerek ihsan talebinde bulunmaktadır.[113] Aynı şekilde Akkoyunlular'dan Şeyhoğlu Ali olduğunu söyleyen kimse Selim'le Trabzon'dan gelip Uğraş Savaşı'na katıldığını, savaşta iki kardeşi ile üç amcasını kaybettiğini ve kendisinin de iki yerinden yaralandığını, idamdan son anda kurtulduğunu yazmıştır.[114] Bir diğeri ise borç bir at alarak Selim'le Kefe'ye giden Ali Veli isimli kimsedir. Bu kimse mektubunda gördüğü rüyayı öne sürerek bir aygır talep etmiştir.[115]

B. Kefe'den

Selim, Trabzon'dan Kefe'ye geldiğinde (10 Ekim 1510) kendisini Kefe'de karşılayanların mektuplarını da görmekteyiz. Kefe'de Selim'e katıldığını, seferlerde eşlik ettiğini ve İstanbul'a geldiğini ifade eden kimse *"bizim ile zahmet çekmeyenlere dirlik ve bahşiş oldu, biz kullara habbe olmadı"* diyerek kendisinin ve Kefe'de bıraktığı ailesinin muhtaç durumda olduğunu bildirerek himmet talep etmiştir.[116] Bir diğer arzuhalde ise Kefe'den itibaren on derviş olarak Selim'le oldukları ancak altısının *"geçenki muharebede düştüğü"* dört derviş kaldıkları bildirilmiştir.[117] Yine yirmi yoldaşın Kefe'de Selim'e katılarak Rumeli'ne geçtikleri, Uğraş'da da bulundukları, çeşitli sıkıntılara maruz kaldıkları hatta boyunlarının vurulmasından kurtuldukları ve Selim'in ardından Kefe'ye geçtikleri oradan Selim'le Akkirman'a geçip kışın çok zorluk çektiklerini hatırlatarak ulufelerini talep ettikleri görülmektedir.[118] Mustafa ve Mahmud kulların mektubunda ise

[112] BOA, TSMA, nr. E 969/20-8; Bu arzuhal daha önce Hanefi Bostan tarafından kullanılmıştır ("Şehzadelik Yılları", s. 67.)
[113] BOA, TSMA, nr. E 967/97-10
[114] BOA, TSMA, nr. E 757/27; ; Bu arzuhal daha önce Çağatay Uluçay tarafından ("Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 88.) ve Hanefi Bostan tarafından da kullanılmıştır ("Şehzadelik Yılları", s. 74).
[115] BOA, TSMA, nr. E 967/28-4
[116] BOA, TSMA, nr. E 967/27-9
[117] BOA, TSMA, nr. E 967/97-4
[118] BOA, TSMA, nr. E 967/97-12

bu kişilerin Acemi oğlanlardan olup Balklağa'da Selim'e yetişip gemilere bindikleri, Akkirman'da sekbanlara yazıldıktan sonra "*sınkınlık*"ta yaralandıkları akabinde İstanbul'a, Kefe'ye ve Özi tarafına varıp orada Selim'e yetiştikleri ve oradan itibaren cefalar çektiklerini ifade ederek gedik talep ettikleri görülmektedir.[119] Aynı şekilde Selim Trabzon'dan Kefe'ye geldiğinde Kili'de dirliğini bırakıp Selim'e katılan Uğraş'da Şüca' adlı arkadaşıyla birlikte esir alınıp üç ay tutsak kaldıktan sonra kurtulan ve Kefe'ye giden kimselerin beş arkadaş oldukları üçüne dirlik verildiği, ikisine dirlik verilmediği belirtilmiştir.[120]

C. Kili'den

Trabzon'dan Kefe'ye geçen Selim, Kefe'den babasını görmek maksadıyla Edirne'ye doğru hareket ettiğinde Kili'ye uğramıştı. Arz ve arzuhallerde Kili'de de Selim'i karşılayanları görmekteyiz. Örneğin, Toyce oğlu Ma'ruf, Kili'de Selim'e "at çekdiği" ve "elini öptüğünü" hatırlatmaktadır.[121] Selim'e katıldığına dair bir şey belirtmeyen ancak Selim'in Kili'ye geçtiği vakit komşu olduklarını ve bu komşuluk hakkı için talepte bulunan bir başka kimsenin ise *"Kal'a-i Kili'de dahi konşu olupdururuz ol konşuluk hakkıçün"* demek suretiyle himmet talep ettiği görülmektedir.[122] Yine Selim Kili'ye vardığı vakit Kili kalesi mustahfızlarına *"mer'i ve makdi'l merâm olasız"* deyu ahd ettiği hatırlatılmaktadır.[123] Aynı şekilde Yeniçeriler tarafından yazılan bir mektupta ise Selim'in emriyle Kefe'den gemiyle gelip Kili'de Selim'e katıldıkları ifade edilmektedir.[124]

D. Eski Zağra'dan

Yukarıda da anlatıldığı üzere Selim, babasıyla görüşmek maksadıyla Edirne'ye doğru hareket etmişti. Mevlânâ Nûreddin Sarıgörez aracılığıyla yapılan görüşmeden sonra Selim, yeni bir sancağa tayin edilmiş, Macarlar üzerine sefer yapmasına müsaade edilmiş ve kardeşlerinden kimsenin tahta çıkartılmayacağına dair ahit verilmişti. Selim

[119] BOA, TSMA, nr. E 967/28-12
[120] BOA, TSMA, nr. E 967/28-1; Bu arzuhal daha önce Hanefi Bostan tarafından kullanılmıştır ("Şehzadelik Yılları", s. 66). Ancak Bostan, söz konusu kişilerin Selim'e Trabzon'dan beri eşlik ettiklerini ifade etmiştir. Fakat mektup sahipleri "Trabzan'dan devletle Kefe'ye geçtiği vakit Kili'de dirliğimiz bırakıp" ifadesini kullanmaktadırlar. Trabzon kaydını Selim'in hareket noktası olarak yazmış oldukları kendilerinin Selim'e Kefe'de katıldıkları görülmektedir.
[121] BOA, TSMA, nr. E 969/14
[122] BOA, TSMA, nr. E 969/20-2
[123] BOA, TSMA, nr. E 967/97-5
[124] BOA, TSMA, nr. E 855/19; Bu arzuhal daha önce Çağatay Uluçay tarafından da kullanılmıştır ("Yavuz Sultan Selim", s. 83 40 nr. dipnot).

sancağına doğru hareket etmekte ancak temkinli davranmaktaydı. Yukarıda da izah edildiği üzere Eski Zağra'ya vardığında Macarlar üzerine sefer çağrısıyla beraberindeki kuvveti arttırmıştı. Bu anlatıyı destekleyecek şekilde Selim'i Zağra'da karşılayan kimselerin de mektuplarını görmekteyiz. Örneğin bir mektupta Selim, Zağra'ya gittiği vakit vefat eden ulufe sahibi doğancının oğulları Hasan, Mustafa ve Hızır'ın Selim'i karşıladıkları, daha sonra Prevadi'de de karşıladıkları ve deftere kaydolunduklarını ifade etmektedirler.[125] Yine Boncuklu sakanın, Selim Eski Zağra'ya geldiği vakit atı öldüğü için piyade kalmış olmasına rağmen *"Sultân Selim Han Gazi aşkına"* deyu Selim'in solaklarına, sekbanlarına ve yeniçerilere su ulaştırdığını ve Selim Uğraş mevkiine geldiğinde atını da Selim'e verdiğini hatırlatarak tekaüd talebinde bulunduğu görülmektedir.[126] Tekeili Sancağından Abdülhayr ise Eski Zağra'da sekiz akçe sadakayla sipahi oğlanı bölüğüne katıldığını, (…) muharebesinde üç atını, bir oğlanını ve tüm eşyalarını kaybettiğini daha sonra bir yeniçerinin yardımıyla idam edilmekten kurtulduğunu fakat uzun süre bıçak yarasından Tekeili'nde hasta yattığını, sıhhat bulduğunda Kırkkilise'de Selim'e katılarak İstanbul'a geldiğini ifade ederek ihsan talep etmiştir.[127] Aynı şekilde Zağra Ovasında Bali Voyvoda'nın yazdığı bendelerden olan kimse Selim uğruna giderken Kırkkilise yakınlarında bir köyde at yemlemek için mola verdiğinde köy halkı tarafından tamamen soyulduğunu, kadıdan yardım görmediğini ve memleketine dönüp borca girerek bir at daha aldığını Selim'i beklerken Elbasan Arnavudluğuna akına gittiğini, ihsandan mahrum kalmak istemediğini bildirmiştir.[128]

[125] BOA, TSMA, nr. E 969/20-4
[126] BOA, TSMA, nr. E 969/20-36
[127] BOA, TSMA, nr. E 967/28-3
[128] BOA, TSMA, nr. E 967/28-22

2.2.4 Uğraş'da Selim'le Oluğunu Hatırlatan Kimseler

Tahta çıkış sürecinde şüphesiz kırılma noktalarından birisi Çorlu mevkiinde meydana gelen Uğraş hadisesidir. Mektuplarda Uğraş hadisesine dair de önemli bilgiler bulunmaktadır. Örneğin Uğraş'da yaralanıp soygun kurtulan yeniçeri, Selim'in ardından gitse de gemilere yetişemediğini, sonra Selim'in eşiğine vardığını ancak atı olmadığı için bölüğe yazılmadığını ifade ederek himmet talep etmektedir.[129] Yine "*cenk gününde"* yakalandığını ve bu yüzden devlet eşiğine varamadığını, Prevadi'de Selim'i karşıladığını ve o andan itibaren Selim'le olduğunu ifade eden kimsenin *"evvelki yerceğizim"* sadaka oluna şeklindeki talebi görülmektedir.[130] Edreneli Zennun adlı kimse ise yazdığı mektupta Selim Yanbolu'ya geldiğinde Selim'e katıldığını, cenkte yaralandığını ve sıhhat bulduktan sonra Prevadi'deyken yine Selim'in *"âli eşiğine"* vardığını belirtmektedir.[131] Ulufecilerde sol bölükte olduğunu ifade eden kimse ise Uğraş'da yaralandığını belirterek himmet talep etmektedir.[132] Aynı şekilde Niğbolu sancağından Tırnovalı bir sipahi, Uğraş'a katıldığını ve Uğraş'da her şeyini kaybettikten sonra tekrar at ve ton edinerek Selim'le Varna'ya gittiğini ve orada yine soyulup tüm her şeyini kaybettikten sonra Selim'i yayan karşıladığını, tezkire alındığı ve bundan itibaren Selim'in hizmetinde olduğunu belirtmiştir.[133]

Yukarıda Eski Zağra'da Selim'i karşılayanlar kısmında da zikrettiğimiz Boncuklu saka, Uğraş mevkiinde bergirini Selim'e verdiğini ifade etmektedir.[134] Bir diğer mektupta ise Selim'in nâmını duyup hizmetine gelen yeniçerinin Uğraş'da bulunduğunu, Kefe'de Selim'le olduğunu kendisinden aşağı olanların mertebe bulduğu ancak kendisinin ayakta kaldığını belirterek inayet talep ettiği görülmektedir.[135] Yine Uğraş'da bulunduklarını, Kefe'den Selim'le geldiklerini ifade eden yeniçerilerin de ihsan talebi görülmektedir.[136] Mektubun bazı kısımlarında yırtıklar olsa da Uğraş'da meydana gelen hezimeti *"asâkir-i mansûrene hezimet vaki oldu târ u mâr olduk"* şeklinde ifade eden kimse bazılarının öldürüldüğünü bazılarının ise saklandıklarını ifade etmektedir.[137] Selim Rumeli'ne

[129] BOA, TSMA, nr. E 969/20-6.
[130] BOA, TSMA, nr. E 969/20-3.
[131] BOA, TSMA, nr. E 969/20-10; Bu arzuhal daha önce Hanefi Bostan tarafından kullanılmıştır ("Şehzadelik Yılları", s. 66.).
[132] BOA, TSMA, nr. E 969/20-13; Bu arzuhal daha önce Hanefi Bostan tarafından kullanılmıştır ("Şehzadelik Yılları", s. 67.).
[133] BOA, TSMA, nr. E 969/20-17.
[134] BOA, TSMA, nr. E 969/20-36.
[135] BOA, TSMA, nr. E 969/20-37.
[136] BOA, TSMA, nr. E 969/20-37.
[137] BOA, TSMA, nr. E 967/27-1.

geldiği vakit Baba'da onu karşılayıp Garip Yiğitler Bölüğü'ne yazılan kimsenin, Çorlu suyundan sonra Kefe'ye geçerken hapsedildiği ve başına türlü belaların gelmiş olduğunu sonra kurtulup Kefe'ye geçtiğini ifade ederek Selim'den gediğinde mukarrer olma talebinde bulunduğunu yazmıştır.[138]

Âl-i Rasûl olduğunu söyleyen ordu pazarcısı kimsenin Selim Edirne'ye ilk geldiği vakit ona katılan karındaşını Uğraş'dan sonra "*Sultan Selimlüsün"* diyerek öldürdüklerini ve kendisinin sekiz bin akçelik esbabını aldıklarını ifade edip, cihetini geri istediği görülmektedir.[139]

Rumili'ne geçtiğinde hizmetinde bulunan, Çorlu Suyu'nda meydana gelen vâkıada çeşitli zahmetler çekip soyguna uğrayan ancak Selim tekrar Rumili'ne geldiğinde borca harca girerek at ve silah alarak Selim'i karşılayan, Prevadi'de *tezkire-i şâhiye* kaydolan kimsenin duanâmesine cevap istediği görülmektedir.[140]

Garip Yiğitler Bölüğünde olan, cenkde bulunan ancak hastalandığı için Selim'le Kefe'ye gidemeyen daha sonra iyileşince *"Kili'ye istikbale çıkup"* ve akabinde Selim'le *"İslambol'a bile gelüp"* burada atının alındığını, piyade kaldığını ifade eden kimse ihsan talebinde bulunmuştur.[141] Bir başka mektupta Edreneli Yusuf, Selim Baba'ya geldiği vakit iki karındaş olarak ulufeye yazıldıklarını, Uğraş'da bir karındaşının öldüğünü kendisinin de 3 ay hasta yattığını, Selim Prevadi'ye geldiğinde onu karşılayıp onunla İstanbul'a geldiğini belirtmiş ve ulufe talep etmiştir.[142]

Bir diğer mektup Zağra'da ulufeci bölüğüne yazılan ve Çorlu'da muharebeye katılan, azad olduktan sonra Anadolu'ya varıp atlanıp gemiyle Balaklağa'ya geçerek Selim'e yetişemeyip arkasından gelen kimse tarafından yazılmıştır.[143] Terziler bölüğünden Bosna Mehemmed, Yanbolu'da dört kişi olarak Selim'i karşıladıklarını ve Uğraş'da Selim'le olduklarını, Varna'ya varıncaya dek Karluğlu kulunu casusluğa gönderdiğini bu casusun kapuya varmayup ve kendisinin haber alup üç ay tutsak olduğunu, tutsaklıktan kurtulup yine Prevadi'de Selim'e vardığını, tezkire olduğunu, evvelde kendisine sipahi oğlanlığı himmet edildiğini gene bölüğünün himmet edilmesini

[138] BOA, TSMA, nr. E 967/27-2.
[139] BOA, TSMA, nr. E 967/27-4.
[140] BOA, TSMA, nr. E 967/27-8.
[141] BOA, TSMA, nr. E 967/27-13.
[142] BOA, TSMA, nr. E 967/27-15; Bu arzuhal daha önce Hanefi Bostan tarafından kullanılmıştır ("Şehzadelik Yılları", s. 67.)
[143] BOA, TSMA, nr. E 967/97-14.

talep ettiğini belirtmektedir.[144] Bu mektuplar üzerinden Uğraş hadisesinin Selim'in safında olanlar için ağır bir hezimet olduğu anlaşılmaktadır. Savaştan soygun, zebun kurtulan bu kimselerin sonraki süreçte de Selim'in safında olmanın bedelini ödedikleri, *"Selimli"* olarak nitelendirildikleri görülmektedir.

Mektuplarda Uğraş Hadisesi'nde II. Bâyezid'in adamı olmasına rağmen Selim'in safına geçen kimselerin olduğunu da görmekteyiz. Nitekim II. Bâyezid'in Edirne sarayında kapucu olan bir kimsenin Selim'e gelerek altı akçe ulufeyle yeniçeri bölüğüne katıldığını, Uğraş'a Selim'le gittiğini, *"soygun ve zebun"* düştüğünü, güçlükle kurtulduğunu, *"Sen Sultan Selim'e kaçdın"* ithamlarına maruz kaldığını ifade ederek ulufe talep ettiği görülmektedir.[145] II. Bâyezid'in adamı olarak Selim'e karşı mücadele edenler de arzuhal sunmuşlardır. Uğraş hadisesinde Selim'in karşısında yer alan Tursun sunduğu arzuhalde, elli yıldır devlet eşiğinde kulluk ettiğini, II. Bâyezid'in hükmüyle gönderildiği ve sebat ve doğruluk göstererek devletin tarafında (*"devlet kankı canibde ise ol hoz zahir olur"*) yer aldığı için Selim'in karşısında yer aldığını ifade ederek himmet beklediğini ifade etmiştir.[146]

Kabe'ye gitmek üzere Selim'e başvuran kimseler de Selim'in mücadelesine katıldıklarını beyan etmişlerdir. Selim, Edirne'ye geldiği vakit Selim'in beraberindeki Mansur Bey'in hallerini sorması üzerine Mekke'ye gitmek istediklerini söylediklerini bunun üzerine Mansur Bey'in *"virelim amma şimdi başumuz kayudur ve bir yana olun sabr idin"* dediğini daha sonra Selim'in kullarıyla gelip harp ettiği ve harp esnasında kendilerinin de bulunduğu ve ellerinde olan her şeyin alınmasıyla "müflis" kaldıklarını bildiren kimselerin Selim'in vereceği ihsanla Kabe'ye gitmek istediklerini ifade ettikleri görülmektedir.[147]

Bir diğer mektupta ise ulufe sahibi olan Seyyid Cafer bin Seyyid Mahmud bin Seyyid Mehmed, Uğraş'da yaralandığını ve her şeyinin alındığını, alınan malları helal ettiğini, mektubu yazdığı sırada Kabe'ye gittiğini ancak döndüğü vakit Uğraş'ta "şehidler" üzerinde bir "tekye" mamur edilmesini talep ettiğini belirtmektedir.[148]

[144] BOA, TSMA, nr. E 967/97-23.
[145] BOA, TSMA, nr. E 969/20-32.
[146] BOA, TSMA, nr. E 969/20-5.
[147] BOA, TSMA, nr. E 969/20-22.
[148] BOA, TSMA, nr. E 969/20-23.

2.2.5 Payitahta Doğru

Selim, serdar olarak tayin edildiğine dair hüküm kendisine ulaştığında Kefe'de idi. Hüküm kendisine ulaştıktan sonra Kefe'den hareket ederek Akkirman ve Kili yoluyla Silistre sancağına tâbi Prevadi kazasına geldi. Prevadi'de bir müddet kaldıktan sonra İstanbul'a doğru hareket etti.[149] Selim'in Trabzon'dan hareket ettiği andan itibaren geçtiği yerlerde karşılandığı ve maiyetinin arttığı yukarıda izah edildi. Sunulan arzuhallerin bazılarında mücadelenin bir kısmında bulunan daha sonra yerine dönen kimselerin serdar olarak İstanbul'a hareket eden Selim'in Prevadi'de bulunduğu sırada tekrar yanına vardıkları, orada kendisine katıldıkları ve bazılarının oradan İstanbul'a kadar kendisine refakat ettikleri görülmektedir. Nitekim bir kimse önce Uğraş'da bulunduğunu, ardından Selim Prevadi'ye geçtiğinde *"yüz yere urup Prevadi'de sultanım kademine erişdim"* sözleriyle Selim'in yanına geçtiğini ve o andan itibaren Selim'le olduğunu ifade etmektedir.[150] Yine yukarıda da zikredildiği üzere Hasan, Mustafa ve Hızır adlı kimseler Selim'i Prevadi'de karşıladıkları ve deftere kaydolunduklarını (*Prevadi'ye geldikde yine bu fakir bendelerin yüz sürüyü devletlü padişahın ayağı toprağına vusûl bulup*) söylemektedirler.[151] Aynı şekilde Uğraş'da bulunan Edreneli Zennun da Selim'i Prevadi'de karşıladığını (*"sultânım devletle Prevârdi'deyken sultânımın âli eşiğine yüz sürüyü vardığımda…"*) belirtmektedir.[152]

Prevadi'den İstanbul'a hareket eden Selim, kendisi için hazırlanan Edirnekapı yakınlarında Yenibahçe'deki otağa geldi. Daha önce de izah edildiği gibi Selim'in cülus töreni mutat olduğu üzere sarayda yapılmayıp Yenibahçe'de otağında yapılmıştı. Tezde yer alan mektuplar arasında İbrahim bin Şeyhülislam Musa el-Çelebi Yenibahçe'de Defterdar Kasım Bey vasıtasıyla iki kitabı Selim'e hediye ettiğini (*tuhfe'l hakir olunduydu*) belirterek ihsan talep etmektedir. Kitaplardan birine Selim'in cülusuna dair *"melikün kaviyyün reayahu tuhibbuhu lakin likesrati'l-eşgal ve galebetü'n-nisyân teehhara'l-ihsan"* şeklinde tarih düştüğünü de ifade etmektedir.[153]

[149] Bostan, "Şehzadelik Yılları", s. 72.
[150] BOA, TSMA, nr. E 969/20-3.
[151] BOA, TSMA, nr. E 969/20-4.
[152] BOA, TSMA, nr. E 969/20-10.
[153] BOA, TSMA, nr. E 748/4. Mektubun devamında Sultan Bâyezid'in cenaze namazı, defin ve telkin hizmetlerini de yerine getirdiğini ifade etmektedir.

2.2.6 Taht Mücadelesinde Selim'e Katılan Şehinşah'ın Kulları

Selim'e destek verenler arasında taht mücadelesine dahil olmayan ve mücadelenin devam ettiği sırada vefat eden Şehzade Şehinşah'ın kulları da bulunmaktadır.[154] Sunulan mektuplar arasında da Şehinşah'ın kullarından on beş nefer bende Kırkkilise yakınlarında Selim'e katıldıklarını ifade etmektedirler.[155] Bir diğer mektupta ise Şehinşah'ın müteferrikalarından olan ve Prevadi'de on nefer olarak Selim'i karşılayan bir gruptan bahsedilmektedir.[156] Yine Şehinşah'ın kullarından olup yoldaşlıklarda bulunan kimsenin yoldaşlıkları mukabelesinde "in'am" talebi bulunmaktadır.[157]

2.2.7 Şehzade Ahmed'in Elinden Zarar Gören Kimseler

İncelenen mektuplarda Sultan Ahmed'in *"öte yakada"* olan her şeyini elinden aldığını ve çaresiz kaldığını ifade eden kimsenin dirlik talep ettiği görülmektedir.[158] Yine Selim'in 8 yıl kapıcılığını yapan Kara Mahmud'un, üç gün Şehzade Ahmed'in *"işkencesini yediğini"* ve iki solağı casus tutup Selim'e getirdiği, soygundan kaçıp giderken uğradığı köyde atının ve *"soykunun"* hepsinin soyulduğu, sonra dava eylediği, kendisine *"ziyade hayf"* olduğunu ifade ederek padişahın kendisini mahrum koymamasını talep ettiği anlaşılmaktadır.[159] Diğer bir mektupta Mehemmed adlı kimse Şehzade Ahmed'den ve ordusundan kaçıp geldiğini ifade etmektedir.[160] Bir diğerinde ise dizdarlık hizmetinde olan kimselerden Anadolu'da olanların evlerinin bazılarına Kızılbaş tarafından bazılarına ise Şehzade Ahmed'in adamları tarafından zarar verildiği ifade edilmektedir.[161] Aynı şekilde Anadolu ma'zul bendeleri de sundukları arzuhalde *"Sultan Ahmedli yevmli deyu mülhidler evlerimiz ve malımız yağma kılmışlar"* ifadesiyle Şehzade Ahmed tarafından gördükleri zararı bildirmektedir.[162] Yine Alaiyye sancağı sakinlerinden bir kimse sunduğu arzuhalde sancak beyinin şer'e ve örfe mugayir hareket ederek mallarına el koyduğunu ve Sultan Ahmed'in adamlarına avarız cem' edildiğini, çeşitli zorluklar yaşadıklarını memleketten şeriatın götürüldüğünü bildirmiştir.[163]

---

[154] Bostan, "Şehzadelik Yılları", s. 41. Selim'in tahta çıkmak üzere İstanbul'a geldiği vakit maiyetindekileri belirtirken Bostan, "223 neferi vefat eden kardeşi Şehinşah Bey'in adamları" olarak ifade etmektedir.
[155] BOA, TSMA, nr. E 960/20-1.
[156] BOA, TSMA, nr. E 967/28-19.
[157] BOA, TSMA, nr. E 857/6.
[158] BOA, TSMA, nr. E 969/20-26.
[159] BOA, TSMA, nr. E 969/20-33.
[160] BOA, TSMA, nr. E 756/2.
[161] BOA, TSMA, nr. E 759/58.
[162] BOA, TSMA, nr. E 851/5.
[163] BOA, TSMA, nr. E 969/11.

2.2.8 Selim Uğruna Eziyet Çeken Kimseler

Sunulan arzuhallerde Selim uğruna hapsedilen Hüseyin kulun (*sultânımın uğuruna ben kulun tutup habs etdiler*) 9 ay hapiste kaldığı, beş yüz akçelik atının, bin altı yüz nakd akçesinin ve bin beş yüz akçelik kılıcının alındığı ve kurtulduğunda Selim'e gelişini *"bu deme geldik"* şeklinde belirterek bölük talep ettiği görülmektedir.[164] Bir diğer arzuhalde ise Yahudi Baba adlı kimse zindana daima *"Selimli"* getirildiğini ifade etmektedir.[165] Belgede yer alan *"Selimli"* tabiri taht mücadelesini anlamamız açısından önemlidir. Mevcut şartlarda, henüz padişah hayattayken tahta namzet olmayan şehzadenin tarafında olmanın bir bedeli olduğunu, bu mücadelede merkezin karşısında olan safta yer almanın kolay olmadığını düşündürmektedir. Nitekim Çorlu'da Selim'in yanında yenilgiye uğrayan kimseler yenilginin ardından Selim'le birlikte Kefe'ye kaçmış, suçlu ilan edilmiş ve 3 Ağustos 1511 tarihinden itibaren Kefe'de kalmışlardır.[166]

Yine bir diğer mektupta pazar kuran, Vize'den Hayrabolu'ya geçerken arkasından haramiler gelince Tatar nam köyden yardım isteyen bir kimsenin yardımına gelinmediği, *"sen Selimlisin"* denilerek ona zarar verildiği ve katırı ve eşyaları alınıp "*ölmelidir"* denildiğinin belirtildiği mektupta geçen *"sen Selimlisin"* tabiri dikkat çekmektedir.[167] Aynı şekilde bir diğer arzuhal sahibi, Uğraş'tan sonra kardeşini *"Sultân Selümlüsün"* diyerek öldürdüklerini beyan etmektedir.[168]

2.2.9 Selim'e Haber Getirenler

Kurmuş olduğu istihbarat ağının Selim'in tahta çıkmasında ne derece önemli bir etkiye sahip olduğuna değinen Uluçay, casuslarının ona haber götürmekle birlikte bulundukları yerlerde Selim lehine bir algı da oluşturduklarını ifade etmektedir.[169] Bu noktada Selim'e haber getirdiğini ifade eden kimselerin mektupları dikkate değerdir. Nitekim Akçekızanluklu Yakup sunduğu arzuhalde *"Sultânımın hâk-i pâ-yı şerîflerine niçe def'a hayr haberler ile gelmişiz"* demek suretiyle inayet talep etmektedir.[170] Yine Yehudi Baba adlı kimse *"sultânımın nereye varduğun ve nerede mütemekkin olduğun hayr haber getüreni elden geldikçe riayet iderdim"* ifadelerini kullanmakta ve zindana

[164] BOA, TSMA, nr. E 969/20-31.
[165] BOA, TSMA, nr. E 967/28-6.
[166] Yılmaz, "Selim'i Yazmak", s. 350.
[167] BOA, TSMA, nr. E 967/97-18.
[168] BOA, TSMA, nr. E 967/27-4.
[169] Uluçay, "Yavuz Sultan Selim", VI/IX, s. 75.
[170] BOA, TSMA, nr. E 969/20-38.

daima *"Selimli"* getirdiklerini, getirilen Selimli'ye birkaç akçe verdiğini ifade ederek elinden alınıp başka bir Yahudi'ye verilen emanetin kendisine geri verilmesini talep etmektedir.[171]

2.2.10 Selim'in Duacısı Olduğunu Beyan Eden Kimseler

Birçok mektupta arz sahipleri Selim'in duacısı olduklarını belirtmektedirler.[172] Ancak bazı mektuplarda hususi olarak dua ile meşgul olanların bu durumlarının padişaha arz edildiği görülmektedir. Örneğin Veli, Hüsam, Şücâ' ve Hamza adlı kimselerin anlattıklarına göre En'am suresini Selim Edirne'ye doğru hareket ettiği ve Kefe'den *"azm eylediği"* vakitlerde bir terkip üzere ve aralarından ikisinin zararların defi, diğer ikisinin ise saltanatın müyesser olmasıyla alemin adaletle şereflenmesi niyetiyle okudukları görülmektedir. Muratlarının hasıl olduğunu bundan sonra ise düşman üzerine fetih ve nusret için okuyacaklarını belirten bu kimselerin bunun padişah tarafından bilinmesini istedikleri için arzuhal sundukları anlaşılmaktadır.[173]Aynı şekilde Mehmed'in sunduğu arzuhalde ise "*Hakk Subhanehu ve Te'âlâdan hacetler dileyüp "Sultân Selim'e pâdişahlık erzâni kıl!" deyu leylen ve neharan bu virde meşgûl olurduk. Elhamdülillah minnet Hüdaya takdirullah da varmış"* ifadelerini kullanmakta ve hatta Selim'in Rumili'ne geçtiğinde duacısı olduklarını *"devletle Rumeli yakasına geçerli sabahan ve mesaen hayr du'ânıza meşguldük"* ifadeleriyle anlatmaktadır.[174] Yine Mısır ahalisinin duasına tâlip olduğu Şeyh İbrahim adlı kimsenin gece gündüz padişahın devletine hayr dua ile meşgul olduğunu belirtmekte ancak geçimini sağlarken güçlük yaşadığını ifade ederek *"bir nesnecik tayin"* olunmasını talep etmektedirler.[175]

2.2.11 Gördüğü Rüyadan Padişahı Haberdar Eden Kimseler

Sunulan arz ve arzuhallerde rüyalara da yer verilmektedir. *"Allah uhrevî ve dünyevî tüm işlerinde kuvvet versin"* duası ile arzuhaline başlayan Derviş Kasım, kadim kapu halkından olduğunu ifade ederek gördüğü rüyayı yazmaktadır. Derviş Kasım rüyasında, cennet sahralarında gördüğü sahne karşısında Kâbe'yi tavaf etmek istediğini beyan edip ağladığını bu sırada Hz. Ali'nin *"ağlama Allahu Te'âlâ'nın inâyeti*

[171] BOA, TSMA, nr. E 967/28-6
[172] "*evkat-ı hamsede padişahım halledet hilafetuhu hazretlerine dua iderem"* (BOA, TSMA nr. E 969/20-39); *"devâm-ı devletin du'âsına leylen ve nehâran sırran ve alaniyyen meşgûl olunduktan sonra"* (TSMA, nr. E 750/74).
[173] BOA, TSMA, nr. E 969/20-9.
[174] BOA, TSMA, nr. E 755/26.
[175] BOA, TSMA, nr. E 881/48.

seninledür" dediğini, Hz. Ali'nin elini öptüğünü ve Hz. Ali'nin kendisine Hz. Peygamber'in makamını seyrettirdiğini yazmaktadır. Akabinde rüyasında II. Bâyezid'i gördüğünü ve halini arz etmesi üzerine kendisine yeşil bir cübbe ve ak bir doğan verildiğini yazmaktadır. Selim'i de ak libaslar içinde ak atlarla gördüğünü ve selam verdiğini, yine Selim'in ak ata binmiş şekilde Mısır fütuhatına gider halde olduğunu belirtmektedir. Sonra bir pir-i nurâninin kendisine *"Hakk Subhânehu ve Te'âlâ virdi"* diyerek beline bir kuşak bağladığını ve parmağına bir yüzük taktığını ifade ederek iki akçe olan yevmiyesinin on akçe olmasını talep etmektedir.[176] Bir diğer mektupta ise padişâhın talebi üzerine istihare yapan kimsenin rüyasında Hz. Ali'yi gördüğünü ve Hz. Ali'nin *"bu ihtilâf acîb olmaz, bizim zamânımızda biz halife iken dahi vaki' oldu"* dediğini ifade etmektedir.[177]

[176] BOA, TSMA, nr. E 969/20-39.
[177] BOA, TSMA, nr. E 967/27-7.

SONUÇ

II. Bâyezid'in saltanatının son yıllarına doğru ilerleyen yaşı ve hastalıklarından ötürü şehzadeler tahta geçmek üzere hareketlendiler. Padişahın bu sırada Amasya sancak beyi Ahmed, Antalya sancak beyi Korkud ve Trabzon sancak beyi Selim olmak üzere tahta namzet üç oğlu bulunmaktaydı. Padişah ve Dîvân üyelerinin önemli bir kısmı, Şehzade Ahmed'i tahta aday olarak görmekteydiler. Bu desteklerden ötürü Şehzade Ahmed de tahta geçeceğinden emindi. Şehzade Selim, oğlu Süleyman'a sancak talep ettiği sırada Şehzade Ahmed'in merkezdeki nüfuzunu fark ederek taht mücadelesi için harekete geçti. İstanbul'a yakın olmak isteyen Selim, Trabzon'da bulunmanın zorluklarından şikayet eden bir mektup yazarak ansızın oğlunun sancağı Kefe'ye geçti. Trabzon'dan Kefe'ye hareket ettiği vakitten tahta çıkmak üzere İstanbul'a geldiği âna kadar geçen süreçte Selim'in kuvveti artmıştı. Selim'in destekçi kitlesinin genişlemesinde şehzadelik yıllarından itibaren artan nâmı önemli bir rol oynamıştı. Babasıyla ilk olarak Mevlânâ Nûreddin Sarıgörez aracılığıyla görüşen Selim'in padişah ile ikinci görüşmesi savaş meydanında olmuştu. Uğraş meydanında ciddi bir yenilgiye uğrayan Selim, bu yenilgiye ve devlet adamlarının kendisinin aleyhinde olmalarına rağmen İstanbul'da yeniçerilerin ayaklanmasıyla tahta çıkabilmişti. Böylece Selim, babasını tahttan indirmek suretiyle tahta çıkan ilk padişah olmuştu.

Selim'in taht mücadelesindeki başarısında yeniçerilerin, casusların ve merkezdeki bazı destekçileri önemli rol oynamıştı. Merkezden gelen bu destek taht mücadelesinin son aşamasıydı. Bu çalışmada ortaya koyulmaya çalışılan husus, yeniçeriler harekete geçene kadar olan süreçte Selim'in mücadelesinin safhalarıdır. Bu süreçte Selim'in nerelerden geçtiği ve beraberindeki kitlenin kimlerden oluştuğunu tespit etmek üzere tezin esasını teşkil eden, tahta çıktıktan sonra I. Selim'e sunulan arz ve arzuhaller önemli veriler sağlamaktadır. Selim'in geçtiği yerlerde kendisinin karşılandığı, kendisinden bir şeyler talep edildiği ve kendisinin bir şeyler vaat ettiği görülmektedir. Arz ve arzuhal sahipleri Selim'in, mevcut durumlarından fazlasını vereceğini (*"ziyade himmetler ve inayetler"*, *"babamdan ziyade himmet iderim")* vadettiğini yazmışlardır. Selim'in bu vaatlerle kuvvetini arttırdığını ve vaatlerinin mücadelesinde ve başarısında önemli bir rol oynadığı mektuplar üzerinden anlaşılmıştır. Yine sunulan arzuhallerde Selim'in padişah olması için dua (*"Sultan Selim'e pâdişahlık erzâni kıl"*) ettiklerini belirtmişlerdir. Tüm bu durumlar Selim'in, yeniçeriler ve halk tarafından beklenen hükümdar olduğunu göstermektedir.

Selim'in, taht mücadelesine sancak beyi olduğu Trabzon'dan itibaren iştirak eden kimselerin arzuhalleri bulunmaktadır. Örneğin, Aklanbuloğlu sunduğu arzuhalde, Trabzon'da Selim'in Gürcü ve sair seferlerine iştirak ettiğini ve Trabzon'dan Kefe'ye hareket ettiği andan itibaren de Selimle olduğunu belirtmiştir. Yine Ali Veli adlı kimse borç bir at alarak Selim'e katıldığını ifade etmiştir. Selim'e Trabzon'dan itibaren eşlik eden kimseler arasında şehzadelik yıllarında Trabzon'a yerleştirdiği Akkoyunluların bulunması da dikkat çekicidir. Akkoyunlulardan Şeyhoğlu Ali, Uğraş'a katıldığını ve Uğraş'da iki kardeşinin ve üç amcasının vefat ettiğini kendisinin ise yaralandığını ifade etmiştir.

Trabzon'dan hareket eden Selim'in Kefe'de ve akabinde Rumeli'nde karşılandığı böylece destekçilerinin arttığı sunulan mektuplarda görünmektedir. Kefe'den on derviş olarak katılan kimseler veya yirmi yoldaş olarak katılanların arzuhalleri bulunmaktadır. Yine Kili'de Selim'i karşıladığını, Selim'e at verdiğini ifade eden kimseler bulunmaktadır. Selim, Eski Zağra'da, Kırkkilise'de ve Prevadi'de de karşılanmış ve destekçi kitlesini genişletmiştir. Eski Zağra'da Selim'i karşılayanlar arasında Tekeili Sancağı'ndan Abdülhayr adlı kimsenin mektubu, Selim'e Anadolu'dan da gelen desteği görmek açısından önem arz etmektedir. Aynı şekilde Selim'e destek verenler arasında Şehzade Şehinşah'ın kullarının da bulunduğu mektuplar üzerinden anlaşılmıştır.

Yine taht mücadelesinin kırılma noktalarından olan Uğraş hadisesine dair mücadelede bizatihi bulunmuş kimselerin mektuplarında önemli bilgiler bulunmaktadır. Uğraş hadisesinde ciddi bir yenilgi yaşandığını, hadiseden sonra Selim'in safında yer alanların bir süre *"Selimli"* olarak nitelendirildikleri ve bazılarının bu kimliğe sahip olmanın bedelini ödediği, Selim uğruna eziyet çektikleri, mektuplar üzerinden ortaya konulmuştur. Tüm bu durumlar Selim'in mücadele boyunca beraberinde muhtelit bir kitlenin olduğunu ve dolayısıyla elde ettiği başarının tek bir zümreye hasr edilmesinin mümkün olmadığını göstermektedir.

Selim'in cülus töreninin âdet olduğu üzere sarayda yapılmayıp Yenibahçe'deki otağında yapıldığı mevcut kaynaklarda ifade edilmektedir. Sunulan arzuhaller arasında Şeyh İbrahim bin Şeyhülislam Musa Çelebi'nin sunduğu arzuhal bu durumu desteklemektedir. Şeyh İbrahim, mektubunda Selim'in cülusunu tebrik ettikten sonra Selim'e, Yenibahçe'de hediye ettiği kitapları hatırlatmakta ve Selim'den ihsan talep etmektedir.

Bu tez çalışmasıyla Yavuz Sultan Selim'e tahta çıktıktan sonra sunulan arz ve arzuhaller transkripsiyon edilerek Selim'in taht mücadelesine dair mevcut literatüre katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

TRANSKRİPSİYON USULÜ

Arz ve arzuhaller Latin harflerine aktarılırken ayın harfleri (‘) ve hemzeler (’) şeklinde belirtilmiştir. Arapça ve Farsça kelimelerde (غ) ve (ق) harflerinden sonra gelen uzun sesliler (a,ı,u) belirtilmemiş olup diğer harflerden sonra gelen uzun sesliler (â,î,û) şeklinde gösterilmiştir. Türkçe kelimelerin sonunda yer alan "b" harfleri "p" şeklinde yazılmıştır.

Okunamayan kelimeler (…) olarak işaret edilmiş, kelimenin görüntüsüne dipnotta yer verilmiştir. Okunuşundan emin olunamayan kelimelerin ardından (?) işareti kullanılmıştır. Sayfanın yırtık olması sebebiyle veya müelliften kaynaklı kelimedeki eksik harfler […] şeklinde gösterilmiştir.

Mektuplarda yer alan ayetlerin ve hadislerin Arapça yazılışları ve tercümeleri dipnotta verilmiştir.

YAVUZ SULTAN SELİM'E SUNULAN ARZ VE ARZUHALLERİN TRANSKRİPSİYONU

1) **TSMA E. 969/20-1**

Hüve'l-Muğnî

Hakk Sübhânehu ve Te'âlâ devletlü sultânıma çok yıllar ömr virsin, cümle murâdlarını hâsıl edivirsün, âmin yâ Rabbe'l-âlemin! Devletlü sultânımın ayağı toprağına mâ'rûz-ı bende-gân budur ki merhûm Şehinşâh'ın kullarından olup bunca zamân hızmetinde olup âhar ahire gitdi *anlar yerden bittikçe Hakk Sübhânehu ve Te'âlâ devletlü sultânıma ömr virsün!* Eyle olsa bu kulların sultânım hazretlerinin hızmet-i şerîflerin arzu edüp yüz sürüyü giderken on beş nefer bendelerin Kırkkilisa kurbünde Allah müyesser idüp sultânımın cemâl-i kemâl-i bî-misâlin müşâhede idüp hâk-i pâ-yı şerîfleriyle bile geldik. Devletlü sultânımdan tevakku' ve tazarru' olunur ki biz ayakda kalmış kullarını nazar-ı merhametiyle ve şefkatiyle manzûr buyura, biz garîblerin sultânımdan gayrı kimesneleri yok fakirleriz. Bâki fermân sultânımındır.

2) **TSMA E. 969/20-2**

Hüve

Dergâh-ı mu'allâya ve bar-gâh-ı a'lâya arz-ı bende-i fakir budur ki bundan evvel ben kulunun Kal'a-i Kili'de gedüceğim bu vechle olduktan sonra mecâl [ü] tâkat kalmayup ribâ-hor elinden âciz [ü] der-mânde kılup üç bin yedi yüz yetmiş akçe deynüm olup ehl [ü] iyâl ve ehl-i ilim olup ziyâde tecrîd-i hâl ve fakr-ı ahvâl olup yerümüze varmağa mecâl olmaduğu cihetden *devletlü sultânımın Hakk Te'âlâ bir günün bin eyleyüp çok yıllar ömürler göresiz!* Kal'a-i Kili'de dahi konşu olupdururuz ol konşuluk hakkıçün olsun benim hâlüm ziyâde mükedder olupdur bir yana gedük kahrı ve bir yana fakirlik cevri. Ümizdir ki sultânımın âlî nazarı irişüp ben kuluna inâyet idüp ayağınız gubârından beher hâl ne sadaka olursa himmet idüp ben üftâde yerden getürmesine çare idesiz. Şöyle ki sultânımın âlî nazarı yetişmeyecek olursa kıyamete değin ahu figânım dinmese gerekdir. Baki fermân cenâb-ı aliyyenizindir.

3) **TSMA E. 969/20-3**

Hüve

Sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine yüz sürmekden sonra ma'lûm ola ki, sultânım uğuruna cân u baş terkin urup cenk gününde tutulup devlet eşiğine varmağa mecâl bulmadığım

sebebden kalmışdım. Sultânım devletle bu cânibe müteveccih olacak ben kul dahi yüz yere urup Prevâdi'de sultânım kademine erişdim andan beru bile geldim *bihamdillâhi ve'l-minne!* Devletlü hudâvendigâr ber-murâd oldu, ümizdir ki ben kul dahi mahrûm olmayım evvelki yerceğizim gerü sadaka oluna. Bâki emr ü fermân sultânımındır.

Ma'rûf-ı Kerhî rahimehullah

4) TSMA E. 969/20-4

Hüve

Dergâh-ı âlem-penâha ma'rûz-ı dâ'î-i fakir budur ki babam hükârın iç doğancılardan çıkmış ulûfe tasarruf ider doğancılardan idi, şahinciler zümresinden idi. *Hakk Sübhânehu Tebârek ve Te'âlâ devletlü hudâvendigâra çok yıllar ömür virsün!* Babam dünyâdan âhirete nakl idip ol zamândan ila yevmina hazâ ma'zûl hızmetin idip devletlü hudâvendigâr bundan akdem devlet ve sa'âdet birle Rum Vilâyeti'ne geçüp Zağra'ya geldikde bu fakir Hasan bendenüz ve karındaşlarım Mustafa ve Hızır bendelerünüz devletlü hudâvendigârın ayağı toprağına yüz süre gelüp üçümüze dahi ulûfe ta'yîn olunup yine devletlü hudâvendigâr Kefe cânibine gidecek bu fakir bendelerün hor ve zelîl kalup devletlü hudâvendigâr devletle yine Prevadi'ye geldikde yine bu fakir bendelerin yüz sürüyü devletlü pâdişâhın ayağı toprağına vusûl bulup Niğbolu Emîni Sinan kulunuz defterine kayd olunup yüz sürüyü hizmet ideriz. Şimdiki hâlde harçlığımız kalmayup satacak nesnemiz dahi olmaduğu sebebden harçluksuz hâlimiz be-gâyet mükedder olmuşdur. Ümizdir ki devletlü hudâvendigâr hâk-i pa-yı şerîfi kimyasından ihsân idip ne hızmet üzerinde oluruz ta'yîn ideler tâ ki bu fakir bendeler dahi devletlü pâdişâhın devâm-ı devleti ve sebât-ı haşmeti du'âsına mülâzım olavuz. Bâki fermân dergâh-ı felek iştibahındır.

5) TSMA E. 969/20-5

Azzamallahu Te'âlâ şe'nehum ve sânehum bi'l-hayr ammâ şe'nehum

Ba'de arzü'l-ed'iye ve takdîm-i şerâyiti'l-ubûdiyyeti arz-ı bendegî budur ki devletlü ve şefkatlü, düşmüşler elin dutucu, paşaların kullarına şefâ'atün ve müdevver ki elli yıldır devlet eşiğinde kulluk iderim, her ne hıdmet buyurulursa toğru ve layığıyla yerine getürdüm. Âhar tâli' şûrîde bir devlet yok kapuya düşürdü. Pâdişâh kapusun koyup âna kaçmadum, ya gayrı yerde tîmâr yiyüp bu cenâb-ı âlî koyup âna varmadım. Merhûm pâdişâhun hükmüyle gönderilmiş idüm nâ-gâh bu esnâda anda bulundum, nökere vâcib

olan sebât ve toğrulukdur, "*devlet kankı cânibde ise ol hoz zâhir olur*" demişlerdir. Âna binâ olunup bu belâya mürtekib oldum. Hele pâdişâh-ı âdil affına mazhar olup âzâd olundum amma kerîmun affına lâyık budur ki nev'-i inâyet dahi ide ki ehl [ü] ıyâl aç ve çıplak bir pula muhtaç olmuşdur. Ümizdir bol merhametünüzden ki şefâ'at idesiz Ali Bey kulunuz yanında bir nesne himmet iddüresiz ve kulluğuna yararsam buyurasız ki devletlü pâdişâhun yine doğruluğla hızmetinde olam. Bâki fermân kemâl-i avâtufunuza müte'allikdir ve'd-du'â.

Ez'afü'l-ibâd Tursun el-fakir.

6) TSMA E. 969/20-6

Hüve

Yüz yere koyup sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı bende-i abdi fakir budur ki *Allahu Te'âlâ sultânımın ömrünü devletini ziyâde eylesün, dünyâsı âhireti ma'mûr olsun!* Ben kulun sultânımın kadîmü'l-eyyâmdan kuluyum yeniçeriliğe yazulup vardım, Uğraş'da yaralı alup soygun kurtuldum, sultânımın ardınca vardım sultânım gemiye binmiş erişemeyüp kaldım. Sonra sultânım beri yakaya geçicek yüz sürüyü sultânımın eşiğine vardım, yaya yazmazuz atlu bölüğüne yazalum, atun var ise dediler. Ben kulun atı hande bulayım! Sultânımın ordusuyla bile geldim devletlü sultânımdan temennâm oldur ki ben kuluna himmet ve şefkat idüp nazar-ı inâyetin diriğ buyurmayasın. Bâki fermân sultânımındır.

7) TSMA E. 969/20-7

Hüve

Pâdişâh-ı âlem-penâhın hâk-i pâ-yı şerîfine bu bendenin arz-ı fakirânesi oldur kim sâbıka Sultân Ahmed bu bendeye mektûb gönderüp dimiş idi kim: "sana seksen akçe ulûfe ve yedi sekiz pâre mülk köy ahd itmiş. İmdi kulu ne idersen eyle olalım, bize döndüresiz" deyu buyurmuş idi. Eyle olsa bu fakir dahi mektûbu Mustafa Paşa'ya aldum anlar dahi şeyle buyurdular kim "Bir emîn âdem bul dahi bey hazretlerine gönder" didiler. Eyle olsa bu fakir dahi mektûbu Arpa Emini Ferah kulun ile ayağun toprağına gönderdim ve dahi Orta Mescid'e varup sultânım hakkına yoldaşlar ile tanışık itmede Sultân Ahmed'e nisbet idenler yarağla üzerüme gelüp bunca gavgalar oldu. Âhar fakir eyittim ki "Monlâlara varan fetvâ idelum dünyâya ve âhirete ve Müslümanlara her ne yarar ise anı idün" didim. Âhir Allah inâyet idüp eyle ittiler ve bu fakir dahi her ne itdim ise Allah rızâsı içün itdim.

Eyle olsa devletlü hudâvendigârdan ümîdvârın kim biz kuluna ihsân ideler kim bir kaç fakire dahi yanımda hoş giceler.

Bende-i fakir Sûfî Davud

8) TSMA E. 969/20-8

Hüve

Yüz yere koyup arz-ı bendegî budur ki kendüm yılların berû devletlü sultânıma hızmet iderin. Gürcü seferlerinde ve gayrılarda ve Kefe'ye bile geldim ve devletlü sultânımdan ayrılmadım. Bunda gelinceye değin hızmet itdim. Devletlü sultânımdan mercû olunur ki bu kulun ber-murâd etmesine himmet idesiz, *bihamdillahi ve'l-minne!* Devletlü sultânım sa'âdetle ber-murâd oldu. Ümizdir ki eski bendesi hâkdan getürüp inâyet idesin. Bâki fermân devletlü hudâvendigârındır.

Bende-i Aklanbuloğlu

9) TSMA E. 969/20-9

Hüve

Her hâcetçün bir En'âm okunulsa ki kırk bir En'âm yerine kaim ola. Evvela âbdest alına ve iki rek'at namaz kılına ve dahi yüz kerre salâvât getürüle ve ba'dehu ibtidâ oluna "*ve izâ câethum*"[178] âyeti kırk bir kerre okuna her kerrede âyetin âhirinde "*Ya Serî'*" denile, her birinde Resulullah'dan hâcet gönülden dilene dile getürülmeye kırk birincide du'â-i Resulullah okuna kırk bir tamam oldukda yüz altmış kerre "*Ya Serî'*" denile ve üç yüz kırk kerre "*Ya kadî'l-hâcat*" denile ve ba'de ezân itmâm oluna du'â-ı âhir okuna muhtâr Şeyhi Süleyman el-Ma'rûf bi'l mehdi pes imdi ben fakir du'âcınız merhûm hoca hazretleri Muslihiddin halefiyle Beytullah'a giderken şerrefallahu yoldaş olup devletlü hünkar hazretlerinin evsâf-ı hamîdesi zikriyle muhabbet ziyâde olup ol zamândan berû hayr du'âya meşgul olup pes devletlü hünkar ibtidâ Edrene'ye geldiklerinde sâbıka mezkûr olan üslûb üzerine En'âm okumağa ol azîzden icâzetim olduğu haysiyyetden meşgûl olup sâniyen Kefe'den azm eylediklerinde devletlü hünkârın bunda olan bendeleri

---

[178] En'âm Sûresi (124)
وَإِذَا جَاءَتْهُمْ اٰيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَا أُوْتِيَ رُسُلُ اللّٰهِ اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهٗ سَيُصِيبُ الَّذِينَ اَجْرَمُوا صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾
Meal
Onlara bir âyet geldiğinde (okunduğunda), "Allah'ın elçilerine verilenin benzeri bize de verilmedikçe kesinlikle inanmayız" dediler. Allah, elçiliğini kime vereceğini çok iyi bilir. Suç işleyenler, yapıp durdukları hileler sebebiyle, Allah tarafından bir aşağılanmaya ve çetin bir azaba uğratılacaklardır. (124)

ma‘rifetiyle muhabbet muhlis du‘âcılarından üç kimesne dahi ihtiyâr olunup ikimiz def‘-i mazarrat niyetine ve ikimiz sa‘âdetlü saltanat müyesser olup adlleriyle âlem müşerref olmak niyetine okurduk *elhamdülillahi ve’l-minne* murâdımız hâsıl oldu şimden gerû murâdımız cemî‘ zamânda a‘dâ üzerine feth ü nusretçün bî-minnet okumakdır ve devletlü hünkârın arz olunmak sebebiyle ilm-i şerîflerinden mahfî olmamakdır tâ ki kariyine yevmen fe-yevmen ziyâde şevk hâsıl olup bu hızmet üzerine dâyim [ü] kayim olalar.

Efkarü’l-ibâd ve’l-fukara Veli ve Hüsam ve Şücâ‘ ve Hamza

10) **TSMA E. 969/20-10**

Ba‘de takbîl-i atebetü’l-a[li]yye ve süddetehu’s-seniyye ma‘rûz-ı rây-ı âlem âri oldur ki hâliyâ bu bendeniz hakir ki Edrene’li Zennun kulunuzum. Sâbıka sultânım devletle Yanbolu’ya gelecek bu bendeniz hakir dahi evvel âsitânede makbûl olup on akçeyle sipahi oğlanları bölüğüne yazılıp beyle gelüp cenk ve savaşda mecrûh olup at ve tondan ceza düşüp niçe müddet tedbirinden kılıp ahir sultânım devletinde sıhhât u ifâkat bulduğum gibi sultânım devletle Prevârdi’deyken sultânımın âli eşiğine yüz sürüyü vardığımda paşalar gene gedüğündesin mukarrersin deyu silâhdar başı Behram Bey kulunuzla Edrene’ye hızmete koşulup maslahatı tamam idip sultânım devletle bunda gelürken bir gazada gelüp askere kavuşup bile gelecek paşalara gözüküp hâlim arz idecek seni dahi gedüğe yazılmadın didikleri sebebden zâr-ı sergerdân devletlü pâdişâhımın inâyetine ve himâyetine muntazır olup âsitân-ı devlet eşiğine yüz sürmedeyim. Bâki fermân pâdişâh-ı âlem-penâhındır. Hemîşe zıll-i vücud-ı memdud bâd-ı birabbi’l-ibâdü’l-abdü’l hakir Zennun.

Ba‘de takbîl-i atebetü’l ulya

11) **TSMA E. 969/20-11**

Hüve

Azzamallahu şe’nehu ve evdaha ale’lâlemin burhânehu

Sultânım bab-ı sa‘adât-ı meâba bu ez‘âfü’l-ibâd kabilinden e‘azz evkatda ve eşref sa‘âtde şeyle esmâ‘ alunur ki bundan akdem Kili’de silâhdarlar bölüğünde olup erbâb-ı felek iştibâh kifâf-ı nefsimiz olunup devâm-ı devlet ve sebât-ı haşmet du‘ârına meşgul olup geçinirdik. Ol vaktin ki sultânım devlet ve sa‘âdet birle Edrene’ye nâzil oldu. Ol vaktin bu kemîne çaker mecrûh olup bu cism-i unsuriden ümîd kat‘ olunmuş idi üş şimdi devr-i

İskender zamân ve Süleyman âli-şânda emrâz bedenden veş ide dünyâyı dûndan emîn olunup bu rûy-ı siyahi hâk-i âsitâne îsâ[r] kıldım.

Bâki fermân sultânımın eltâf-ı amîmesine müfevvazdır.

12) TSMA E. 969/20-12

Hüve

Devletlü pâdişâhımın hâk-i pâ-yı sa‘âdet bahşlerine arz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki atam benden Koyluhisar cevânibinde Sis orta nam mülk kal‘asının miftâhın Sultân Mehemmed *tâbe serâhu* zamânında pâdişâh-ı âlem-penâh teslîm edicek pâdişâh-ı âlem-penâh dahi anun mukabelesinde seksen bin akçelik subaşılık verip niçe müddet mutasarrıf olup subaşuluğunun bir köyünde çiftlücek edinüp mütemekkin olmuş hatta pâdişâh-ı mezkûr Uzun Hasan Seferine gidecek atam bendenuzu kulağuz başı edinüp geçüp konmakda ve buluşmakda ve sayir ahvâlde mezkûrla müşâvere olunurmuş. Eyle olsa atam bendenun ol ze‘âmet elinden gidecek mezkûr karye ki yürüp hafr edinmişti, ol ze‘âmetden ayrılup yurdudur deyu gene mutasarrıf olduğu ze‘âmete lâhık olunurdu. Atam benden kuvvet olup dergâh-ı âliye gelüp arz-ı hâl oluncak yurtcağızları imiş deyu gene bu bende-i bî-mikdâra timar verilmişdi, nice müddet mutasarrıf olup ahz-ı bilâ sebep bir ahar kimesneye verildi. Ol kimesne fevt olıcak gene mezkûr yurtcağızımız bu bende-i nahîfe verilmişdi. Verileli beş ay olmadın gene bilâ sebep bir sipâhiye vermişler. Geçen yıl ma‘zûl olup yurt deyu verilen timârdan hâsıl almayup şimdi gene hâsıl eyyâmında alunup ma‘zûl kalıcak. Bu bende-i nahîfe olan zulm devletlü pâdişâhın ma‘lûm olsun deyu ruk‘a ile hâk-i pâ-yilerine arz olundu. Ümizdir ki Hazret-i Rasul ruhu içün, atan deden ruhu içün ve beğ oğlun başı içün bu çaker-i za‘ife yurtcağızın mukarrer kılup sevâb-ı azîm hâsıl kıla.

Ez‘afü’l-ibâd Süleyman Emire oğlu İskender

13) TSMA E. 969/20-13

Hüve

Arz-ı bende-i fakir oldur ki ulûfecilerde sol bölükde İskender oğlu Muharrem Davud Paşa oğlu zamânından berû hıdmetdeydim. Dergâh-ı âlâya arz etmeyip kalmışdım. Sultânımın hıdmetindedir akçe yeniçeri ulûfesin tayin olunmuş ol vakte dek hünkârın alayına buluşup ve Uğraş olduğ vaktin bir nice yoldaşlarıyla yaralanıp kalmışdık. Şimdi ağamız kapusunda hıdmet ideriz. Fakir -i hâl olup yiyecek nesnemiz kalmadı bir habbeye mâlik

değiliz ve devletlü hünkârın kapusundan gayrı varacağımız yer yokdur. Bâki fermân sultânımındır. Sultânım sağ olsun!

14) TSMA E. 969/20-14

Hüve

Devletlü ve sa‘âdetlü pâdişâhımın âsitânesi gubarına yüz sürmekden sonra arz olunur ki bu bende-i za‘if evvel ahir sultânımın kullarının efkarıdır. Bu bende hakkında sultânıma her kim ki ne nakl itti ise itdi. Sultânım sağ olsun! Vallahi ve billahi sultânım âsitânesine geleliden berû hızmetde rastlık birle elden geldikçe edâ olunduktan gayrı nesne sâdır olmamışdır amma sultânımın devletlü ayağı toprağından ümiz olunur ki bu bendesini ayağı toprağına yüz urmasına işâret oluna, birkaç sözüm var. Sultâna ma‘lûm oldukdan sonra fermân pâdişâhındır.

Bende-i el-hakir Yusuf el-fakir

15) TSMA E. 969/20-16

Hüve

Yüz yere koyup devletlü ve sa‘âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerimin rikâb-ı hümâyûnlarına yüz sürmekden sonra arz-ı bende-gân ve bî-çâre-gân budur ki bu fakir bendelerunuz tezkirede olan bendelerunuzuz. Şimdikihâlde bir derecede mükedderü’l-ahvâl olup dururuz ki kabil-i tahrîr ve takrîr değildir. Ne giru evimüze varabilürüz ve ne bu yerde durmağa tâkatimiz vardır. Devletlü pâdişâh hazretleri Allahu Te‘âlâ bu bendelerunuzu mahrûm ve nev-âmuz (nev-ümiz?) eylemek bunca hıdmetimiz müteallık olmuşdur. *Elhamdülillahi ve’l-minne!* Devletlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri ber-murâd vâki‘ oldular hâşâ ki bendelerunuz devletlü pâdişâh-ı âlem-penah hazretlerinin himmetlerinden mahrûm olavuz mecmu‘ bendelerunuze in‘âm olundu bu bendelerunuze ne in‘âm ve ne dirlik sadaka olundu. Arap ve Acem devletlü padişâh-ı necâvet ü şeca‘ât ü adâlet birle ma‘rûfdur hemân murâdımız ahvâlimiz devletlü pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerine mâlûm olmakdır. Bâki fermân pâdişâh-ı âlem-penâh hazretlerinindir.

Ve’d-du‘â lillahi Te‘âla

16) TSMA E. 969/20-17

Hüve

Mâ‘rûz-ı bendegî oldur ki sultânım kadîmü’z-zamândan sipâhi oğlu sipâhiyin, aslım neslim seferde kılıçları üzerinde kırılmışlardır, geçen yıl sultânıma sipâhiler oğullarından yazılup Uğraş’da cemî‘ esbâbım gitdikden sonra tekrâr gene borca girip atım ve tonum müretteb idip sultânımın ardınca Varna’ya varıp harâmiye tûş gelüp soyuldum cemî‘ esbâbım aldılar sonra sultânımı yayan karşulayup yürüyende tezkire alındım. Ol vakitden beru sultânımın hızmetinde olurun. İmdi sultânımdan tevakku‘ olunan oldur ümiziz bendenuz toprakdan kaldırmasına himmet idip ulûfecuğumuz ya atamun yerciklerin verilmesine himmet oluna sultânımın niçe yerde çerağı yanar, bir çerağın ben de yakup du‘âcı olavuz. Bâki fermân sultânımındır.

Ez‘afü’l-ibâd Niğbolu Sancağında biri Tırnaovalı

17) TSMA E. 969/20-18

Hüve

Azzame’l-Bâri-i Te‘âlâ şe’nehu sâfe bi’l-lutf ammâ şe’nehu

Âsitâne-i sa‘âdet-âşiyâna arz-ı bende-gâne budur ki bu fakir sâbıka Antalya Beyi merhûm İskender Bey ile kızılbaş-ı la‘în muharebesi vâki‘ oldukda defa‘âtle yoldaşlığım zâhir olup der-devlete arz-nâme ile i‘lâm etmişlerdi merhûm hudâvendigâr hazretine *tâbe serâhu* arz-nâmeciğim arz idivirmeleriyle ol vakitten berû hâlâ zimmetde olup sultânım hazretleriyle Ankara seferinde dahi bile olup dururdum elhâletü hazihi yine atımla ve yarağımla hudâvendigâr hazretlerinin seferine bîl bağlayup dururum amma hafrü’l-yed olup atım beslemeğe kat‘â mecâlim kalmadı imdi sultânımın lutfundan tevakku‘ olunan budur ki ben kuluna himmet ü inâyet idip bir dirilcik ihsân eyleye tâ ki devletlü hudâvendigârın yoluna baş ve can oynayım. *Hakk Te‘âlâ sultânımın eyyâm-ı devletin ilâ inkırâzu’d-duhûr ve’l-a‘vâm mümtet ide! Âmin Yâ Rabbe’l âlemîn!*

Mine’l-fakirü’l-ahkar Alagöz.

18) TSMA E. 969/20-19

Arz-ı fakir oldur kim yeniçeri kethüdasıyla saltanat muştulayanlardan Baba Şücâ‘ bölüğünden Anatolili Ali bendenüz bile muştuladı. Ümizdir ki biz kulunu unutmayup himmet olunup mahrûm kalmış kullardan olunmayam. Bâki fermân sultânımındır.

Bende el-fakir Baba Şücâ‘ bölüğünden Ali el-hakir.

19) TSMA E. 969/20-20

Hüve

Yüz yere koyup devâm-ı devlet du‘âsın edâ eyledikden sonra arz-ı bendegî budur ki ben kulun devşürme oğlanlarındanım, bundan gelüp acem oğlanlar bölüğünden olurken (...)[179] bölüğüne virdiler. On yıl mikdârı vardır ki zikr olan bölükde yüz mezkûr bölük oturukdur, sefer eşmez. Eyle olsa devletlü sultânımdan ümiz olan budur ki aziz başunuz içün olsun ben kulunu girü ulûfemle yeniçeriler bölüğüne katmasına himmet idesin. Ve hem sultânım hazretlerini devletle gelürken Çorlu nâm karyede karşulayup dururan beher alup dururuz. Mercûdur ki zikr olan bölükden çıkarmasına himmet idesin zîrâ murâdım sefer eşmekdir. Bâki fermân sultânımındır.

20) TSMA E. 969/20-21

Hüve'l-Muğni

Ebbedallahu Te‘âlâ zılâle âtıfihî ilâ ebedi'z-zamân

Yüz acz ve mezellet turâbına koyup arz-ı bende-i fakirân budur ki bundan evvel ol devletlü sultânıma Trabzon'da mübarek ellerin öpüp devletlü sultânım Gürcü'ye gazaya revâne olundu. Bu fakir bendelerin geri bunda gelicek ağamız bu sırra vâkıf olup niçün sen anda vardın deyu dört nefer kimesnenin dirilciğin kesüp hisara bırakdılar. İki neferimizi Semenderiye ikimizi bilmediğince oldular. Eyle olsa devletlü sultânım bizim şimdikihâl hisârına maksudumuzdur anun gibi hızmet yerler yaraşur. Biz fakirler devletlü sultânım önünde baş alup virmekdir anun gibi hızmetden yazarlaruz. *Bihamdillah* devletlü sultânım tahtına revâne oldukda hemân bu cânibe revâne olduk tâ ki sultânım ber-murâd ola bu bendelerin dahi bir atlu bölüğüne. Ümizdir ki diriğ buyurulmaya tâ-kıyamet olunca evkat-ı hamsde du‘âya mülazım olavuz. Bâki fermân sultânımındır.

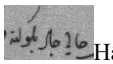
Bende-i el-fakiran Yusuf Ali

21) TSMA E. 969/20-22

Hüve

Hüve'l-Feyyaz

Bismillahirrahmanirrahim temeyyeze bizikrihi velhamdülillahi tekellümen bişükrihi ve's-salâvâtu alel Muahmmedu'l meb‘ûs beşiran bi-lutfihi ve radiyallahu ani's-sahâbeti ve't-

[179] Hâl-i câl? Halıcılar?

tâbiîn ecmaîn a'nî pâdişâh-ı âzam ve hakan-ı muazzam mevla mülükü'l Arap ve'l Acem el-mütehallik bi-ahlakillahi'l âdil bi-hükmillahi'l kahirü'l li-a'dâillahi meddallahu zıllekum aleyna ve ala sâir'ül mü'minîne ecma'in âmin ya rabbe'l-âlemin ba'dehu devletlü sultânıma ma'lûm ola kim evvel biz bir fakir kişiydik. Diyâr-ı Acem'de Mansur Bey'le *aleyhirrahme* çok hak hukuk vârid çok hızmet idip dururdum. Kendüye bi-kerre bu diyâr-ı Rum'a geldin işitdik ki devletlü ve sa'âdetlü sultânım külli yürür biz dahi didik ki Mansur Bey bile gelür sultânım dahi devletiyle gelip Edrene'nin üst yanında konmuşdunuz, biz dahi vardık, Mansur Bey buluşdu. Bize Mansur Bey dedi ki: "Hâlun nedür?" Biz dedik ki: "Elhamdülillah! Sultânımın ve sizin mübârek cemâlünüzü görüp şâd-ı hurrem aldık" didik. Bi -kerre Mansur Bey: "Hâlün nedür? Ne maksûddasın" dediler. Ben dahi didim ki: "Murâdumuz bu ki pirlemüşüz, isterüz ki Mekketullah'a varuz *şerrefallahu* devletlü sultânuma ve sizlere du'âlar idip anda mütekaid oluz bi-kerre kerem lutf idin devletlü sultânımdan bir mikdâr akçecük alı virün" didik, o[n]lar dahi dediler ki "Hoş ola alı virelim ammâ şimdi başumuz kayudur ve bir yana olalım sabr idin" didiler. Bi-kerre biz fakirune bir atcuğuz dahi virdiler. Bi-kerre devletlü sultânım gelip kullarıyla harp itdikde bile bulunduk, bizim dahi nemüz var ise aldılar. Bin akçecüğüm dahi var idi, beyler vermişler idi, saklardum o mübarek yola anı dahi aldılar, şeyle müflis kaldum. İmdi devletlü sultânıma yüz sürüp gelmişim. Rasulullah ruhuçün olsun ve deden ruhçün olsun biz fakir du'âcuna bir nesnecik sadaka idesin anınla varıp Kâbe-i şerîfi ziyaret idem devletlü sultânıma du'âlar idem. Bâki ömr-i dırâz bâd bihakkı birabbi'-ibâd.

22) TSMA E. 969/20-23

Hüve

Devletlü sultânıma arz-ı hâlim budur ki ben fakir sultânım alâfesin (ulûfesin) yeridim ol vakit kim Uğraş olundu ben kulun bile idim mecrûh oldum cemî esbâbım aldılar bir habbeye kudretim kalmadı amma soyan kimesneler de ma'lûmumuzdur. Allah rızası içün Rasulullah ruhu içün sultânım devleti içün ben fakir helâl itdim. Devletlü sultânımdan recâ olunan budur ki şimdiki hâlde ben kulun Kâbetullaha azm itdim. İnşallah girü geldiğimiz vaktin olsa ol Uğraş yerinde şehidler üzerinde ben du'âcıya bir tekye ma'mûr edüvere, evkat-ı hamsde sâlât meşgûl olup sultânımın devletine duâlar ve senâlar idevüz. Bâki fermân devletlü sultânımın.

el-fakirü'l-hakir Seyyid Cafer bin Seyyid Mahmud bin Seyyid Mehmed

23) TSMA E. 969/20-24

Hüve

Devletlü sultânımın hâk-ı pâ-yı şerîfine yüz sürmeden sonra arz-ı bende-i fakir oldur ki Prevadi'de sultânıma beylik muştucu verdim, tezkire etdiler. Kul oğluyum babam silahdâr idi, ben kulun tüfekciyim. Çorlu'da sultânıma bir anda sunup dururum. Bunda dahi gelincek keklik sundum hazinedâr başına. İmdi ol vakitden beru ayakda kalup dururum sultânımdan gayrı peşt ü penâhım yokdur. Sultânımdan dirlik istemeyüp kimden isteyelüm! Ümizdir ki biz kulcağuzunuz mahrûm olmayup sultânımın rûşen çerağı olup sultânımın eyyâm-ı devletine du'â idem. Bâki fermân sultânımındır.

el-fakirü'l hakir Tüfekci İdris

24) TSMA E. 969/20-25

Hüve

Pâdişâh-ı âlem-penâhın sa'âdetlü hâk-i pâ-yı şerîflerine arz-ı hâli fakirân budur ki hâliyâ vâki' olan Fuçıyân Muharebesi'nde envâ' yoldaşlıklarımız zâhir oldukda Mehemmed Bey kulunuzun tamam ma'lûmları oldukda vuku'u üzere ellerimize arzlar virüp yüz sürüyü bunda âsitâne-i sa'âdete geldiğimizde mukaddemâ arzları sunanlar her biri ber-murâd olup pâdişâh hazretlerinin izdiyâd sa'âdetlerine du'âlar iderler, anlarun akabince biz fakir kullarunuz arzlarımız sunduğumuzda ihmâl olunup "ne içün evvel sunmadunuz?" deyu cevap iderler. Ale'l-husûs devletlü sultânım mukaddemâ sunanlar ile bile gelüp bir aydır ki zilletteyüz. Biz fakir kullarunuzun sultânımın emr-i şerîfleri üzere maslahatımız görülmeyüp mahrûm ve nevmîz kaldık. Eyle olsa sultânımın âsitâne-i sa'âdetlerinden ümizimiz budur ki ber-murâd olan kullarunuzdan olup bu fakirler âsitâne-i sa'âdetten mahrûm ve nevmîz olunmayup ber-murâd avdet olunmağa inâyet buyrula. Bâki fermân sultânımındır.

25) TSMA E. 969/20-26

Hüve

Sultânımın hâk-i şerîfine arz olunan budur ki ben kulun bir niçe zamândır ki ma'zûllük çekerin husûsa ki Sultan Ahmed öte yakada nem var ise aldı, ben şeyle bî-çâre kaldım, hiç nesnem kalmadı. İmdi sultânım, Sultân Süleyman başıçün ve Hazret-i Rasul ruhuçün ve yedi ceddin ruhuçün ben kulun dirlik himmet it! Sultânımın huzur-u şerîfinde kâfir ve Müslümân murâdına yetişdi, ümizdir ki ben kulun dahi murâdına yetişem. Bâki emr ü

fermân sultânımın. Amma sultânımdan ricâm budur, niceniz olur ise olsun hemân hisara göndermesun bunda dört ve üç akçeye kailin hisara varmazan.

26) TSMA E. 969/20-27

Hüve

Yüz yere koyup devletlü sa‘âdetlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı bendegî budur ki bu dilsüz fakir bendenuz merhûm Sultân Şehinşah bendesiyim, merhûmdan ulûfem var idi. Ol fevt olıcak mecmû‘ kullarıyla yüz sürüyü devlet âsitânesine gelmişdim. Bu fakir, dilsüz bendenuz bir mikdâr timâr idesiz deyu elimde hükm-ü şerîf sadaka olunduydu. Ol emr olunan timâra bu bendenüze olmadı, duyûn alup müflis olup yürürüm, benim sultânımdan gayrı kimesnem yokdur. Devletlü sultânımın karındaşından yetim kalmış bendesiyim. Sultânımdan ümizim budur ki Hazret-i Rasûl hürmetine bu bendesine himmet idüp devletlü ve sa‘âdetlü eşiğinde birkaç akçe ulûfecik olmasına himmet ide. Şöyle ki vâki‘-i hâldir devletlü sultânım hâk-i pâ-yına arz olundu. Bâki lutf sultânımındır ve’d-du‘â.

27) TSMA E. 969/20-29

Hüve

Dergâh-ı mu‘allâya arz-ı hâl-i bende-i ahkar budur ki şimdiki hâlde devletlü pâdişâhımın gubâr-ı pâ-yı şerîfine mahfî olmaya ki ben fakir üftâde kulun Divane Kasım’ın hidmetkârlarındanım. Hâliyâ sâl-i güzeştede merhûm Kasım’ın yirmi nefer yoldaşı Novaberde ve Kıratova kadısı arzıyla mezkûr merhûmların boynunu urduklarında bu fakiri habs idüp atum, donum alup ol zamândan beru habs çekerim. Şimdiki hâlde devletlü hudâvendigâr devletiyle tahta geçdüğü istimâ‘ oluncak bî-çâre-i koyurup pâdişâh devletinden halâs buldum eyle olsa devletlü hudâvendigârdan tazarru‘ olunur ki bu üftâde yohsula zerre inâyet idip eşyacuğum almaya himmet ve şefkat oluna tâ ki leyl ü nehâr pâdişâhımın du‘âcısı olam. Bâki ve’d-du‘â ila yevmü’l mev‘ûd bâd birabbi’l-ibâd.

28) TSMA E. 969/20-30

Hüve

Dergâh-ı mu‘allâya ve bâr-gâh-ı âlâya la-zâlet aliyâ arz-ı bende-i fakir ü çaker-i hakir budur ki bundan evvel sultânım hazretinin muhabbet muhlis bendesiyim. Eyle olsa sultânım hazretleri bu bendesine Kal‘a-i Akkirman azebler ağalığı sadaka olunup devletlü

pâdişâh hazretlerinin yoluna mâlum ve başım fedâ kılup yürürüm. Devletlü pâdişâh hazretlerinden ümiz olunan budur ki bu ben fakir bendenuze Kal‘a-i mezbûra ağalığı sadaka oluna tâ kim varup hazret-i pâdişâhın devâm-ı devleti du‘âsına leylen ve nehâr meşgul olam. Bâki fermân devletlü pâdişâhın emrine râci‘dir. Hemişe devlet-i ebedî müstedâm ve müstahkem bâd birabbi’l-ibâd ve ilahi’l-emcad.

29) TSMA E. 969/20-31

Hüve

Yüz yere koyup devâm-ı devletlü sultânımın mübârek hâk-i pâ-yı mezellet gubarına yüz sürdükden sonra arz-ı fakir budur ki sultânımın uğuruna ben kulun tutup habs etdiler. Dokuz ay habs çekdim ben. Beş yüz akçelik atım aldılar, bin altı yüz nakd akçem aldılar, bin beş yüz akçelik bir kılıcım aldılar. Ma bâki rızkım ana göre *bihamdillahi ve’l minne* kurtulup sultânımın ayağı toprağına yüz sürüp bu deme geldik. Allah-u Te‘âlâ’nın birliğine şükür ki sultânım pâdişâhlığa müyesser eyledi. *Allahu Te‘âlâ mübarek eylesun, ömrün uzun eylesun, güzel şahzâdenuze çok yıllar ömr vire! Âmin yâ ilâhe’l-âlemin!* Sultânımdan temennâ olunan budur ki biz kuluna himmet idip bölücek viresiz. Bâki mürüvvet sultânımındır.

Bosna Hüseyin kulun

30) TSMA E. 969/20-32

Hüve

Yüz yere koyup devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı bende-i fakir budur ki ben fakir kadimden baban hazretlerinin kullarından olup Edrene’de olan imâretinde kapucu idim. Oturak olmağın anı koyup sultânıma vardum. Altı akçe ulûfe sadaka olunup yeniçeri bölüğüne katdunuz. Uğraş’a bile gelüp anda soygun ve zebun düşüp başumuzu güciyle halâs eyledik. Tâkatimiz olmadığı sebebden giru sultânıma varamadım, bunda gelüp dirlücek talep eyledim. “Sen Sultân Selim’e kaçdın” deyû illet iderler idi. *Bihamdillah* ki siz murâda irdünüz. Ümizdir ki ben fakiri toprakdan kaldurup girü bir ulûfecük sadaka oluna. Bâki fermân sultânımındır.

31) TSMA E. 969/20-33

Hüve

Yüz yere koyup sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı bende-i fakir-i hakir budur ki *Allah-u Te'âlâ sultânımın ömrünü, devletini ziyâde eylesün, dünyası, ahireti ma'mûr olsun*! Ben kulun sultânımın ma'lûmudur ki sekiz yıldır sultânımın kapusın bekledim. Üç gün Sultân Ahmed'in işkecesin yedim ve iki solağın casus dutup sultânıma getürdüm. Kışlarda ve tufanlarda nereyekim saldılarsa yüz döndürmeyüp sultânımın uğuruna can u baş edinüp dururun. Boğdan'a ve her neyaka saldılarsa yüz döndürmedim. Ba'de soygunda kaçup gidiyodurken bir köye uğradım, atumı ve soykumu cemî'sin soyup aldılar. Sonra ben kulunu ulağla islâmbol'a gönderdiler, ol köye uğradım, atumu ve tonumu da'vâ eyledim. Atum ve soykum yerine bir at virdiler. Sonra dönegelüp bize göc etti deyup da'vâ eylediler benum hâlumu sorup teftiş etmeyup ol sebepten ulûfeciğüm kestiler ve üç aylık işlenmiş ulûfecim kesüp virmediler. Ulûfecuğum Koca Paşa kesdi. Ben kulun ziyâde hayf olmuşdum. Ümidim oldur kim sultânım ben kulunu mahrûm komaya bâkî fermân sultânımındır.

el-fakir kulun Kara Mahmud

32) TSMA E. 969/20-34

Hüve

Devletlü sultânım hazretleri kâm-yâb Hazret-i Rasûl içün âhirine değin okuyasun.

Hâk-i pâ-yı şerîfinize ma'rûz-ı fakire budur ki bir du'âcı fakire câriyeyiz. Mâh-ı aşûrenin sekizinci gicesinde rüyada gördüm ki iki ay Anatolı tarafından gelip ve bir ay Rum ilinden gelir. Bu Anatolı'dan gelen bu ada içinden gâyib oldu ve birisi cariyenun evi tamına dikildi. Ve bir gügercin öldü, seğirtdim ki tutim, gözlerinden öpim, bir ak sakallu pîr kişi yeşiller giyür çıka geldi. Eydir: "Hey neylersin!" didi. Bu kişi pür yüzüne pâdişâh olsa gerekdir. Andan sonra el kavşurup karşu turdum. Kanadından iki yük sağ elüme virdi ve dahi silkendi göğsünden birkaç yük dahi sol elüme virdi. Andan sordum ki "bu kişi ne kişidir?" eydür ki "Sultân Selim'dir pâdişâh olsa gerekdir" didi. Amma ol evim üstünde güğercin olup konduğu vaktin oğluma himmetcik eyle didiğim vaktin virdiydi. Evvela bu geldi ve hem sâlât ve savm ve tilâvet leylen ve nehâr kârımdır. Andan iki ak sakallı kişi bana eydür: "Yürü var ardınca Ayazsofya'da Sultân Selim aşkına iki rek'at hâcet namaz kıl" didi. Vardım kıldım du'â kıldım bâki ömr devlet.

Fukara karavaşın sermedî pâdişâhî

33) **TSMA E. 969/20-36**

Hüve

Yüz yere koyup devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine yüz sürdükden sonra arz-ı fakir budur ki bu kulun Boncuklu saka bendenim. Sultânım Zağra-i Eskisine gelicek bir atcuğuzum öldü piyâde kalup iki gün sultânımın önünce Sultân Selim Han Gazi aşkına deyu solaklaruna ve sekbânlaruna ve yeniçerune sucağız ulaştırırdım. Pederim devletlü hünkârın dahi ma'lûmudur. Sultânım Uğraş yerine gelicek bir bergircüğüm dahi anda kaldı. Şimdiki hâlde begayet fakirü'l-hâl olup fürûmânde kaldum. Allah'ın birliği aşkına, Hazret-i Rasullullah dostluğu aşkına, körpen başı içün ve ceddin ruhuçün bir derviş kapuya gelür, Allah deyu var ise virirler yok ise e*ftahallahu* dirler. Şol iki ümiz ki birine muhtâcım. Merhûm Mansur Bey ben fakire "ulûfecük beyan idesin" dediydi. Ben fakirde bir oturak yercüğüz istedum idi. Anlarda "nola?" dedilerdi. Ümizim budur ki şimdiki hâlde mahrûm olmayup ber-murâd olam. Bâki fermân sultânımındır.

el-fakir Boncuklu saka el-hakir

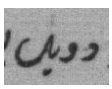
34) TSMA E. 969/20-37

Hüve

A'lâllah-u Te'âlâ şe'nehu ve evdaha ale'l âlemîn burhânihi

Devâm-ı devlet du'âsına yüz sürüyü arz-ı bende-i fakir oldur ki *Allahu Te'âlâ ömrünü ve devletünü ziyâde eylesün!* Biz kulunuz yeniçeriydik, sultânımın nâm-ı nîki işidip yüz sürüyü vardık, hızmet itdik. Uğraş'da ve cümle bileydik ma'lûmunuzdur Kefe'den de bile geldik, kapuculuk himmet olundu. Ömrünüz (…)[180] bu kere bundan geldik ba'zı yoldaşımız katıldı biz kulların ayakda kaldık bir akçe bir menkuda muhtâc olduk her nemiz var ise satdık yedik dilenmek elimizden gelmek bari ol yeniçeriden gene kayıluz yazık değil midir bizden aşağı olanlar mertebeler buldu bizim günahımız sultânıma varıp bunca cefâ çektüğümüz midir günahımız bir devletlü pâdişâhımızdan ziyâde mertebelere yetişevuz dirdik evvel ki mertebemiz dahi gitdi ümiz budur kim mahtûm-zâde başıçün ola biz bendelerunuze inâyet nazarınız yetişe. Bâki mürüvved dergâh-ı âlem-şâhındır. Ömr-ü hâlim ve mâlım bâd *bi-Muhammedin ve âlihi'l-mecâd*

35) TSMA E. 969/20-38

180

Yes'adukumullahu fi'd-dâreyn

Secde-i bendegâne-i çâkeri hâkirâne oldur ki sultânımın Akçekızanluklu Yakup kulu ve du'âcısıyız. Sultânımın hâk-i pâ-yı şerîflerine niçe def'a hayr haberler ile gelmişiz *bihamdillahi ve'l-minne!* Hakk Sühânehu ve Te'âla sultânımı murâdına ergiri. Ümizdir (…)[181] sultânımın nazar-ı inâyetleri diriğ olunmayup sultânıma bi dü cihân hâsıl oluna kuluna, kavlihi Te'âla: "innallâhe lâ yudiu ecre el muhsinine"[182] denilmişdir. Bâki fermân sultânımındır.

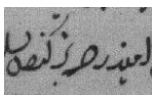
36) TSMA E. 969/20-39

Hüve'l Kerîm

Allahu yukavvi lekum fi külli umuru'd-din ve'd-dünya

Devletlü sultânıma arz-ı bendegî budur ki bu fakirü'l hakir kadîm kapu halkından olup evkat-ı hamsede pâdişâhım *halledet hilâfetuhu* hazretlerine du'â iderem. Âlem-i mâ'nada görürem kim; bir kûhi seyrade seyrade kenarına geldim. Nazar iderem görürüm ki cennet sahralarından bir sahra içinde bir âlî kubbe etrafını hurda kubbeniz ihâta eylemiş ol kubbelerden göğe bir nur urûc eylemiş ânı görüp oldem eydürem: "*ya rabbi bu za'if ve nahîf kulunu bu kûhdan halâs eyle ol makamı tavaf ideyim"* deyu ağladum nâ-gâh bir şahıs na'ra vurup elüme yapıştı "ağlama Allahu Te'âlâ'nın inâyeti senünledür" deyu beni ol makamı âliye irüşdürdi. "Hazretunuz kimdur?" deyu istifsâr edicek "ben Ali'yem" deyu cevâb buyurdu. Mübârek ellerin öpüp yüzüme sürdüm. Bu makam Rasul Hazreti makamıdur *sallallahu aleyhi ve sellem* deyu ol makamı seyrettürdi. Ve dahi vâkıa'mda merhûm, mağfûr sultân baban *tâbe serâhu ve ce'ale'l-cennete mesvâhu* erkan-ı devletle hâlimi arz iderim mübarek elleriyle bu kemînenün eline yapışdı kendü makamına iledüp eynime bir yeşil cübbe virdi ve bir rida ve elüme bir ak toğan virüp ta'âm emr olundu. Yenülüp şükr olunup pâdişâha du'âlar eyledüm. Ve dahi sultânım hazretlerini âlem-i mâ'nada görürüm bir sahrada seyyahlar birle ak libasınız geyüp ak atlara binüp seyr iderdünüz. Selâm virdim aleyk edicek hâli şerîfünüz istifsâr idüp küllün kıble tarafına müteveccih oluna medhullah okuyu tâ kim Bârî Te'âlâ bizi ön yetişdüre deyu yürüyürek

---

181

182 Hûd Sûresi (115)
وَاصْبِرْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾
Meal
Sabret! Allah güzel davrananların mükâfatını zayi etmez. (115)

ol makama âli hazretunuzle irişüp huzur olundu. Ve dahi vâkıa‘mda görürem bir pîr-i nûrani gelüp selam itdi aleyk aldum. Bana hitâb idüp eydür; “Hakk Sübhânehu ve Te‘âlâ virdi” deyu belime bir kuşak kuşatdı ve bir hâtem barmağıma idhal eyledi ve biri dahi bir ayna imiş elüme virdi. Ben dahi mübârek ellerin öptüm yüzüme sürdüm. Eyle olsa sultânımızdan mercûdur ki devletlü başınçün, evlâd-ı etbâ‘çün olsun ben fakirü’l-hâl erkân-ı devletden iki akçe yevmiyyem vardur. Eyle olsa cemâ‘at takazâ eder, kana‘at idmezler. İmdi istid‘âmız budur ki biz fakir bularak takazâsından halâs idüp on akçe yevmiyye himmet oluna tâ kim sultânımın çerağı olavuz, meydân-ı ışkda duâ‘gûyi olavuz.

Der-murâd u neşât râhat ve rûh bâd ömret hezâr sâle çü Nuh

Bâki fermân dergâh-ı âlem-penâhındır el-fakirü’l-hakir Derviş Kasım

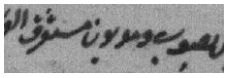
Sayfanın sağ kısmı:

Ve dahi pâdişâh hazretlerini âlem-i mâ‘nada görürüm. Mısır fütühâtun işâretini sultânım bir ak ata binmişsiz. Solaklar önünce iclâsımız uğrayup selam verdünüz, selam alup du‘â eyledik. Bizim iclâsdan geçüp üç iclâsa varınca selam verdinüz du‘â itdiniz. Bu fakir cemî‘sine nazar iderdim ve andan Mısır feth oluncak devletle anda otururken varup selam verdim mübarek bâd dedikde yanınuza alup bir miktar yanınızda oturup devletle Rum tarafına müteveccih oldunuz.

37) TSMA E. 969/20-40

Gabbe vaz‘-ul-hudud ve ala mevâki‘s-sucûd arz-ı bende-i bî-mikdâr oldur ki âl-i rasûlüm hem hacıyım. On sekiz yıldır vatanım terk edüp İlbasan’da ceddin Sultân Mehemmed *tâbe serâhu* câmi‘inde müezzin idim. İki üç yıldır mâ‘zûlüm ıyâl basup ve (…)[183] alup envâ‘ dürlü ukubâta güftâr aldığım ecilden yayan on sekiz günlük yoldan sultânımın âlî himmet işidüp hâk-i pâ-yına yüz sürüp geldim mes‘ûldur ki sultânımın eltâf-ı mâlâ nihayesine lâyık nemse ânı edüp ben du‘âcın mahrûm ve mağmum göndermeyesin Hazret-i Rasûl aşkına ve Kâbetullah hürmetine. *Bâki ömr-ü devlet-i müebbed ve mühalled bâd ilâ yevmü’t-tenâd*! Min ez‘afü’l-ibâd Hacı Mehmed el-Emir

38) **TSMA E. 969/20-41**

183

Devletlü sultânım, *Allah sultânımın bir gününü bin eylesün!* Ben kulun kadîm kişi oğlu olup şimdiki hâlde bir niçe vakitdir ki mâ‘zûlün. Kızılbaş Muharebesi’nde ibtidâ yoltaşlık idip üç kerre çarkiye girip baş kesdim. Yoltaşlığım mukabelesinde ben kuluna nesnecük olunmadı. Yoltaş oğlu yoltaşız. Bâki fermân devletlü sultânımındır. Alaşehir Ovası’nda Baba Seyfi oğlu Pirî

39) TSMA E. 967/27-1

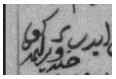
Hüve

Gabbe vaz‘ul-hudud fî mevazi‘s-sucû[d] devletlü sultânıma ma‘lûm ola kim; [yırtık sayfa] mübârek kademi basdıkda varıp devletlü sultâ[n] [yırtık] kimyâ-kadrinde hızmete yüz sürüyüp her kande [yırtık] asâkir-i mansûrene hezimet vaki‘ oldu […] târ u mâr olduk. Ba‘zımızın boynu uruldu ve ba‘zı gizlenip ol vakitden beru sultânımı göze [yırtık] sultânıma pâdişâhlık müyesser eyledi. Allah rızasıçün ve Hazret-i Rasulullah’ın [...] müyesser olacağı hakkıçün biz kulların dahi tâ ki devletlü sultânımın devleti sâye [...] dost ve düşmanına düşman olup hâk-i pâ-yı. Bâki hemîşe zıll-ı vucûd memdûd bâd.

40) TSMA E. 967/27-2

Hüve

Dergâh-ı mu‘allâya ve bargâh-ı a‘lâya ruk‘a-i arz-ı hâl budur ki bundan akdem devletlü hudâvendigâr devlet ve sa‘âdet birle Rumeli’ne geldikde biz fakir, miskin, bî-çâre kulun varıp Baba’da devletlü pâdişâhın hâk-i pâ-yı şerîfine vusûl bulup Garip Yiğitler Bölüğü’ne yazulup dururdum. Andan devletlü pâdişâh Çorlu Suyu’na gelüp yine Kefe cânibine teveccüh itdikde bu fakir dutulup ve habs olup başıma enva‘ dürlü belâlar andan yine Hakk Te‘âla halâs idip piyâdece yine Kefe’ye varıp yerümüze geçüp yazıldum idi. *Bihamdillah* devletlü pâdişâh saltanat tahtına geçüp cemî‘ murâdı hâsıl oldu. Ümizdir ki devletlü hudâvendigâr biz yetîm kulunu redd etmeyüp gedüğümde mukarrer ide. Devletlü pâdişâhın ayağı toprağından gayrı penâhım yokdur. Cânım ve başım devletlü sultânımın yoluna fedadır. İnşâ’allah bu miskîn bî-çâreye merhamet idip (...)[184] kapusuna muhtâc etmeyesiz. Bâki fermân dergâh-ı âlem penâhındır ki ol zamândan beru bir habbe virilmedi.

184

El-fakir Behâdur

41) TSMA E. 967/27-3

Hüve

Devletlü sultânıma arz-ı hâl budur kim; Silivri'de sultânımın ayağı toprağına karşu vardık. Bize, "sabr eylen" deyu buyurdunuz idi. Bizim dahi dünyâda murâdımız buydu ki sultânım pâdişâh olaydı. İmdi bizim murâdımuz Allah Te'âla revâ eyledi *elhamdülillah* ki sultânım pâdişâh oldu. Sultânım hazretleri dahi bizim murâdımuzu revâ eyleye. Hazret-i Rasûl yüzü suyuna suyuna *Allahu Te'âla dahi sultânımın dünyâda ve ahiretde murâdını maksûdunu hâsıl eyleye!* Biz dahi zelîl ü zebîl kalmış kadîmî yurt erleriyüz. Yurtcağızlarımuzu himmet ve inâyet idip bizi toprakdan kaldırsın. Aydın Sancağında Sart kadılığından dört kulunuz

Adumuz; Mustafa, Hamza Ağa, Hâcı

42) TSMA E. 967/27-4

Hüve

Gabbe takbîli'l atabeti'l aliyye ve's-süddetü's-seniyye lâ zâlet aliyyehu ve seniyyehu arz-ı dâ'i oldur ki sultânım hazretleri evvel Edrene geldiği vaktin bilesine geldim. ortu bazarcısıydım. Uğraş'dan sonra "Sultân Selîmlüsün" deyu karındâşımı öldürdüler. Sekiz bin akçelik esbâbımı aldılar. Sultânımın yoluna fedâ olsun. Bu cümleden sonra cihetimi elimden aldılar. Bâki fermân sultânımındır. Âl-i Rasûlüm. Dilerim ki cihetimi gerü bana vereler.

43) TSMA E. 967/27-5

Devletlü sultânıma arz-ı hâl budur ki sultânımın ma tekaddemden çadır mehteri hızmetkârlarunuz. Eyle olıcak devletlü sultânım sultânımla cemî' seferi ıssı ve soğuğu soykunun bile geldik sultânımın yoluna cân [u] baş terkin olak cemî' kullarunuza himmet-i âlîniz yetişdi. Biz kullarunuza vâsıl olunmadı. Her vakitde Hakk'a niyâz iderdik ki "devletlü sultânım pâdişâh ola" deyu. Ol Hûdâ-yı rabbe'l-alemin hâcetimüz kabul eyledi. Sultânım murâdına yetişdi minnet hudâya! Ne ulûfemüz bellüdür ve ne yerümüz bellüdür. Hususa ki şimdi sultânımın seferi dahi vardır. Biz şimdi zergerdân olup dururuz. Devletlü sultânımdan ümizdir ki devletlü başıçün olsun ve baban ruhuçün olsun biz kullarına ber-taraf etmesine himmet idesiz. Bâki fermân sultânımındır.

44) TSMA E. 967/27-6

Hüve

Sultânım hazretleri kâmran

Yüz yere koyup devâm devletlü sultânımın mübârek hâk-ı pâ-yı mezellet gubarına yüz sürdükden arz-ı fakir budur ki biz du‘âcunuz sultânımın ayağı toprağına ibtidâ Edrene’de Kemal köyünde yüz sürüp kul oğlu kul olduğumuz sebebden devletle sultânım biz kuluna sipâhi oğlanlığı himmet idip sekiz akçe ulufeye yazdunuz idi. Sonra Tirebozon Subâşısı İskender ile Teke Bolu haracına vardık. Biz andayken sultânımın sınkınlık ahvâli işidilcek. Andan dönüp ayağunuz toprağına varanda bileşdik. Tekrâr gediğimize yazdılar. Biz kulunuz karavulda yeğin at deyuşurmeğe teskereci Mustafa yazucu(?) alup Hüseyin Ağa bizi yoldaş koşdu. Biz ol hızmetdeyken sultânım gemiye binüp Kefe’ye gitmiş. Bizi dahi anda tutmak istediler, bâşımız gücle kurtardık. Okla vurdular yaralu oldum. Dört yüz florim, on atum, yedi yüz akçeye alınmış borcum(?) bâki olan esbâbda nesnem kalmadı. Sonra sultânım gelürken yâre(yara ucunda?) evcünden tolcuda bileşdim. Yazı olmadı bu deme geldik. *Elhamdülillah ve’l minne* devletle sultânım pâdişâh oldu, mübârek olsun! Ümizdir ki sultânımın eyyâm-ı devletinde gediğimizden mahrûm olmayavuz. Bâki ferman sultânımın.

Niğbolulu Mustafa kulun

45) TSMA E. 967/27-7

Hudâvendigâr ben kuluna Hazret-i Ali “da‘vet eyle” deyu buyurdu, ben dahi da‘vet eyledim. Bir arslan sûretlü kişi geldi meğer anlar gelince hudâvendigâr içerü gitmişler. Ben eydirem, “buyurun içerü varın” eydür, “şimdi râhat olsunlar.” Bir yerde oturub bir pâre kelimât itdiler. Eydür, “bu ihtilâf acîb olmaz, bizim zamânımızda biz halife iken dahi vaki‘ oldu” her gün hazrete arz iderdim.

Acîb değil hayr ola.

46) TSMA E. 967/27-8

Hüve’r-Raûf

Devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine yüz sürmekden devletlü sultânıma şeyle ma‘lûm olakim; devletle sultânım Rumili’ne geçdikde sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine karşu varıp yüz sürüp hızmetinde olduk. Hatta sultânıma Çorlu Suyu üzerinde vâkıa‘ oldukda bu

bendelerine ve fakirlerine envâ‘ mihnet ü esnâf-ı şiddet vâki‘ olup her birimüz târ u mâr olup yollarda ve köylerde soyulup bir habbesiz çıkdık. Ba‘de sultânım devletle geru Rumili’ne geldikde gine borca harca girip at ve silah edinip sultânımı karşuladık. Pirevâdi’de tezkire-i şâhiye kayd olunduk. Ba‘zımız deftere kayd olundu ve ba‘zımız tezkirede kaldı. Deftere kayd olanlara devletlü sultânımın in‘âm ve ihsân çıkdı, mesruru’l-hâl ve huzûru’l-bâl oldular. Amma biz fakirlerini ve bendelerini in‘âmdan ve ihsândan bi’l-külliye bî-haber nisyânda koyup yâd etmediler. Husûsan merarân arzdâşlar ve du‘a[na]meler(?)[185] sunduk. Birisin hüsn-ü kabulüyle kabul edip alıp kabz ederler. Amma vech-i mine’l vucûh cevâbı zâhir olmadı. Eyle olsa devletlü sultânım Rasulullah ruhuçün ve ceddin Sultan Mehemmed Hân ruhuçün ve oğlun Süleyman Bey başıçün ve Allah’ın birliği hakkıçün sunulan du‘â-nâmeye cevâb verip hâk-i pâ-yınızdan mahrûm ve nevmîz kalmayavuz. Bâki zıll-i âli kayim bâd bi-hakki’n-nûn ve’l-mesâlih bi-rabbi’l-ibâd.

47) TSMA E. 967/27-9

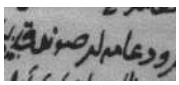
Hüve

Sultânımın hâk-ı pâ-yı şerîfine arz-ı bendegî budur ki Kefe’den iki nefer bendeleriz. Sultânım ile iki seferin bile seferledük *bihamdillah ve’l minne!* Cemî‘ âlem ile du‘âmız müstecâb oldu. İstanbul’a geldük. Bizim ile zahmet çekmeyenlere dirlik ve bahşiş oldu, biz kullara habbe olmadı. Arkamızdan libâsımız satdık, yedük. Kefe’de ehl [ü] iyâlüz anlar ânda muhtâc biz bunda. Şefkat sultânımdan ümizdir ki hâlimize münâsib biz kullara dâima himmet idüp sadaka oluna. Allahu Te‘âla biri bine geçer. Mahall-i merhametüz. Merhûm ve mağfûrdur ki Sultân Mehemmedi Gazi ruhuçün nevmîz olmayavuz. Bâki fermân sultânımın.

48) TSMA E. 967/27-10

Hüve

Yüz yere koyup devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine ma‘rûz-ı bendegî budur ki bundan evvel devletlü sultânım hazretleri Rumeli’ne geldiklerinde bu fakirunuz sultânımın ayağı

185

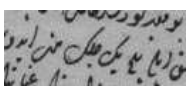
toprağına varıcak seksen bin akçelik subaşılık ile (…)[186] idüp hüküm dahi sadaka olunmuş idi. Ve "inşâ'allahu'r-Rahman dahi ziyâde himmetler ve inâyetler oluna" deyu mu'ahedeler olunmuş idi. Hatta bu fakir hakkında sultânımın kelimât-ı tayyibesi bunun üzere olmuş idi ki "ecdâdımızın her biri bir ocağı ruşen edüpdür inşâ'allah senün ocağın biz şenlendüz" deyu. Elhamdülillah ki devletle sultânım hazretlerine dest-i rest-i sa'âdet müyesser olundu. Ümizdir ki devletlü sultânımın eyyâm-ı sa'âdetinde Rumili Beyleri arasında bu fakiri toprakdan getürüp Monavkat Sancağı ile Sultân Önü Sancağı yüz otuzar bin akçe yazar mahlûldür. Bu fakir bendesine himmet oluna. Ve Rumili'nde evvel sancaklar pâyesi müsellem sancağı ve cingane sancağı vardır. Birer kimesne pîr kimesneler ellerindedir ve iki karındaşım oğulları kullarun vardur. Birisi yirmi bin akçelik ve birisi on beş bin akçelik ze'amet tasarruf iderler. Sultânım uğuruna her garibliği bile çekmişlerdir, sultânım sağ olsun! Ümizdir ki bu kuluna her kande dirlik sadaka olunursa karındaşım oğullarına ve akrabalarımıza bilece olunup sultânım uğuruna cân [u] baş oynayuz. Ve sultânım ma'lûmdur bir yıldır ki sefer üzerindeyüz ümizdir ki devletlü pâdişâhım himmet eyleye tâ ki sultânımın hızmetine yaramavuz ve ammâ kaftancığumuz eskidüp harcluğumuz dükendi. Sultânım hazretleri sağ olsun! Bâki fermân sultânımındır. Ve'd-du'â!

Bende-i Mustafa

49) TSMA E. 967/27 -13

Hüve

Devletlü sultânımun hâk-i pâ-yı şerîflerine arz olunan oldur ki bu fakir bir yıl vardır ki Garib Yiğitler Bölüğüne yazulup sultânımun devâm-ı devlet du'âsına meşgul olup ve hızmet-i şerîflerinde kat'â kusur olmayup ve sâbıka cenkde bile bulunup iki atum alunup Varna'ya Muharrem Ağa ve çavuşbaşıyla bile çıkup ba'de hasta olup sultânumla Kefe'ye bile gidemedim. Ve sonra bir mikdâr ifâkat bulup Kili'ye istikbâle çıkup andan beru sultânumile İslâmbola bile gelüp ve bunda yine bir kimesne iki atum (Mecmu' idi ve urbanı ve sâir esbâbıyla bile bile ve kılıcım ve kalkanım ve gaddem ve niçe esbâbım bile) uğurlayup aldı gitdi bu fakir piyâde kaldım aciz ve zelîl oldum. Mecmu'u ehl-i asker benüm hâlüme muttali'dir. Pes dergâh-ı mu'allâdan mütevekki' olur ki bu bendesin dahi sayir reâ'yası silkine münselik kılup nazar-ı inâyet diriğ olunmayup bu dâi'sine dahi nev'-

186

i ihsân oluna ki mecmû‘ bendeler müreffehü’l-hâl olup bu bende ol âsitâne-i sa‘âdetden behredâr olmamak şân-ı şerîfden müsteb‘ad olduğuçün şöyle ki hakikat hâldir atebe-i âliyeye arz olundu. Bâki (…)[187] ol dergâh-ı mu‘allâya menût ve mufavvazdır.

50) TSMA E. 967/27 -14

Hüve

Devletlü sultanıma arz-ı hâl budur ki ben kulun sultânımı devletiyle gelirken Akkirman’da karşuladum. Ben kulunu silahdar bölüğüne kayd etdiler. Bu bende yayan kullarından bölüğe geçmiş idim. Eyle olsa ben kulunu “sen hayin oldun” deyu ulûfemizi kesdiler, sultânım sağ olsun! Devletlü pâdişâh gelicek cem‘ atum tonum sultânım uğuruna anda kıldı. Andan ve Vize yanuna varıcak bir mikdâr adem karşu gelüp kalan esbâbımızı anlar aldılar ben kulun ziyâde hayf olmuşdur, sultânım sağ olsun! Şimdi tekrâr Dobruca’ya karşu vardum andan beri sultânımla bile gelerim ümizdir ki sultânım devletinde biz kuluna hayf olmaya. Bâki der izz-ü devlet-i ebedî müstedâm bâd.

El-fakirü’l-hakir Doğancı Bâli kulları

51) TSMA E. 967/27-15

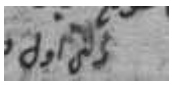
Hüve

Yüz yere koyup devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine yüz sürdükden sonra arz-ı bende-i fakir budur ki devletlü sultânım Tuna’yı geçüp Baba’ya geldüğü vaktin iki karındaş idük. İkimiz dahi sultânımın kulu olup ulûfeye yazılduk. Uğraş olduğu vaktin bir karındaşım cenkde düşdü, ben kulun yaralu olup Edrene’de üç ay şikest yatdum. Sultânım Pirevâdi’ye geldüğü vaktin varıp karşuladum İstanbul’a beylece geldüm. Ol vakitden beru sultânımın kademindeyim. Yedi akçe ulûfecüğüm var idi. Sultânımın sâdık kuluyum. Bâki fermân devletlü sultânımındır.

Bende-i el-fakir Edrenelü Yusuf el-hakir

Sayfanın sağ kısmı:

Hüve

187

Niçelerun sultânım kademinde murâdı hâsıl oldu ümizdir ki ben kulun dahi nâ-murâd olmayım.

52) TSMA E. 967/28-1

Hüve

Devletlü sultânım arz-ı bende-i fakirân budur ki devletlü sultânım Trabzan'dan devletle Kefe'ye geçdiği vakit Kili'de dirliğimiz bırakıp devletlü sultanıma geldik dirliğine yazıldık devletlü sultânımla bile geldik. Uğraş'da biz bendelerunuz Şücâ' kulunuzla kullukda bulunduk. Anda Sofya'da üç ay tutsak olduk. Andan halâs olıcak devletlü sultânıma Kefe'ye bile çarıkla Özi Suyu'na karşı vardık. Andan beru bile geldik. Biz bendelerunuze beş yoldaşdık; üçümüze dirlik oldu ve ikimize dirlik olmadı. Devletlü sultânımın yolunda çok serencâm çekdik, emekdâr kulunuzuz. Ceddin ruhuçün olsun biz bendelerunu zelîl sergerdân etmeyesiz. Bâki fermân devletlü sultanımındır.

53) TSMA E. 967/28-3

Hüve

Yüz acz [ü] mezellet turabına koyup ma'rûz-ı bende-i hakir budur ki Tekeili Sancağı ahalisinden ve devletlü sultânımın bende-i kadîmlerinden idim. Bundan akdem devletlü sultânımın mezîd merhametleri ümizine yüz sürüyü bâb-ı sa'âdetmeâbına varıp Eski Zağra'da rikâb-ı hümâyunları yüz sürüp ol bâb murâd bahş cümle-i âlem(?) canibinden himmet ve inâyet buyurulup sekiz akçe sadaka olunup sipâhi oğlânı bölüğüne katılup (…)[188] sahrasında vâki' olan muharebede üç atum bir oğlanım ve cemî' olanca esbâbım târâc olup kayd-ı bend ile on iki nefer kimesne sultânımın bendelerinden Siyaset Meydanında iletülüp on birimizin boyunları urulup bu hakir bir yeniçeri sebeb olup halâs buldum. Sûki darbından mecrûh olup aç uryan müddet-i baid, sultânım sağ olsun! Mariz yatup hezar mihnetle ve kesretiyle Tekeili'ne varıp tekrar hayat bulup yüz sürüyü devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine geldüm. Asâkir-i muzaffere Kırk Kilise'de mülâkat olup pâ-yı tahta bile geldim. *Bihamdillah ve'l-minne* ki rûz-ı şeb evkat-ı hümâyunda olan du'âmız kadir-i pür kemal hazretlerinin dergâhında kabul makbul buyurulup devletlü sultânım hazretleri serîr-i saltanatında pâyidâr ve üstüvâr görüle. İmdi devletlü sultânım rızayı Hakkçün olsun ve devletlü sultânımın azîz ve muhretem başı sadakası olsun ve

188

devletlü sultânımın geçmiş ecdâdı gâzi pâdişâhların münevver nurları ve mutahhar ruhlarıçün olsun hazret-i rasûl *a.m*. ruhçün olsun bu bî-çâreniz dahi ol bâb-ı murâd-bahş-ı cümle-i âlem(?) canibinden mahall-i inâyete mukarin olan bendelerun afv olunup mahall-i inayetinizden mahrum ve nevmîz buyurulmaya! Devletlü sultânımın bendesi ve du'âcısıyım giru bâki ömrümüzü rikâb-ı hümâyununda geçürüp ilâ yevmi'l-mevt bendeniz ve du'âcınız olam. Bâki emr ü fermân devletlü sultânımın kemâl-i himmetleri ve mahall-i şefkatlerine menûttur.

Bende el-fakir Abdü'lhayr

54) TSMA E. 967/28-4

Hüve

Ebedallahu Te'âla devletehu ilâ yevmü'l haşr ve'l-hisâb

Devletlü padişahımın hâk-i pâ-yı şerîflerine ma'rûz-ı bendegî budur ki bu fakir kulun gice ve gündüz Allah'a niyâz idüp Hazret-i Rasûl aşkına bir aygır isteridüm. Vâkıa'mda devletlü pâdişâhım çıka gelüp eyittük "ben ol Hakk Te'âla'dan istedüğün aygırı Hazret-i Rasûl aşkına ve Hazret-i Ali aşkına ve Seydi Gazi aşkına viresin" didük. Ve hem devletlü sultanıma şöylece ma'lûm olsun kim; bu fakir kulun devletlü sultânımla Kefe'ye gitmeleri olıcak viresiye bir at aldum. Bile gitdüm bunca kışlar, bunca sovuklar çekdüm. Şimdi sultânımla bunda gelicek atumu borcla elümden aldı. Yayan kaldum. Eğerüm yabanda kaldı. Bir akçe bir pulum yok. Hep olanca donumu ve yarağumu satdum, yedüm. Şimdi şöylece çıplak, yalın ayak kaldum. Bir aydır ki yalın ayak yürürüm imdi devletlü pâdişâhımdan dilerim ki himmet ve inâyet idüp bu fakir kulunu mahrum koyup yayan ve çıplak komaya!

Bâki emr devletlü pâdişâhımındır.

Bende-i kemîne Ali Veli el-fakir

55) TSMA E. 967/28-5

Hüve

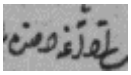
Devletlü pâdişâhın ayağı toprağına Rumili ma'zûlleri bendelerünüzden arz olunan budur ki şimdikihâlde mevcûd iki bin ma'zûllerüz tâkatimüz tâk olmuşdur. Gayret idip pâdişâh hazretlerinin hızmetine ve yoldâşlığına kadir olalım deyu boğaza dek borca girmişüzdür. Bu def'a at ve yoldâş beslemekden bir akçeye muhtâc olmuşuz. Ve illâ âlet-i harb yeni

tamâm mükemmel olmuşdur. Eyle olsa Allah rızasıçün ve Sultan Mehemmed Gazi ruhuçün ve Sultan Bâyezid Gazi ruhuçün merhûmlarun zamânında riayet olunduğumuz gibi ümizdir ki sultânımın eyyâm-ı devletinde gene riayet olunavuz ve devlet ve sa‘âdetle sefer niyyetin ideriz. Nola ma‘zûl isek (…)[189] deminde pâdişâh uğurunda cân ve baş nice oynaruz görüle. Devlet ve sa‘âdetle gelüp tahta geçelden beru in‘âmunuzu ve ihsânunuzu görmedik kimesne kalmadı hatta zindan ehli olanlar dahi halâs buldular. Öte yaka sipahisine in‘âm oldu ve timârları terakki buldu. Ümizdir ki bu bendelerünüze dahi inâyet nazarın idip dirlik sadaka oluna. Devletlü pâdişâhın ma‘zûl bendelerinden gayrı mansûbda olanlar hallü halince riâyet olundu ümizdir ki bu bendelerunuz dahi riayet oluna ve illâ efvahda şöyle istimâ‘ olunur ki hâk-i pâ-yı şerîfe biz bendeleri yavuz arz etmişler. Sultânım Rum Vilâyeti’ne kadem basmadın nâm-ı şerifiniz adâletle yâd olunurdu cebr sözün ve harâminün ve katilün mi‘râcı salb olmakdır teftiş idin. Vâkıa‘ didikleri gibi isek hakkumuzdan gelinsün nehâcetki her zamânda hâk-i pâ-yınuza ibrâm ideviz ve illâ ümizdir ki sultânımın himmet-i âlisi dirig olunmaya ki mevcûd olan ma‘zûller Rumili’nin yarar yoldâşlarıdır inşâ’allah vakt-i hâcetde görüle! Velhasıl biz kullarunuza dirlik sadaka olunmaz ise sefere varmağa kadir değilüz. Bâki fermân devletlü pâdişâhındır.

56) TSMA E. 967/28-6

Hüve

Sultânımın hâk-i pâ-yı şerifine arz-ı bendegî budur ki kadimden ben fakir Yehudi kulun oğlum, kızım ile sultânımın du‘âcısıydım, Leylen ve nehâr teftiş iderdim. Sultânımın nereye varduğun ve nerede mütemekkin olduğun hayr haber getüreni elden geldikçe riâyet iderdim. Ve dâima zindana Selimli getürdüler dicek ihtiyârım kalmazdı cânım yoluna nisâr derdim gelürdüm. Ol dutsağa birkaç akçe virirdim. Şefkat sultânım ben kulunun sıdkına şâhidler buyurursunuz. Müslümanlardan Hacı Sinan nâm ve Hacı Bâli ve Attar Ali Çelebi ve dahi kassab Muhiddin nâm hâlime vâkıflar idi. Müdâm ben kulun eydürler ki “devletlü hudâvendigârdan emr olup hâlin tefriş olunursa biz dahi bildiğimiz şehâdet idelim” derler, “hemân sen hâlin arz eyle” derler. Bu ecilden âsitâne-i devlete yüzüm sürüyü geldim. *Bihamdillah ve’l-minne* cemî‘ âlem ile du‘âmız müstecâb oldu. Eyle olsa sultânım ben kulun bir emanet tasarruf iderdim. Ali Paşa alup bir Yahudi’ye

[189] adanma?

virdi. Ümizdir ki sultânımdan geru ol emânet ben bî-çâre fakir kuluna sadaka oluna! Merhûm mağfur baban Sultân Bâyezid ruhiçün nevmîz olmayım. Mahhall-i merhametim ehl ü iyâlim ile sultânımın du'âsına meşgulüm. *Allah'dan dilerim ki sultânım akıbetiniz hayr ola amîn yâ rabbe'l-âlemîn.* Bâki fermân sultânımındır.

Bende el-fakir Yehudi Baba

57) TSMA E. 967/28-9

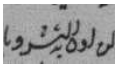
Hüve

Yüz yere koyup devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerifine yüz sürdükden sonra arz-ı bendegân budur ki *Allahu Te'âla devletlü sultânın ömrün dâyim ve kayim eylesün!* Biz üftâde kullar ba'zımız deden zamânında ve ba'zımız baban devletle tahta culûs ideliden beru yüz sürüp hızmetindeyuz. Şimdiki hâlde biz kullarunu bölüğe çıkmak himmet olundu amma şöyle istimâ' olundu ki kalîl nesne ile himmet olundu. Devletle baban hudâvendigâr tahta culûs idecek kethüdâlar on altışar-yedi[190] ve bâkisine on beşer himmet olundu idi. Şimdiki hâlde kalîl nesne ile biz üftâde kulların at ton beslemeğe kudret vefâ eylemez. Devletlü sultânın ahdi bunun üzerine idi, "size babamdan ziyâde himmet iderim" ol ahdi kadîm üzerine ümizvâr olup biz kulların devletlü sultândan himmet umarız. Ümizdir devletlü sultânın eyyâm-ı devletinde nevmîz olunmayup makdi'l-merâm olup sultânıma ebedü'l abad du'ada olavuz. Bâki fermân devletlü sultanındır. Devlet-i ebedi müstedâm bâd.

58) TSMA E. 967/28-10

Hüve

Dergâh-ı mu'allâya ve bârgâh-ı âlâya ma'rûz-ı bendegî oldur ki ben kulunuz merhûm mağfur dedeniz Sultan Mehemmed kullarından olup bundan evvel Moton seferinde yayabaşı iken derya yüzünde kâfir gemileri zâhir olup muhârebe olundukda bendeniz ihrak olunup gereği gibi yoldâşlığım zâhir olup ve bu def'a dahi sultânımın uğruna rûz-ı şeb cidd-ü cehd idüp def'âtiyle kağıdlar irsâl olundu. Sultânımın hâlis ve muhlis bendelerinden olup hâliyâ bundan evvel kırk bin akçelik mikdârı timâr tasarruf iderken bilâ sebebden alınup ahara sadaka olundu Ali Paşa sefere giddikde ben kulunuz dahi ma'zûl iken varup sefer hızmetin edâ idüp müddet-i mülâzemet on yedi aydır şimdi kat'â

[190] altışar kısmının altında yer alan kelime yedi olarak okunmuştur.

bir habbeye kudretim yokdur. Tekrâr padişah seferi zâhir oldukda ben kulun hizmetkâra ve ata dona kudretim kalmadı. Ümizdir ki âsitâne-i sa‘âdet murâdbahşdan nevmîz ve mahrum olunmayavuz. Bâki fermân dergâh-ı mu‘allânındır.

Bende-i el-fakir yayabaşulukdan subaşıluğa çıkan Ahmed el-hakir

59) TSMA E. 967/28-11

Hüve

Dergâh-ı âla ve bârgâh-ı mu‘allâya ruk‘alar fevka’s-semavâti’l- ali ma‘rûz-ı bendegân-ı efkar budur ki Vilâyet-i Anatoli’de Aydın Sancağında Mustafa ve Yusuf kullarunuz devletlü hudâvendigârun berâtıyla altışar bin akçe yazar timar tasarruf iderken elümüzden bilâ sebeb alınup ahara virildi ki zikr olan Mustafa kulunuzun beş yıl içinde üç def‘a bilâ sebeb timârı alınup elân bir buçuk yıldır ki ma‘zûl olup Ali Paşa Seferinde ma‘zûlle seferleyüp muhârebede yoldaşlığım vâki‘ olup atum urulup yayan kalup hudâvendigâr yolunda emeğüm düşmüş kulunuzuz. Ve mezbûr Yusuf kulunuz dahi altı bin akçelik seraskerlik tasarruf iderken elinden bilâ sebeb alınup dört buçuk yıldır ki ma‘zûl olup Ali Paşa Seferinde ma‘zûlle sefer idüp Kızılbaş Muharebesi’nde yoldaşlık idüp elümde yoldaşlık kağıdı dahi vardır. Hâliyâ sultânım hazretlerinin heybet ve sadayı adl ve ihsânı âleme dutduğun baisden “el-insan abidü’l ihsân” meselinden reca [vü] ihsân-ı sultaniye sulûk idüp sultânım hazretlerinin kudûm-u şerîf şerefbahşleriyle Silivri(?) müşerref ve müzeyyen oldukda orduyu hümâyûnuna mülâkat idüp tarîk-i beşâret sa‘âdet arz-ı hâle ikdâm olunmayup şimdikihâlde sultânım hazretlerinin hâk-i pâ-yı kimyâ hâziyye ve ihsân derya feyezan sultâniyyelerinden bu bendelerini behre mend kılup her birimize üçer bin akçe ziyadece dirliğe terakki itmek bâbında inzâr-ı âtıfet şâhâne ile manzûr ve lihaz-ı merhâmet hüsrevâne ile melhûz buyurulup ol südde-i sa‘âdetbahş-ı sultâni intisabıyla iftihar iden huddâm-ı encüm ihtişam ferikiden(?) alup sultânım hazretleri yolunda bi’t-tav‘ ve’r-rızâ cân u baş terkin can ve dille rızâ viren kullarından alup izdiyâd-ı ömr-ü devlet ve istihkam-ı mülk ve saltanat du‘âlarına iştigâl gösteren kullardan olavuz bâki fermân rây-ı cihân ârâya mufavvazdır *mehhele zıll u vucûd memdûd bâd birabbi’l-ibâd ve bi-Muhammedin ve âlihi’l-emcâd*

Bendegân-ı muhlis Mustafa ve Yusuf İdris el-fakirü’l-hakir

60) TSMA E. 967/28-12

Hüve

Yüz yere koyup devâm-ı devletlü sultânımın mübarek hâk-i pâ-yı mezellet gubarına yüz sürdükden sonra arz-ı fakir budur ki biz du‘âcunuz acemi oğlanlardan alup Orhan Bey’e virdiler idi. Sultânımın nâm-ı şerîfi idip ihtiyarsız ayağunuz toprağına revâne olduk. İbtidâ Balklağa’da sultânıma yetişdik. Şimdi kapıcı başı olan ol vakt kethüdaydı. Sultânıma arz etdi sultânım dahi devletle gemilere yetüşdük. Karaya çıkdığımız vaktin görüle deyu buyurmuşsuz. Biz kulunuz gemilere girip Akkirman’da bizi sekbanlara yazdılar. Sonra başımıza sınkınlık vâki‘ olcak yaralandık. İslâmbol’a gelüp bir ay oldık. Sonra Kefe’ye vardık. Sultânım devletle Öz tarafına varınca biz kulunuz dahi orada yetişdik. Ol demden beru sultânımla cefâları bile cekdik sultânımın eyyâm-ı devletinde. *Şükr ve’l-hamdlillah* sultânıma Hakk Subhanehu ve Te‘âla pâdişâhlık virdi. Mübârek olsun! Biz kulunuzun gediği bellü olmadı. Ümizdir ki biz kullarınızı mahrum etmeyip irkenden gidip tururuz gene evvelki yerimize kayilüz. Bâki fermân sultânımın.

(…)[191] Mustafa ve Mahmud kulların

61) TSMA E. 967/28-13

Hüve

Devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerifine arz-ı bende-i fakir budur ki merhum Sultan Şehinşâh timârına sultânımın nazar-ı inâyet müteallık olup dirlik emr olunup bu za‘if kulun iğmaz olundum mea‘ haza yirmi yıldan ziyâdedir ki hızmet-i şerifinde sipâhi oğlanları kâtibi olup niçe yıl hâslarına zaîm oldum bu def‘a Konya yağma olıcak ma mülküm alınup yire yüz sürüyü recâ himmet içün âsitâne-i devlete geldüm sultânım sağ olsun! Ümizdir ki ben kulun sayir kullarunuz zümresinde add olunmak layık değil isem bir zâviye meşihat himmet ve inâyet olunup evkat-ı hamsde sultânımın devâm-ı devlet du‘âsına meşgul olam. Bâki fermân sultânımındır.

62) TSMA E. 967/28-15

Dâme leke li’l-izz ve li’l-beka mâ-dâmet li’s-subh ve’l-işâ yüz yere koyup devletlü sultânın hâk-i pâ-yı şerifine yüz sürdükden sonra arz-ı bendegân budur ki sultânım devletle tahta müteveccih olup gelmedikde sultânıma istikbâle varıp tuğ çeken solak bendelerunuz. Ümizdir sultânımın eltâf-ı amîmesinden ve ihsân çeşmesinden biz üftâde kullara çavuşluk himmet ve sadaka oluna! Asılda dahi bu ocakdan olugelmişlerdir.

[191] ahiyan olarak okunabilir.

Recâdır ki biz üftâde bendeler sultânımın eyyâm-ı devletinde nevmîz olunmayup makdi'l-merâm olavuz. Bâki fermân sultânımındır.

63) TSMA E. 967/28-16

Hüve

Mübârek bâd mübârek

Âl-i Osman'dan vucûda geldi bir nefs-i Selim

Bedren nûrdur cemâli haliki gayetde azîm

Elîmin[192] üşte(?) kaçar her yerde şeytani'r-racim

Seyfdür şimdi Muhammed dinin Sultan Selim

Ve izdiyâd-ı ömr-i dırâz bâd

Ebedallahu Te'âla ömruhu ve devletehu ilâ ebedi'd-deverân

Yüz yere koyup devâm-ı devlet ve mezîd def'ada du'âların bi's-sıdk ve bilâ halas birle tecdîd ve temhîd kılmakdan sonra ma'ruz-ı bende-i fakir budur ki *Hakk Subhane ve Te'âla devletlü sultânımın ömrünü ve devletini ve izdiyâd-ı rif'atlerini mezîd eylesün bir gününü bin eylesün nitekim dünyanuz ma'murdur ahiretunuz dahi fevka'l-hadd ziyâde ma'mur eylesün ve dahi şâhzâde-i cihânınız hızmetlerini hüda bağuşlasun cemî' belâdan ve kazadan saklasun!* Sem'-i şerifinize ma'lum ola kim bu kulun yirmi yıldan ziyâde oldu leylen ve nehar yayan yürüyüp yeniçerilik hızmetin iderim ve dahi sultânım hazretlerinin anda hâk-i pâ-yı şerîflerine yüz sürmeğe bilece vardım. Ve hem sultânım pâdişâh-ı sâhib kıranlık nasîb olduğu cum'a gün bu benden nevbet beğleri muştılmağa fakir bile seğirüp geldüm. *Bihamdillahi'l-minne mübârek bâd* devlet güneşi üzerinüze toğdu. Ümizdir ki şarka ve garba hükümde yürüyüp İskenderü'z-zamân mazharu'l emn ve'l emân pâdişâh-ı sâhib-i kıran akılla âreste ve lütufla pîrâste sâhib-i devletsiz, şükürler olsun hudânın birliğine sultânım bu bendelerine rûzî kıldı sultânımdan temennâ ve istid'â olan budur ki inâyet nazarıyla bakup vakur şefkatinizle himmet-i âli olunup devletlü ve sa'âdetlü azîz ve muhterem başı sadakası dahi bey şahzâde başı sadakası dahi iki cihân fahri Muhammedü'l-Mustafa ruhuçün olsun bu bende esirgeyüp yayan yürümekden kurtarup

192

ümizdir ki atlu bölücüğüne himmet ve inâyet oluna nitekim sultânım ber-murâd oldu ümizdir ki bu kulunu dahi ber-murâd idüp sevindüre ebede'l abâd sultânım sevinmelik ferahlıklar içinde ola âmin yâ Mûcîbu's-sâilin ümizdir ki diriğ buyurulmayup nevmîz olunmaya sultânımın rûşen ve lâyıh olmuş bendelerinden olup devlet du'âsına meşgûl ve mülâzım olavuz inde'l-meâb ecrini hüda ide âmîn yâ rebbe'l-âlemîn bâki ömr-ü devlet-i ebedi ve sermedi bâd bi rabbi'l-ibâd bi'n-Nebi ve âlihi'l-emcâd bunu yazan kâtibin yevm-i sultânım hezar ihlâs ve sadakate ve deynim var özrüm vacibdir okurum.

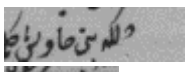
Bende el-fakir evradıyla Hayreddin bölüğünde İskender kulun yeniçeri du'âcın

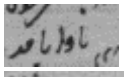
64) TSMA E. 967/28-17

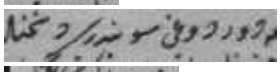
Hüve

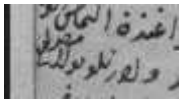
Hazret-i Sultânım

Hezar niyâz mendi ve hakisâri oldur ki bu üftâde bîçâre gözün ahvâline paşalar tekâsül idip hudâvendigâra arz etmeğin zamân virdükleri ecilden ve sultânımın diline(?)[193] beni çavuş gelmedüğün arz etmedükleri sebebden sonra hudâvendigâra tekrâr arz etmeyüp bu üftâdei böyle zilletde mihnetde kodılar. Taşmend Ali bendenuz ile tekrâr şefkat nâmeler istimdâd olunmuş idi. Anlar gelüp tekrâr eğlemesine yeni çavuş bendenuz dahi muntazır idi. Gelicek mezkûr dahi hızmet edâsı olduğu bâ'isden tevakkuf idemeyüp paşalardan mektûb alup âsitâne-i sa'âdete revâne olup bu üftâde hâk-i mezeletde pây-i mâl oldum. Düşmanlar ise etrafdan hucûm idip dururlar, fırsat ararlar. Eğer sultânımdan tekrâr inâyet olmazsa bu hakirânenin helâk olması mukarrerdir. Devletlü sultânım ayağı toprağından istimdâd iderim ki ayağın toprağına varaka-i du'âyla Acem ahvâli yad olunmuş idi. Devletlü başun içün mezkuru göndermesine himmet [ü] inâyet buyurup beni bu vartadan halâs idesiz (…)[194] eyyâmdan beru hayatdan nevmîzim. Ve sultânımın ayağı toprağından iltimas olunan budur ki baka durduğu (…)[195] düşmanları şâd etmeyeler ve Edrenelü (…)[196] Paşadan imiş Şami Hatun oğlu mektûb gönderip "ben anı zabt idemirem, ıslaha kabil değildir. Müfarekatıma himmet idesiz. Eğer hudâvendigâr azl iderse dahi razıyım."

193

194

195

196

dimiş. Anlayan budur ki sıhhat ile halâs bulursak müfarekat itdürürler. Devlet dâyim ve kayim bâd.

Eyle olsa istimdâd olunan budur ki bendelerunuzu irsâl buyurmasına himmet buyurasız beher hâl nice olmalu isek bilece olalum bâki fermân sultânımındır.

65) TSMA E. 967/28-18

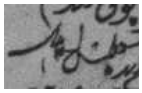
Hüve

Sultânım hazretlerinin hâk-i pâ-yı şerîflerine ki tevakki-i cism-i sa‘âdetdir bu bende-i fakir arz etdüğü budur ki bu kulunuz âsitâne-i devletin altmış yıldan beru hıdmetkârlarından Hacı dimekle ma‘rûf bendenizin oğlu olup babam kulunuz hatta yeniçerilik hıdmeti bile idüp sonra istikametle niçe maslahatlarda olup fevt oldukda şehzâde defterdârı idi. Bu bendenize on bin akçelik timârcık olup üç nefer karındaşlarum vardır hiçbirisine dirlik olunmamışdır. Şimdiki hâlde benüm dahi elümde nesne olmayup atamuz ölelüden beru dört yıldır ki cemî‘ evkatımız ma‘zûl yürümek ile geçmişdir. Sâbıka vâki‘ olan Kızılbaş Muharebesi’nde yoldaşlığım zâhir oldukdan gayrı cemî‘ mâ mülküm telef oldu, *sultânım sağ olsun! Hakk Subhane ve Te‘âla devletlü sultânımın ömrünü ve devletini ziyâde eylesün!* Ben fakire fevka’l-hadd zulm ve hayf olup bir niçe yetim karındaşlarum ile zelîl kalup dururuz. Kadimden âsitâne-i devletde hıdmet idegelmiş İsmail(?)[197] kulunuz olup timâr ehli değülüz. Ümizdir ki devletlü sultânımın azîz sa‘âdetlü başıçün olsun bu hakire şefkat idüp âsitâne-i murâdbahşdan dirlik sadaka oluna ki ne kadar gerekse mahall-i merhamet kulunuzun bâki fermân sultânımındır.

66) TSMA E. 967/28-19

Hüve’l Ganiyyü’l Muğni

Sultânım bâb-ı sa‘âdet meâba bu ez‘afu’l-ibâd kıbelinden arz-ı bendegî budur ki bundan akdem merhûm ve mağfur Sultân Şehinşâh *nevverallahu kabrehu* müteferrikalarından olup anda Pirevadi’de hâk-i pâ-yı şerîfe on nefer yiğidle varmışdık. Bu dâ‘i bendeye sultânımdan kifâf-ı nefs on sekiz akçe sadaka olunup ve sayirleri tezkire olunmuş idi. Şimdikihâlde mezkûr tezkire olunan ve ba‘zı kimesneler sultânım devlet seririne cülûs etdüğün istimâ‘ idüp hâk-i pâ-yı şerîfe îsâr-ı rûy etmişler idi. Ba‘dehu bu za‘if bendenizün

197

ve ol on nefer kimesnenin bende hâneleri bölük seçülüp nakîr ü kıtmîr nesne kalmayup alınup ba‘zısı kaçıp bunda gelüp ve ba‘zı anda olan tutulup kayd u bendle Konya’ya vardı, hayf-ı azîmdir.

Bâki fermân cenâb-ı âliye mufavvazdır.

67) TSMA E. 967/28-22

Hüve

Dergâh-ı mu‘allâya ve bârgâh-ı âlâya arz-ı bendegî budur ki ben kul Zağra ovasında Bâli voyvoda kulun yazduğu bendelerinizdenüz. Hudâvendigâr uğuruna sanup giderken Kırk Kilise kurbünde bir kâfir köyünde bir lahza âram idüp at yemleyelim deyu indük hemân lahza cemî‘ karye halkı başumuza üşüp atlarımız ve donlarımız soyup ben kulunu tecrîd ve kalender idüp salıverilince nevbet kadısına vardum. Mümkün olup kadıdan muavenet müyesser olmadı. Sultânım sağ olsun! Yüzüm sürüyü memleketimize irdüm, borca girüp bir at dahi idindim. Hudâvendigârın devletle yine gelmesine muntazır iken Elbasan Arnavudluğuna akın çağırdılar. Tam‘â idüp akına varmağile devletlü hudâvendigârın iksir-i hâk-i pâ-yı sa‘âdet bahşlerine Varna’da istikbâl idemedüğümüze bâ‘is budur. Devletlü hudâvendigârın hâssa ve âmme ihsânı irişdi. Ben kul dahi hudâvendigârın fazlına ve lütfuna bel bağlamışım. Niyâz olunur ki bir fazlından nevmîz ve mahrûm kalmayavuz. Bâki fermân dergâh-ı mu‘allânındır.

68) TSMA E. 967/28-23

Hüve

Ebbedallahu Te‘âla zılâle âtıfetihi ilâ ebedi’z-zamân

Dergah-ı mu‘âllaya ve bargâh-ı âlâya lâ zâle âliya arz-ı bende-i fakir oldur kim mâzenderân pâdişâhının hizmetkârlarından Seyyidzâde altı yedi yıl mikdârı vardır ki âsitâne-i murâdbahşa hızmet idüz. Şimdiki hâlde azmumiz kendü diyâr vatanımıza gitmek isterüz. Ümizdir ki pâdişâh-ı cihân penâhdan ki bu bende-i dirineye inâyet olup yol harclığına himmet olunması, diriğ buyurulmaya! Zirâ ki bunda Melikzâdei görmeğe gelmiş idük. Merkum kavm-ı kabilesi göndermiş idi bâki ömr-ü devlet-i ebedi ve sa‘âdet sermedî bâd bihakki Muhammedin ve âlihi emcâd.

69) TSMA E. 967/97-3

Hüve

Allahu Te‘âla rızasıçün ahirine değin okuna.

Sultânımın hâk-ı pâ-yı şerifine yüz sürüyüp arz-ı fakir budur ki Orhan Pâdişâh Anatoli’de Dil İskelesinde dört at gemisi vakf etmişdir. Anlardan birunun reisliği fakire virilmiş idi. Berât-ı hümâyunla niçe yıllar reislik idüp hıdmet ederken bî-günah reislüğüm elümden aldılar. Anatoli kadıları iki ecnâb kimesnelerden rüşvet alup ellerine arz virdiler, ben kuluna hayf ve zulm oldu, sultânıma ma‘lûm olsun. Orhan Pâdişâh’ın vakfı harab oldu, olur olmaz nâ-mahal kişiler reis oldılar, hakkından gelimezler. Ben fakir on üç yıl Akdeniz’de yürüyüp tamam gemicilik ilmin tahsil etdüm andan sonra reislik verdiler. Şimdi iki yıldır ma‘zul olup fakir oldum. Ali Paşa Seferi’ne bile varup hızmetler edip iki bin akçe borcluca oldum. Sultânımdan inâyet ve şefkat umaruz. Gerekdir kişiye üç nesne bilmek; ok atmak, yazı yazmak, suda yüzmek. Niçe adamlar var mansûbları var, ellerinden hüner gelmez. Ben fakirun atası ve dedesi(?)[198] berât ehli olup niçe hızmetler etmişlerdir. Sultânımın eyyâm-ı devletinde cân baş oynadmak elümden gelür, sultânıma ma‘lûm olsun. Bâki fermân sultânımındır.

Za‘if kulun Hacı Reis

70) TSMA E. 967/97-4

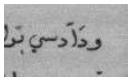
Hüve

Dergâh-ı mu‘âllaya ve bargâh-ı âlâya arz-ı hâl oldur ki devletlü pâdişâhun Kefe’den beru hâk-i pâ-yına yüz sürüp devâm-ı devletine du‘alar idüp muhlis bendeleri ve du‘âcıları olup geldik. On dervişdük. Geçenki muharebede altı danemüz düşdü, dört dâne derviş kaldık. Bizum dahi Yeniköy’de cemî‘ vuslacuklarumızı aldılar. Şimdiki hâlde devletlü pâdişâhdan pirler dergâhına varup devâm-ı devlete meşgûl olmağa himmet olunageldik. Ümizdir ki devletlü pâdişâh biz du‘âcılarını mahrûm göndermeye. Bâki sa‘âdet-i sermedî müstedâm bâd bihakki Muhammedin ve âlihi’l-emcâd.

71) TSMA E. 967/97-5

Hüve

Devletlü sa‘âdetlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerifine yüz sürdükden sonra arz-ı bende-i fakirân budur kim devletle sultânım Kili Kal‘asına geldüğünde kal‘a-i mezkûra

198

mustahfızlarına himmet ü inâyet idip "mer'i ve makdi'l-merâm olasız" deyu ahde emân olunmuş idi. Şimdiki hâlde sultânımın bâb-ı sa'âdet meâbına geldik. Divân-ı hümâyûnda bir nice yoldâşlarımızın gedükleri kesülüp ahar ma'zullere virilip biz bendelerunuze ziyâde hayf olmuşdur. *Hakk celle âli sultânımın bir gününü bin eylesün!* Kadimî du'cılarındanuz. Bâki fermân sultânımındır.

72) TSMA E. 967/97-6

Arz-ı hâl-i fakir oldur ki sultânım *e'azzallahu ensarahu* hazretlerinin hızmetinde olup Prevati'ye evvel gelelden yürürüm. Hatta İslâmbol Uğraş'ında yayan kalup devlet ile Kefe'den gelicek yine hızmetleri ile Anatoli'ye bile geçüp Yeni Şehir ve Sivaz Mağnisa yılgarında ve Engüri tarafına beş yüz kapı kulu irsâl olunduğunda bile olup sultânım hazretlerinin hiçbir yılgrından ve hiçbir maslahatından hâli olmayup hâk-i pâ-yı şerifinde yüz sürürem. Şimdiki hâl ulufeden ve timârdan ve cihetden ma'zûl vâki' olup bir habbeye tâkat kalmadı. Sultânımdan recâ olunan oldur; ben fakir avarız-ı divânîden mu'âf etmecesine himmet-i âli buyurula! Bâki fermân sultânımındır.

Bende-i fakirü'l(?)[199] hakir

73) TSMA E. 967/97-8

Hüve

Turâb-ı sa'âdet meâba yüz sürmekden sonra arz-ı bendegî fakir oldur ki şimdiki hâlde sultânıma şeylece ma'lûm ola kim atanuz, dedenuz zamânından beru âsitâne-i devlete yüz süre gelmiş kullarunuzdur. Sultân Bâyezid Hân'ın dahi haraç başısı kulunuzdur. On yıldır ki fevt olmuşdur. Sultânım ömr Sultân Bâyezid Han'ın sadakasından şehr emininden iki öksüz, üç akçe sadaka yerdik. Amma şimdi büyücek alduk sultânımın sâye-i rıf'atinde ve mezîd berekatında ümizimiz vardır ki babamız bölüğünde ulufe sadaka almasına himmet oluna. Amma sultânım sizden ümizvârdır ki biz öksüzleri yerindirmeyüp nazar-ı inayetiniz diriğ buyurmayasız. Zirâ sultânım gâyet fakirliğimiz vardır zelîl [ü] zebîl fakir hakir kalduk. Yiyeceğümüz ve içeceğümüz yokdur. Şehir emininde olan oğlan hakları ba'zısı arkacuğu olan oğlan bölüğüne çıkdılar, bizim arkamız olmaduğu ecilden ayakda

199

kalduk. Sultânım biz öksüzleri destgir ol biz yetimlere himmet-i âliniz dirig buyurmayup sevâb-ı azîm hâsıl idesiz. Bâki fermân sultânımındır.

Muhibbü'l fakirü'l hakir Ali ve Hamza

74) TSMA E. 967/97-9

Hüve

Azzemallahu Te'âla celâlehu kudrahu vesse'a-adl kemâl-i …?[200]

Dergâh-ı âlempenâha yüz sürmekden sonra arz-ı bende-i fakir ve bî-çâre du'â-guy kulunuz budur ki devletlü sultânım hazretünüzü (…)[201] karşulayup dururduk. Eyle olsa yayandan değilüz. Girü kul oğluyum. Hâk-i pâyda kalduk, bunca hızmetler etduk, abes yere zâyi' oldu, kaldı. İmdi devletlü sultânım Hazret-i Rasûl ruhuçün ve ceddünüz ruhuçün olsun ben fakire bir dirilcik sadaka etmesine himmet idesiz. Gayetde mahall ve merhamet sultânımın üftâde bendesiyim. Sultânımdan gayrı kimesnemüz yokdur. Ümizdir ki bu fakir ve bî-çâre kulunuz dahi nâ-mahrûm olunmayup sultânıma leylen ve neharan du'âcı fakirunuz olavuz. Bâki emr ü fermân sultânımındır.

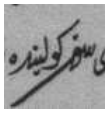
75) TSMA E. 967/97-10

Hüve

Sultânım hazretlerinin hâk-i pâ-yı şerifine arz-ı fakir ve hakir budur ki ben kulun sultânım ile Trabzon'dan bile gelmişimdir. Cenkde sultânım ile bile idim, anda tutuldum. İsa Bey oğlu Mehmed Bey ben kulunu cellâd elinden alı kodu, Allah inâyeti ile ve sultânımın devletinde halâs oldum. İmdi sultânımın ayağı toprağına geldim. Sultânım "bölüğe katılsun" deyu emr eylemiş idi, olmadı. Âciz ve furûmânde kalmışımdır ve Allah Hakk Alîmdir ki kılıcum bir aşcı dükkânında rehindir. Bir akçeye mâlik değülüm. Ümizdir ki sultânımın dergâhından mahrûm olmayam. Bâki fermân sultânımındır.

76) TSMA E. 967/97-11

200

201

Hüve

Yüz yere koyup sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine yüz sürmeden sonra arz-ı bende-i fakir oldur ki ben kulcağızın solakcılık himmet ile gice gündüz sultânımın du'âcılarındanız. Ümizdir ki ber-murâd olup sultânımın çerağı olam. Bâki fermân sultânımındır.

Ağa bölüğünde pirliye bâli odasındaTrabzonlu İskender kulun.

77) TSMA E. 967/97-12

Meddallahu tınâb ömrukum ilâ âhiri'z-zamân

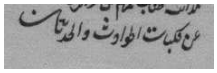
An (…)[202]

Gabbe îsâru'l âl-i tahiyye ve'd-du'â ve eser-i nisar-ı cevâhiru't-teslîm bilâ riyâ ilâ men hüve mevsûf bi'l-adl ve biahlaki'l-enbiyâ arz-ı nahif emekdârlarınız oldur kim devletlü mürüvvetlü hünkârımızın Kefe'den deftârına geçüp bir iki yıl ulufesin alup dergâh-ı mu'âllasında olub Rumili'ne gelüp Uğraş'da bile olup atdan tondan yoldâşdan çıkup envâ' dürlü müzayakalar çeküp hatta boynumuz vurulmadan halâs bulup yine sultânımuz ardınca Kefe'ye vardık. Anda ulufemiz virip ulufemüz aldık. Andan sultânım ile Akkirman'a geldik, kışlar kıyâmetler çok zahmetler çeküp niçe yoldâşımız ölüp niçesi dahi elsiz, ayaksız kalup Akkirman'da ulufemiz aldık. Lakin andan beru yirmi yoldâşız, ulufemiz virmediler. Kemâl derecede bu ibâdlarunuza hayf ve zulm eylediler. Devletlü sultânımızdan recâmız oldur kim biz du'âcılarına ulufelerin himmet ideler. Güle güle yanına geldik ağlayu ağlayu gitmeyelim. Bâki fermân devletlü mürüvvetlü sultanımızındır.

78) TSMA E. 967/97-13

Hüve

Hâk-i pâ-yı şerîfe arz-ı bendegî budur ki devletlü pâdişâh devlet ile Rumili'ne kadem basalıdan devletlü pâdişâhımın kuluyum. Bir yıldır sefer zahmetin çekerim. Bu yıl yine devletlü pâdişâhımın hâk-i pâ-yı şerîfine yüz sürüyü bile gelmek içün bir çift oğlanı virip berât aldım idi. Devlet ile devletlü pâdişâh Pirevâdi'den göçicek "Kazan Çavuşunki yarar atdır deyu" aldı. Derbend Köyü'ne gelince bindi seferde at nâ-bedid oldu. Bu bendeye hayf, devletlü pâdişâhıma muzlime hâsıl oldu. Emr [ü] fermân dergâh-ı muâllanındır.

202

79) TSMA E. 967/97-14

Hüve

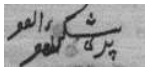
Yüz yere vurup sultânımın mübârek âsitânesini turâbını takbîl etmekden sonra arz-ı bende-i fakir budur ki bundan evvel Zağra'da ben kulunu ulufeci bölüğüne himmet eylemiş idünüz. Eyle olsa devletlü sultânım Çorlu'da olan muharebede bile idim. Atum düşürüp beni dutdılar. Hudâvendigâr kullarından beni bilür kemine bulunup azâd itdikden sonra giru Anatoli'ye varup fakirâne atlanup gemiyle Balaklağa'ya geçüp andan devletlü sultânım ayağınız tozuna yetişmeyüp akabince geldüm. Allahu Tebâreke ve Te'âla sultânıma pâdişâhlık müyesser itdi sultânım halüme vâkıf olduğu üzre arz ederiz. Bâki fermân sultânımındır.

Pirî (…)[203] el-fakir

80) TSMA E. 967/97-16

Hüve

Âsitâne-i gerdûn iktidâr kim melha-i cemî' âlem mencad-ı âmme-i beni ademdir şifa adıyla takbîl ve envâ' tazarru' ve ibtihâl ile yüz sürdükden sonra ma'rûz-ı bende-i bî-mikdâr oldur kim; iş bu çâker-i za'if ve senâcu nahîf, ceddiniz merhûm ve mağfur leh Sultân Mehmed Hân *aleyhi'r-rahme ve'l-gufrân* hazretün solakları kethüdalığından hassa-i şikârgâh-ı sultânide Poros nâhiyesinün ze'âmeti hıdmetin kırk yıl mikdârı ber vehc ü emn ü diyânet ve hüsn-ü istikamet mutasarrıf olmuş bendezâdenim. Mezkûr atam bendeniz fevt oldukda biraderciklerim gulamçalarınız ile dört nefer kimesne kalup ikimize on sekiz akçe yazar timârcuk sadaka olunup bâki kalan ikimize dahi hüsnüvâ'd olundukdan sonra ol tarihden beru her kangi timârı virdiler ise dahi tamam hâsıl zabt etdirmek vâki' olmuş değildir. Cemî' ezmânda bilâ sebebden elimden alunup ahara veya eski sahibine mukarrer kılınur. Mutazarrı'dır ki bu yetimlere ayn-ı inâyet-i sultâni müteallık olup atamuz yurdcuğuzun işbu dört nefer yetimlere ihsân oluna! Tâ kim hazret-i sultânımın sayir du'â-hâh erbâbdır devleti gibi meydan izz ü sa'âdetinde cân ve baş oynatan bendeleri silkinde münselik olavuz. *Bâki izz ü devlet der serîr-i saltanat dâyim ve kayim bâd âmîn yâ ilâhe'l-ibâd bi-hakki nebiyyin ve âlihi'l-emcâd.*

203

81) TSMA E. 967/97-18

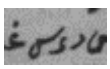
Hüve

Yüz yere koyup sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfinden arz-ı bende-i abdi fakir-i hakir budur ki *Allah Te'âla sultânımın ömrünü devletini ziyâde eylesün dünyâsı ahireti ma'mur olsun!* Ben kulun bazar kurdum. Ve Vize'den çıkup Hayrabolu'ya giderken ardumuzdan birkaç harami gelüp kaçup Tatarlı nâm köye gelüp meded istedüm, mededüme gelmediler. Kafirliğüme inanmayup "sen Selimlisin" deyüp beni mecruh idüp katırum ve esbabımı ve beni soyup "ölmelidir" deyüp kodular. Bir iki aydan sonra ol yoldâşlarım o köyden geçüp katırumı görüp bana haber idüp Deli Mehmed nâm bir Türkün elinde bulup ispat idip aldım. İmdi sultânımdan temennâm oldur ki ben kulun bir hükm ve bir kul sadaka idesiz bir kadıyla benüm hayfum dinleyüp yerine koya bana hayf olup sultânıma muzlime olmaya bâki fermân sultânımındır.

82) TSMA E. 967/97-19

Hüve

Dergâh-ı mu'allâya ve bargâh-ı âlâya arz-ı bende-i fakir budur ki bundan evvel sultânım hazretleri Zağra yüzüne gelicek bölük cemâ'atinden seksen üç nefer bendeleri Filibe canibine harac cem'ine irsâl olunmuşdu. Sâbıka sultânımın muharebesi âleme meşhur oldukdan sonra on beşinci günlerde ol etrafın Türkî ve Kâfirî el bir eyleyüp bî-haber iken odalarumuz basup bunca esbâblarumuz ve atlarumuz yağmalayup ol cânibin kadıları altmış gün habs çekdürüp sonra girü halâs bulup uryan büryan sultânımın gubar-ı şerîflerine yüz sürüyü revâne olunduk. Eyle olsa ol vakitde esbâblarumuzun ba'zısı kadıları mâl-ı gayıbdan satup bunda devlet eşiğine getürüp kabul etmedükleri ecilden beytü'l-malcıya emr etdiler. Hâliyâ şimdiki demdür ba'zı esbâbımuz Kara Bâli nâm kul varup anda satub bir niçe bin akçe eyleyüp getürdi, gözümüz karşusuna tekrar beytü'l-mâlcıya virdiler. Paşalar dirler ki "bu kadiyye-i hünkâr hazretleri bize dinlemek" deyu cevâb virürler. Ve bundan gayrı anda kendü elümüz ile niçe esbâbdan ve nakdiyeden beş (…)[204] gulâmdan emânet virdüğümüz kimesneler bizden hüküm isterler, malumuz esbâbımuz virmezler. Biz bendelerüne ziyâde, yerden göğe dek hayf olmuşdur. *Devletlü sultânım Hakk Te'âla senin bir günün bin eylesün!* Çelebi Sultan başıçün olsun ve ceddün

[204]

ruhuçün olsun bizüm hayfumuz dinleyüp bir hükm sadaka kılasın, varup ber-murâd olavuz. Bâki fermân sultânımındır.

83) TSMA E. 967/97-20

Hüve

Yüz acz mezellet turâbına sürüp ma‘ruz-ı bende-i hakir budur ki sâbıka has ahur ahalisinden idim. Yirmi beş yıl devletlü pâdişâhımın ıstabl-ı âmiresinde müddet-i ba‘id hızmet idip emir-i ahur ağa hazretlerinin icazetleriyle Hanub(?)[205] Kal‘asında akrabalarımı sılaya vardım. *Sultânım hazretleri sağ olsun!* Şikest olup müddet-i medîd elem çeküp ve arımdan gelemedüğüm ecilden “nâ-bedid” deyu ulufem munkatı‘ olup bî-günâh üç yıldır ki ma‘zulluk elemin çekerim. Geçen yıl mülâzım hızmetinde seferî pâdişâhi bile seferledim ma‘zulluk ve yokluk eleminden hâl (…)[206] gûnem za‘if olmuşdur. Hayatım memâta mütebeddil olup mevte karîb oldum. Devletlü sultânım rızayı hakkçün olsun ve devletlü sultânımın azîz ve muhterem başı sadakası olsun ve geçmiş ecdâdınız gâzi efendilerim pâdişâhların münevver nurları ve mutahhar ruhlarıçün olsun ve Hazret-i Rasul a.m. ruhuçün olsun bu fakirin hakkında semere-i inâyetiniz ve katre-i himâyetiniz dûr buyurulmayup ol bâb murâdbahşınız kabilinde mahall-i inâyete mukarin olan bendelerden add olunup asâr-ı himmetinizde mahrûm ve nevmîz buyurulmayup bir pâre nân sadaka oluna ki anınla zinde gâni idip rûz [u] şeb devâm-ı devletiniz du‘âsına ilâ yevmi’l mevt iştigâl gösterim. Bâki fermân sultânımındır.

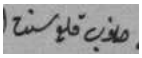
Sultânım sa‘âdetle Pirevâdi’de mütemekkin iken hâk-i pâ-yı şerîfinize yüz sürüp taht-ı sa‘âdete bile geldim sultânımın bende-i kadimlerindenim bâki emr sultânımındır.

Bende el-fakirü’l-hakir Ahmed

84) TSMA E. 967/97-21

Hüve

Devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine yüz sürmeden sonra arz-ı fakir oldur ki odun gemileri âmili idüm. Gelen gemilerin üstüne ben ilişmeyüp şehr emini zabt idüp alup satardı. Şimdi benden akçe talep idüp illet ider ki habs çekerdim. Bunca zamân gemiler

205

206

hisar meremmet olıcak dokuz ay akçe taşırlar, kendiler kullanırlar. Oğlancıklarım yüzüne hasret geçerim. Kâfir, Müslümân in‘âm-ı hâsunla âzad oldu biz fakiri dahi hazret-i rasûl aşkına olsun ve devletlü deden ruhçün olsun ve devletlü baban başıçün olsun ben fakiri yundurmayup âzâd idesin, oğlancıklarımla sultânıma du‘â idem. Bâki fermân sultânımındır.

El-fakirü’l-hakir odun âmili Halil

85) TSMA E. 967/97-23

Hüve

Sultânımın hâk-i pâ-yına yüz sürmekden sonra arz-ı bende oldur kim; dörd kişi karşuladuk devletlü sultânımı Yanbolu’nun öte yanında Uğraş’da bileydük. Varna’ya varıncaya dek Karluğlu(Kıroğlu?) kulunu casusluğa gönderdünüz Karluğlu(?)[207] kapuya varmayup onda kaldı ben kulun kapuya varup hâl haber alup tutulup üç ay tutsak oldum ve kurtulup gene devletlü sultânıma Pirevâdi’de karşuladum. Himmet olunup tezkire oldum. Bölüğüm ma‘lûm olunmadı iki tarafdan da mahrûm kaldum. Evvel ben kuluna devletlü sultânım sipâhi oğlanlığını himmet etdi. Ol yoldâşımdan ikisi sipâhi oğlanıdır, biri düşdü. Ben kuluna gene bölüceğüm himmet eyleyin! Ben babanun penacık kullarundanız bâki fermân sultânımındır

Terziler Bölüğünden Bosna Mehemmed

86) TSMA E. 967/97-24

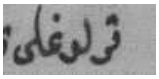
Hüve

Devletlü sultânım arz-ı bende-i hakir budur ki karye-i Akviran’da oturan sultânıma saltanat muştulaya gidenlerden beş kimesne yolun yarusunda evim basdılar. Bir ata mâlikdim cebrile atum alup gitdiler. Ben ardlarınca gitdüm üç gün nâm u nişânın bulmadum. Bana gayet de hayf olupdur, hem marizin hem fakirin. *Allahu Te‘âla senin ömrünü devletünü ziyâde eylesün!* Bâki fermân sultânındır.

Za‘ifü’l- hakir Akviranlı Mustafa

87) TSMA E. 967/97-25

207

Hüve

Dergâh-ı mu‘allâya ve bargâh-ı âlâya *lâ zâle âliya* arz-ı hâl-i bendegân budur ki elhaletü hazihi develtlü pâdşâhımız *halledet hilâfetuhu* hazretleri serîr-i saltanatı kudüm murâdbahşleri ile cihânı pür nûr idüp cemî‘ kullarının âlâsına ve ednâsına dirliklerini terakki ve kendülerine in‘âmı yetişdi. Hâliyâ Rumili kullarından bunda hâzır bulunan ma‘zûl subaşılar ve sipâhi kullarunuz devletlü pâdişâhın hâk-i pâ-yı şerîfinden himmet ve inâyet talep iderler. Ümizdir ki Rumili kullarunuz dahi mahrûm olunmayup sâyir behremend olanlar gibi bunlar dahi ber-murâd ve behremend olalar. Bâki fermân pâdişâh-ı âlempenâhındır.

88) TSMA E. 302/73

Hüve

Arz-ı fakir oldur ki ben kulunun karındaşı Ahmed kulun on yedi yıl yeniçerilik etmişdi. Zağarcılar Bölüğünden idi. Nagâh Kızılbaş çıkdı. Ali Paşa’ya hızmet ederdi. Eyle olsa Ali Paşa gittiği vaktin bile gitdi, vardı. Anda Ali Paşa’nın huzurunda bir niçe kerre behâdırlık edüp şehîd oldu. Ve dahi bu karındaşım on altı yıl yeniçerilik etdikden sonra devletlü hünkâr Manasdır’da timâr virdi. Ümizdir ki ben kulun dahi devletlü pâdişâh zamânında mahrûm olmayım. Devletine du‘âlar ve senâlar idüp olanca hızmetinize yüz süreyim.

Oğlunuz Sultan Süleyman başı çün mahrum olmayım.

Fakirü’l hakir kulunuz Ali

89) TSMA E. 699/13

Hüve

Devletlü sultânıma arz-ı bende-i ahkarun budur ki ol dergâh-ı âlempenâhdan Anatolili kullarınızdan bunda âsitane-i devletde bulunan subaşılarına ve sipahilere terakki içün emr-i hümâyun vârid olup cemi‘ subaşları her bir murâdları olduğu yerlerden timârlar alup subaşılıklarına ilhak etdirdiler. Ve sipahi tâifesinin defterdarlar ile ve ebvablar ile ve bin bin nakd akçelü ile varan sipahilere murâdları olduğu yerden defterdâr olan timârlar çıkarı virdi. Atı ve akçesi ve tuhfesi olmayan sipahi fakir kullarun zelîl ve zebûn kalmışlardır ve Anatolide [vi]layetde mütemekkin olan sipahilere tuhfelerin alup bundan berâtlar gönderir ve merhûm Karagöz Paşa zamânından beru beğler beğiler mâbeyini

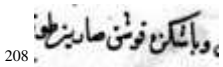
vâki‘ oldukça rûznâmeden timârlar çıkarıp defter açılduğu vaktini gene kayd ider ve tuhfe ile varmıyan sipâhilerün deftere varduğu vaktini timârları ne vechile sak ider kendi murâdı olduğu kemine virir. Eğer bu arz kizbine hâmil olunur ise sultânım kabilinden teftîş oluna. Hak ne ise ma‘lûm oluna. Bâki fermân ol dergâh-ı muâllaya menûtdur. Devlet ebedi dâyim ve kayim bâd.

90) TSMA E. 748/2

Hüve

Sultânım Hazretleri

Arz-ı abd-ı fakir oldur kim; Kasım bendenüz üç bin yedi yüz akçelik timârdan üç yıldır ki ma‘zûlüz. Geçen yıl seferinde borca girdim sultânımın katında yoldaşlığa gelmedim. Bir hüküm sadaka eyledin timârım kadar timâr emr olundu. Ol hüküm gene Uğraş’da niçe rızk kavimle zâyi‘ olundu. Devletlü hünkar sağ olsun! Ba‘dehu devletlü Hüdâvendigâr Uğraş’dan çıkup tağa düştüğünüz vaktin ben kulun yaralu olup devletlü hünkardan ayrılmadım. Gene sultânım su içerken matarayla ben kulun geldim. Ab ansuz sultânıma atımla tokundum. Devletlü sulânım buyurdu: “ol çeriden midir yanınızda tudun”. Ağalardan bizden verdiler. Ol vaktin sultânım buyurdu: “yüzün ağ olsun! Yüzün ağ olsun!” Ben kuluna Varna yolun sordunuz. Önünüze düşüp kulağuz oldum. Kuru dereye gelince orada atım yıkıldı. Benim ile iz giden kulun ölüler altında kaldım, atım kurtuldu. Sultânım yanına vardı ben dahi kurtuldum geri sultânıma yetişdim. Kara buldun boynu altından geçdim. Geri atıma atlandum. Önüne düşüp sol dereye geldik. Tekrâr sultânım savaşdı ve başınıza (…)[208] dokuz bin kulun orada hazır idüm. Tekrâr kulağuz istedinüz ben kulun tağ içinde kulağuz bulup huzur-u şerîfinize getürdüm. Mübârek lafzınızdan: “yüzün ağ olsun!” deyu defa‘âtle buyurtunuz. Bir mikdâr kulağuzluk iderken önünüzde gâyıb oldu. Ben kulunuza buyurdunuz: “Kadı gör kulağuz nice oldu geriye dönüb izümüzü göstermesün” ol sâ‘atde ben kulun geriye dönüp kulağuz iderken bir alay adama tuğuş geldim beni tutdular: “Kani Sultân Selim” didiler. Ben kulun, “haberim yokdur” didim. Bunların içinde iki âdem eyitdi: “Biz bu direden sizi gözetdik sen bile idin Sultân Selim ile. Tiz deyu vir yohsa boynunu ururuz” didiler. Biz heman yoldaşlarumuza haber idecek sizi tutmağa göremedik nice oldunuz bize didiler ki Sultân Selim tutana sancak virelüm didiler tiz deyu vir yohsa aldururuz didiler ben kuluna kayd bend ile hünkar

208

çerisine eyledi yürürken ahşam oldu sultânım kademinde fırsat bulup kurtuldum yine düşüp Karadeniz'e geldim sultânımı gitmiş buldum hayli zamân hastalık çekdim gene ma'zullüğle borca girip bu seferi seferleyüp

Yürü öz hâlimiz gâyet mükedderdir bir alay horende beslerüz şöyle olduk ki eller kapusuna dilenci olduk. Hazret-i Rasûl ruhuçün merhûm hünkâr ruhuçün olsun biz kulunuza himmet inâyetinizi diriğ buyurmayasız. Bâki fermân sultânımındır.

(…)[209] Kasım Kulunuz

91) TSMA E. 750/74

Hüve

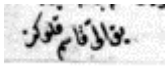
Sultânım meddallahu Te'âla ömruhu ve ebbede devletuhu

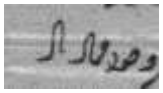
Yüz yere koyup devâm-ı devletün du'âsına leylen ve nehâran sırran ve alaniyyen meşgûl olundukdan sonra arz-ı bende-gân-ı fakir budur ki Anatoli kullarunun sipahizadeleri sultânımın hâk-i pâ-yı kimyâ şerîfinde bulunup sultânımın devlet tâc mübârek başına uruldukda yer ve gök arş ve kürs müzeyyen ve murassa olup Müslümân ve kafir şâd u hürrem oldular. Amma bu sipahizade kullarun nâ-murâd olup şeyle mahrûm kalmışlardır hatta bir niçesi ağlayu ağlayu geçdi Anatoli'ye gitdi sultânımın kabilinden emr olunan in'âmdan ne in'âm virildi ve ne hallerimize münâsib dirlik virildi cemî' âlem zâkir ve şâkir olup sultânımın eyyâm-ı devletinde bu bî-çâre kullarun mahrûm kalmak revâ değildir. Bâki fermân ol dergâh-ı mu'âllanındır. Zıll-u vucûd mübâre[k](?)[210] bâd.

92) TSMA E. 756/63

Hüve

Yüz yere koyup devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı bende-i fakir budur ki sultânım devletiyle Dobruca'ya geldikde ben kulun yanunuza gelicek atam berâtlarını gösterüp hâlümü arz idicek, "Hakk Te'âla bize saltanat virir ise atan timârını sana vireyim" deyu sultânım ahd idüp on iki akçe ulufe tayin idüp hızmetünüzde oludururken Çaprazlu Kasım ile akçe cem'ine beni hızmete gönderüp Karatoya ve Tobraya varup

209

210

akçeyi alup gelürken Tobrada sâhib ayarı ve Kratova kadısı ve ol yerün maden nazırı bunlar ardumuzdan yetişüp kimimüz kıydılar, kimimüzü yaralayup habs eylediler, olan akçemizi aldılar. Ol zamândan beru ben fakir habsde yaturdum atum donum rızkım her ne var ise (…)[211] olup zelîl ü zebîl ayakda kaldım sultânım tahta şurû‘ idicek beni koyuvirdiler. İmdi devletlü sultânım ben kulun kafirim, sipahi oğlu sipahiyim. Berâtlarumu zayi‘ eyledim. Ümizdir ki bu za‘ife dirilücek himmet oluna! Zîrâ açuk zahmet ve meşakkat sultânımın yolunda çekmişim. Bâki fermân sultânımındır.

93) TSMA E. 759/57

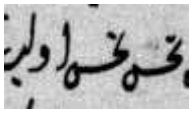
Hüve

Dergâh-ı muallâya ve bargâh-ı âlâya *eâlallahu Te‘âla fi külli’l-evkat ale’l-murâd* arz olunan oldur ki şimdiki hâlde hazret-i pâdişah-ı gerdûn iktidâra mahfi olmaya ki sâbıka devletlü hüdâvendigârdan ulufe yerdim ve niçe bizim gibiler dahi yerleridi. Ulufelerümüz az olduğu ecilden kimimiz Sultân Ahmed’in ve kimimiz Sultân Korkud’dan şefkatnâme getürüp ber-murâd oldular. Bu bendenüz dahi devletlü sultânım Akkirman’a geldikde anda şefkatnâme talep eylemek içün varmış idik. Burak Ağa ve Nimetullah Ağa bu bendenüze taallukat olduğu ecilden bu bendenüzü alıkoyup sipahi oğlanları bölüğüne kayd olunup ta ol zamândan cenk gününe değin bile olup cenkde yaralu olup beş ay tamam yatdım. Ol sebebden bunda kapu olan ulufemiz dahi gitmiş. Prevadi’den gidelden beri ma‘zûl gezerim. Bir akçeye ve bir habbeye kadir değülüm, bana hayf olmuşdur. Devletlü sultânım bizim hâlimizi kimesne arz idivirmediği ecilden küstehâne arz olundu. Bâki fermân sultânıma kaldı.

94) TSMA E. 759/67

Hüve

Yüz yere koyup devâm-ı devlet du‘âsın nâze ve münevver kılmakdan sonra ma‘rûz-ı bende-i bî-mikdâr budur ki hâliya bu bî-çâre kulunuz haseb neseb sipâhizâde olup bi’l-fiil şehr emininden eytâm akçesinden niçe yıldan berû bir akçeye mutasarrıf iken devletlü pâdişah sâbıka Edirne’ye geldükde bizim akranımıza sipâhizâdelere girü babaları bölüğünde dirlik olup bu kulunuz ba‘zı sahib-i âraz mâni‘ olup dirlik olmaduğuna bî-

211

huzur olup devletlü hünkârın hâk-i pâ-yı şerîflerine yüz sürdükden sonra sipâhizâdeliğimiz ma‘lûm olup sekiz akçe ile sipâhi oğlanlar bölüğüne ilhak olduk deyu Karaca Paşa Hazretleri cevâb virüp ol tarihden beru âlem-i gurbeti ihtiyar idüp ol mahalli kıtalde cemî‘ esbâbım gâret olunup heman bir başım ile kurtulup girü devletlü pâdişahla Kefe’ye varup hâliyâ devlet ve sa‘âdet ile diyâr-ı Kefe’den bu cânibe müteveccih olduklarından bu bî-çâre kulun bilece gelüp Tuna Suyu’nda şiddet-i hevâdan üç parmağım düşüp bu kadar elame mübtelâ olup rüzgarın şiddetini ve mihnetini ol kadar çekdüm ki hiç vechle tabir olunmaz devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı muradbahşından mutazarrıdır ki mahrum olmayup sayir kullar gibi mer‘i olam ve bâ-tarikimden riayet olunam. Bâki ferman sultânımındır.

Kulun Musa

95) TSMA E. 855/19

Hüve

Yüz yere koyup sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı bende-i fakir budur ki sultânımın kadimü’l-eyyâmdan emekdar kuluyuz. Sultânımın emriyle Kefe’den gemiye girip gark olup bir mikdâr kurtulduk. Kili’ye gelüp sultânıma katlandık. Sultânım devletle gelüp ekser aylık ulufe verdiler. Eyle olsa, kethüdamız olan bölüğe katdılar. Biz kulların ulufesi dutup kaldık, zelîl serkerden kaldık. Sultânımın eski kullarıyuz. Ümizdir kim devletlü sultânım biz kullarından nazarı inayetin diriğ buyurmaya! Devletlü başun içün ve güzel baban ruhuçün sayir kulların gibi bizim halümüzü teftiş idesin. Biz hayf olup sultânıma muzlim olmaya!

El-fakirü’l-hakir yeniçeri kulların

96) TSMA E. 857/6

Hüve

Hakk Te‘âla padişaha çok yıllar ömr virsün! Kulun merhûm Sultân Şehinşah kullarından olup sâbıka Âlaiyye Sancağında ze‘âmetcük sadaka buyurulup varacak ol vilâyetin sancağın Sultân Ahmed Yave oğlu nâm kimesne virüp livâyı mezbûrun harcın almağa geldikde sancağımız beğiyle üzerine varup mukabil olundukda niçe def‘a yoldaş[l]ıklarım olup pâdişah-ı âlem-penahdan envâ‘ inâyetler recâ iderken elimde olan ze‘âmetcüğüm dahi bilâ sebeb alınup sancak terakkisine ilhak olunmuş. Ol zamândan beru seferi sultânide bile olup ma‘zulle hızmet iderdim. Şimdiki hâlde bu timârcuk sadaka

olundu amma sayir kullara olan terakki ve in‘âm bu za‘if kuluna olmadı. Ya Vedûd! Bunca yoldaş[l]ıklarım(yoldaşıklarım?) zâhir olduğuna sancak beğinden el-ân mektûbum dahi vardır. Şimdiki hâlde pâdişâhdan ümizvârım ki sâyir kullara olan in‘âm ve terakki kuluna dahi in‘âm buyurula! Hâşâ pâdişâh yoldaşlıklarım mukabelesinde emeğüm zâyi‘ ola! Bâki fermân devletlü ve sa‘âdetlü pâdişahındır ve du‘a.

97) TSMA E. 857/8

Hüve

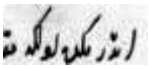
Sultânım hazretlerinin Allahu Te‘âla ömrünü ziyâde eylesün! Ve ben de sultânım hazretleriyle bile koşulup gelen bendelerden olup bunda mahruse-i Mısır’a gelindikde ba‘zı esbabcığı satup ve bir mikdâr deyn idinüp bir atcağız aldım. Şimdiki hâlde zikr olan at ahırda durduğu yerde bile kanup asla binmeğe yaramaz oldu. İnşâallah sultânım hazretleri devlet ve sa‘âdet ile İstanbul’a giderlerse bu bende piyade kalup birin dahi almağa kudret yokdur. Devletlü sultânım hazretlerinin eyyâm-ı devletinde ve zıll-ı himâyetinde niçeler hâkden ref‘ olup ber-murâd oldılar. Ümizdir ki bu bende dahi sultânım hazretlerinin eyyâm-ı devletinde ve zıll-ı himâyetinde ber-murâd olup sultânım hazretlerinin ta devr-i kıyâmete dek du‘â-gûy bendesi olam. Bâki fermân sultânımındır.

Bende-i fakir Şücâ‘ el-hakir

98) TSMA E. 858/68

Hüve

Yüz yere koyup devâm-ı devlet du‘âsın nâze ve muattar kılmakdan sonra ma‘rûz-ı abd-ı fakir olunur ki bundan evvel sultânımın izz ü ikballe gelüp yetişmesi husûsunda kerrât ile ulaklar irsâl olunmuş idi. Sultânıma mahfi değildir ki işbu hâdise-i azîm vâki‘ olalıdan baba oğluları aralarında değin vâki‘ olup ba‘zılarından nev‘-i muhalefet dahi sâdır olmuş idi. Anları teskîn eylemekde ve sultânım cânibine mutî‘ etdirmekde evvelki (?)[212] makdurunuzdur (…)[213] nev‘le anun komadık *bihamdillahi Te‘âla ve’l minne* Pâdişâh-ı âlem penahcığı oğlanlar ve bâki kapu halkı inkad ve itâ‘at kemer-i câhı beline bağlayup sultânımın kadem-i memunlarına muntazırlardır ümizdir ki zamân-ı karîbde sultânımı

212

213

makarr-ı izzetde müşâhede eyleyevuz ne denlü gerek ise isti‘câl-i mahalldir. Ümizdir ki herkesin sözü ile amel olunmayup ta‘cil oluna te’hir olunmaya! Ve hem bu bende-i nahîf için gelsün bana vâsıl olsun deyu buyurmuşsuz. Bu bendenuz oğlanlarun içinden çıkarsam şehri haraba virirler. Gice ve gündüz âram etmeyüp şehri muhafaza ideriz. Şeyle ki bir lahza aralarından gâib olam be-gâyet yaramazdır. Ol sebebden sekbân başı kulunuzu üç bin yeniçeri ile ayağın toprağına irsâl eyledik bâki fermân kaza(?) ve (…)[214] her ne vechle câri olur ise iki gün amel eyleyiver bir gün bu halk ile va‘deler ve mudaralar ideriz. Sultânımın devletle gelmesini ilka ideriz eyle etmez isenüz birbirini yir (…)[215] te’hir görincek bir va‘d dahi ider bu tarik ile halkı eğleriz. Ümizdir ki maksud-u âlem an-karib müyesser ve muhassal ola inşallahu Te‘âla (…)[216] müyesser bâd murâd

Abd-ı fakirukum Ferhad el-hakir

99) TSMA E. 967/19-1[217]

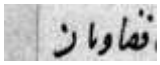
Hüve

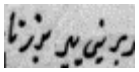
Tâ heft-çerh ber ser-i în çâr ‘unsur est

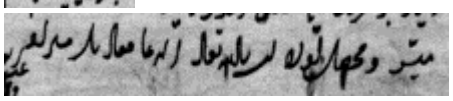
Hıfzet hemîşe ber-ser-i în heft çâr bâd

Dergâh-ı felek iştibâha arz-ı bendegî oldur ki biz kemîne kulcağuzunuz kâfir İzlati Seferi’ne gelelüden beru elli yıl mikdârı vardır ki ol vakitden beru devlet eşiğinde rastlık ve toğruluk birle hıdmet ederin. Sultânım devletle gelip tahta gecdiğinde ben kemîne kuluna dahi yevmî yirmi akçecik sadaka olundu idi. Sonra şehr oda yanmağın def‘âtiyle tebdil olunup ahar on beş akçeye mukarrer olundu. Şimdiki hâlde ol on beş akçecüğümüz rakabeye dutuldu. Ol rakabe tamâm olancıların ol Tanrı hakkıçün kim bu âlemi yoğken var eyledi. Benüm nafaka edincek nesnem yokdur. Bundan öndin(?)[218] iki bin akçecik sadaka olundu idi. Borcumuz var idi, ol dahi borca verildi. Eyle olsa devletlü hüdâvendigarın dedeleri ruhuçün ben kemîne kulunu bu zevâyid akçesinden halâs idip

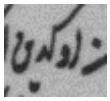

214

215

216

217 967/19 nr. tasnif arşiv özetinde I. Selim dönemine dahil edildiği için bu çalışmada yer verilmiştir. Ancak muhtevasından anlaşıldığı kadarıyla bu tasnifte yer alan arzuhaller II. Bâyezid’e sunulmuştur.

218

Edirne’de olan oturak mansıblardan birin ve yahud Ergene imaretünün tevliyetin ben kuluna sadaka oluna. Yarar yiğit oğlum ve emin yarar hıdmet kârlarum vardır anın hıdmet babında (…)[219] vechle taksir olunmaya ümizdir ki sultânım ben kulunu mahrûm etmeyüp bu maksûdcuğumu edâ ede, nâ-murâd etmeye! Revâ mıdır ki senin gibi şâh devrinde ben ağlayam güle hâlime benim düşman.

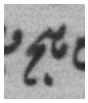
100) TSMA E. 967/19-2

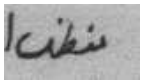
Hüve

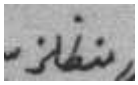
Eallallahu Te‘âla şânehu ve evdaha ale’l-âlemin burhânehu

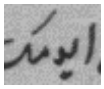
Devâm-ı devlet du‘âsına yüz sürüyü arz-ı bendegî budur ki *Allahu Te‘âla ömrünü ve devletünü ziyâde eylesün!* Biz kulların Eski Bab’da kullaruyuz. Bunca yıl yüz sürüyü hızmet eyledik. Hisara adem gerek olıcak biz kulları gönderdiler, vardık kâfir olmaduğu (…)[220] olduk bunca yıldır (…)[221] sebebindir katili değülüz teftiş eylesün ne vechle hisara gönderdiler. Arkası olan gene mertebe buldu, fakirler ayakda kaldı. Sultânım devletle gelür deyu börkümüz göğe döndürüp hâlimizi i‘lâm idelim deyu gice gündüz du‘â idip iki eteğimiz bilümüze sokup karşulayu varduk, hâlimizi i‘lâm itdik. (…)[222] deyu cevâb virildi. Bundan geldik bir haber yok, tâkatimiz kalmadı. (…)[223] ehl [ü] iyalüz zanaatimiz yokkim işleyevüz, dilenmek elimizden gelmez, begâyet fakiriz. Fakirler başı Muhammed-i Mustafa ruhuçün biz bendelerüne inâyet nazarınız yetişüp gene bölüklere perakende idesiz. Zîrâ alubdurur baban zamânında kanundur ayruk mecâlimiz kalmadı. Hakk rızasıçün ola! Bâki fermân dergâh-ı mu‘allanındır. *Ömr dâyim bâd.*

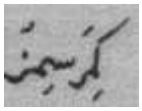
101) TSMA E. 967/19-3

219

220

221

222

223

Hakk Te‘âla celle ve âli devletlü sultânıma çok yıllar ömr virsün, âkıbeti hayr olsun! Bende-i fakir merhûm Sultan Mehemmed kullarından idüm. Otuz yıl mikdârı var hisar âray olup bir köşe ihtiyar olunup devletlü hüdâvendigar *hallede mülkehu* hazretlerinin hayr du‘âlarına meşgûlduk. Bir buçuk yıl var timârcığımız elimizden alınup bilâ cürm ma‘zûl olunduk. Hem pirlik ve hem fakr galebesini ahir vaktimizde ahiret umuruna müteveccih olma melhûz idi. Hüsrü’d’dünyâ ve’l-ahira olup ekinden dahi ber-taraf olundu. Husûsân gurbetde fakra sabır mümkün değil. Devletlü sultânım sağ olsunlar! Bâki fermân sultânımındır.

102) TSMA E. 967/19-4

Devletlü sultânımın hâk-ı pâ-yı şerîfine yüz sürmekden sonra arz-ı fakir budur ki ben kulun kadîm kul oğluyum. Atam Sultân Murad Han ve Sultan Mehemmed Han zamânından kalmış eski kul idi. Sultânımız sağ, atamız fevt oldu. Ben kulları yetim kaldım. Devletlü sultânımdan temennâ olunan budur ki Allah aşkına ve Rasulullah aşkına ben kulunu dahi mahrûm kılmaya. Bâki fermân sultânımındır.

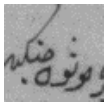
103) TSMA E. 967/19-5

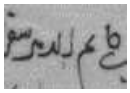
Âsitane-i sa‘âdet âsuman iştibahda yüz sürmekden ma‘rûz-ı dâ‘i-i fakir budur ki (…)[224] cengide top dokunup mecrûh olup ayrık hâsıl olmaz deyû kuluna anda hisar eri nasb idip koyup gitdiler. Şimdiki hâlde devletlü sultânımın eyyâm-ı devletinde sıhhat bulup evvelkiden dahi yekoldum ve hem civânlığım eyyamıdır hisarda durmağa kudretim yokdur. Ve devletlü pâdişâhın bu tarafa gelicek işidilcek kararım kalmayup devlet âsitânesine yüz sürüyü geldim. Ümiddir ki bu bî-çareye şefkat idip her ne himmet olunursa olunsun hemân murâdım sa‘âdet bu eşikden dûr olmayup dâyim ebed(?)[225] her sefer zafer peykerinde ve sâyir umûrunda sayir kullarıyla bile olam. Bâki fermân sultânımındır.

104) TSMA E. 967/19-6

Hüve

224

225

Sultânımın hâk-i pâ-yına arz-ı bendegî budur ki ben kulun saksoncular kethüdasının oğluyum. Yetîm kalduğum ecilden hâlim arz olunmadı. *Bihamdillahi ve'l-minne* haricden değülüm. Devletlü Hüdâvendigârın kulu oğluyum. Cemî' yayabaşılarının ma'lûmudur ki mahcûb olmağın kaldım ayakda. Şefkat sultânımdan ümizdir ki hâlime münâsib ben kuluna dahi bir dirlücek himmet idüp sadaka oluna! Hazret-i Rasul *aleyhisselam* aşkına nevmiz olmiyim. Mahall-i merhametim lillah-i Te'âla. Bâki fermân sultânımın.

Bende-i Hamza

105) TSMA E. 967/19-7

Hüve

Devletlü sultânım hazretleri kâmran ve kâmyab

Yüz yere koyup devâm-ı devlet du'âsın nâze ve muattar kılmakdan sonra arz-ı fakir budur ki *Hakk Tebarek ve Te'âla ömrünü ve devletini ziyâde kılsun ve akıbetin hayr olsun!* Hazret-i şerîfinizden ümiz recâ budur ki kemîne kuluna sipâhi bölüğü oğlanlığı kalmağa himmet-i âliniz diriğ buyurmayasız. Hâşâ ki âsitâne-i devletden mahrûm kalavuz. Bâki ömr devlet sermedi bâd.

Kilerci İlyas odasında Ağa Bölüğünde Bende-i Bâyezid

106) TSMA E. 967/19-8

Hüve

Halledallahu Te'âla mülkehu ve sultânehu ilâ nihâyeti devrü'z-zamân ve tavvellalahu ömruhu hatta (…) el-ehyân ve'l-evvelin bi-hakki İncil ve'z-Zebûr ve't-Tevrât ve'l-Furkan âmin yâ Rabbe'l-âlemîn. Ba'de sultânıma arz olunan oldur ki biz du'âcı kulunuz gice gündüz tilâvet-i Kur'ân iderim. Ve sultânımın canibine leylen ve nehâran du'âya ve senâya meşgûl ve şimdiki hâlde altı yüz akçeye bir kelâmullah hediye iderler ve benim kuvvetim yetişmez ki anı alam sultânımdan istid'â olunan oldur ki başı sadakası ol mushafı ben kuluna alıvire. Allah sultânımın ömrünü ve devletini ziyâde ide! Âmîn yâ Rabbe'l-âlemîn!

Kulun Ahmed

107) TSMA E. 967/22

Hüve

Devletlü sultânım hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı fakir-i hakir-i nahîf oldur ki garib yiğitler du'âcılarındanım ben dört kerre Kızılbaşa casusluğa vardım. Ve dahi ömrümü ecdâdın önünde yoldaşlığla geçürdüm. Şimdiki hâlde konşum olan kimesnenün câriyesi ittifak idüp efendisiyle hatunu aldırdılar. Eyle olsa ol esnada ben fakir dahi seferden gelmişidim. Mahalle halkını habs ettikde ben fakiri dahi bile habs etdiler. "Ben dün seferden geldim benüm bunda ne medhalüm var" dicek, "toğru tutulmayınca eğri bulunmaz" deyu cevap verdiler. Ve'l-hâsıl ahar bana iftirâ idüp ben fakiri işkence ile â'zâmı pâre pâre etdiler bî-günâh çıkdım kazaskerin benümle adâvet vardı "biz seni sefere gönderdük ne çün Trabzana vardun" demişdi, fırsat bulup ulufecüğüm kesdirdi. Ümizdir devletlü sultânım ben fakirin hayfını def' idüp ulufecüğüm himmet idip indallah ve inde Rasulallah müsâb u me'cûr olalar sa'âdet sermedi bâki (…)[226]

108) TSMA E. 321/12

Hüve

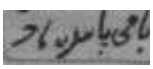
Devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı sa'âdet bahşine arz-ı bende-i fakir-i hakir oldur ki merhûm Ali Paşa ile Kızılbaş Seferine bile varup cenkde bir elümün barmakları düşüp hayli yaralı oldum. *Allahu Te'âla sultânımın bir gününü bin eylesün!* Ben kulunu toprakdan getürüp hâlime münâsib dirilcik olmasına himmet oluna! Ve hem yâd olmayup kul kardaşı olanlardan olup sultânımın gice gündüz devâm-ı devletine du'âların bâki fermân sultânımındır.

Bende-i el-hakirü'l fakir Mustafa el-ahkar

109) TSMA E. 699/16

Hüve

Devletlü ve sa'âdetlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine yüz sürdükden sonra arz-ı dâ'i-i fakir budur ki devletlü sultânımın Kefe'de solağı olup ve sultânımın tüfeğin getürüp hâk-i pâyında yüz sürüyü mahall-i Uğraş'da bile olup mecrûh olup Edirne'ye gelip bir mikdâr mütemekkin oldum. Andan sonra sultânım hazretlerinden arzulayıp geliverip devletlü sultânımın ayağına yüz sürüyü bile geldim. Devletlü sultânıma şeylece ma'lûm ola ki ben kuluna dirlik in'âm olunmadı. Bâki fermân devletlü sultânımındır. Vallahu âlem bi's-savab.

226

110) TSMA E. 699/18

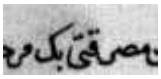
Hüve

Hakk Te'âla devletlü ve sa'âdetlü sultânımın ömrünü devletini ziyâde eylesün! Arz-ı bende-i fakirü'l-hakir budur ki devletlü ve sa'âdetlü sultânım bu fakir bendesine ahd olunmuş idi ki "merhûm Kemal Reis'in gedüğü yevmî yüz akçe ile sana virem" denilmiş idi. *Bihamdillahi'l melikü'l âlem* sultânımın ahde vefâ idecek eyyâm olupdur. *Hakk Te'âla sultânımın eyyâm-ı devletini günden güne ziyâde eylesün!* Bu fakir bendenüze lütfunuz deryasından bir katre himmet ü inâyet oluna! Ve sultânımın ne ma'lûmu değildir merhûm Kemâl Reis Sultân Bâyezid'in himem-i âlisi ile Kemal Reis olupdur. Bu fakir bendenüze on pare gemi himmet olunup sultânımın eyyâm-ı devleti ile varup gazalar ideyin yüz aklukları oluna! İnşâ-Allahu'r-Rahmân bâki emr [ü] fermân devletlü hünkârundur. El-Kerîm izâ ahde vefâ.

Bende-i el-fakirü'l hakir Lütfî

111) TSMA E. 748/4

Tâ ki neyyir-i âzam safahât-ı âlem üzere ziyâ bahşdır ıtnâb süradıkat-ı devlet ba ü tad-ı inâyet-i hazret-i el-vehiyyet hemîşe üstüvâr olup istedâmet rûz-u efzûn ve istikamet eyyâm-ı hümâyun ki mûcib-i terefffüh enâm ve sebeb-i tertîb-i umur-u nizâmdır. Hemvâre karîn-i müeyyedet bâd. Ba'de ez arz-ı ubudiyyet bu fakir, cümle ulemâyı tefsir ve hadîs ve tasavvufdanım. Ve zürriyeti evliyâ ve meşayıhım ki diyâr-ı Arab'da velâyet ve kerâmetle meşhurlardır. Ale'l husûs merhûm ve mağfur Sultân Bâyezid'e *sekallahu serâhu ve ceale'l-cennete mesvahu* kitâb-ı nefîse ki ba'zı bu fakirin te'lifi ve ba'zı ulemâ-i sâbık müellifâtından vermişim. Cümleden biri Keşfü'l-Esrar'dır ki merhûm Hüdâvendigâr evsâfın işidip ki sultân (…)[227] beğ merhûm ulemâ meclisine bir nice müşkile gönderip mebâhise mahallinde ilimle feth olunmayup ahar herkese ki mezkûr kitâbı mütâla' etmedi cevabına kadir oldu. Merhûm Sultân Bâyezid kitâbı taleb ettikde kimsede bulunmayup bu fakirde bulundu ihzar etdim andan sonra yazdım ve tamâm olmadı illâ bu eyyâm-ı saltanat şerîfde tuhfetü'l-fakir olundu. Ve iki sahife dahi biri sultânımın beşâret nusreti ve biri merhum Sultân Bâyezid'in tarih-i vefatıdır. Ba'de ma hazret-i sultân âli şân *halledallahu mülkehu* mübârek kudumuyla mülkü müşerref eyleyüp

227

Yeni Bahçe'ye devletle nuzûl ettikde vakt-i şeref dest bûsda defterdâr Kasım Bey vâsıtasıyla iki kitâb nefis tuhfe'l-hakir olunduydu. Birinin zahrında bir sahife kitabetdi ki sultânımın tarih-i culûs-u saltanatıdır: "melikün kaviyyün reayahu tuhibbuhu lakin likesrati'l-eşgal ve galebetü'n-nisyân teehhara'l-ihsan" ba'de ma merhûm ve mağfur Sultân Bâyezid'e namaz ve defn ve telkin hızmetinde bulundum. Hâliya ehl [ü] iyalim maişetim kifayet etmez. Sayir akran ve emsâlim ide bin akçe alıvereler fakire altı yüz akçe ayid olur ve borcum çohdur. Sultânımın hâk-i pâ-yından mercû ve mütevakki'dir ki bu fakire dahi vazife-i akran erzâni buyurulur ki cem'iyyet hâtır hâsıl olup du'âyı devlet rûz-u efzûna kıyam gösterile. Bâki zıll-ı vucûd memdûd ve âkıbet mahmud bâd bi'n-nebi ve âlihi'l-evlâd.

El-hüddam bi'd-du'â sabahan ve mesaen İbrahim bin Şeyhülislam Musa el-Çelebi

112) TSMA E. 755/25

Hüve

Sultânım hazretlerine arz-ı bendegî budur ki şimdiki hâlde kılletden be-gâyet hâlim mükedder olmuşdur. Bir yıldır ki ma'zullük çekerin, tâkatim kalmadı. Benim hâlim sultânıma ma'lûmdur. Gayrı ma'zûller gibi değüliz, anlarun kimi bir aydır kimi iki aydır ben kulun bunca zamândır hâlim aşiftedir. Paşalardan cevâb isterin anlardan cevâb olmaz. Sultânımdan himmet olmazsa ayak altında kaldık. Davarım sattım, yedim. Dahi satacak nesnem kalmadı. Sultânımdan istid'â olunan budur ki Vilâyet-i Anatoli'de himmet olunursa ümizdir ki Aydın ili himmet oluna, Rum ilinde olunursa Niğbolu sadaka etmesine himmet-i âliniz ümizdir ki dirig etmeyesiz. Sultânımın kulunu ümizdir nevmîz olmayavuz. Bâki fermân sultânımındır.

Bende-i el-fakir Ferhad

113) TSMA E. 755/26

Sultânım hazretleri kamyâb edâmallahu ve devletehu ilâ yevmi'l-hisâb

Sultânım hazretleri şöyle ma'lûm ola ki devletlü babanın azebiydim, kimesne hıdmet iderdim. Eyle olsa dört akçe ulufem vardı. On yedi yıldır ki gurbet çeküp Hakk subhânehu ve Te'âladan hâcetler dileyüp *"Sultân Selim'e pâdişa[h]lık erzâni kıl!"* deyu leylen ve neharan bu virde meşgûl olurduk. *Elhamdülillah minnet Hüdaya* takdirullah da varmış

(…)[228] eyle olsa Hakk Subhânehu ve Te‘âla sana mübârek eylemekçün ve deden Sultan Mehemmed Haniçün ve dahi Hakk Subhanehu ve Te‘âla ömrünü ve devletini ziyâde kılıvermekçün kerem ve lutf idip bizim ulufeciğimiz arttırasın! Ve dahi Hakk Subhânehu ve Te‘âla devletle Rumili yakasına geçerli sabahan ve mesaen hayr du‘ânıza meşgûldük. Eyle olsa lutf u kerem idip devletlü şanına layık ise ana göre âmil olasın tâ olunca gene hayır du‘ânıza mülâzemet ve müdâvemet ideyiz. *Hakk Te‘âla sizleri hatırlardan ve zaferlerden yüz göz ve yüz dil şerrinden saklaya ve Hakk subhânehu ve Te‘âla cemî‘ düşmanlarını dost ve dostlarını dâima şâd eyleye ve dahi sana (…)[229] başları aşağı olduğu gibi dâima aşağı inşâ-Allahu’r-Rahman!*

Muhibbukum el-fakir Mehemmed

114) TSMA E. 756/2

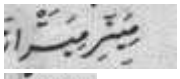
Hüve

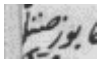
Gabbe vaz‘ü’l-hudûd ala mevâzi‘i’s-sucûd arz-ı bende-i ahkar budur ki eğer bu bende-i nahife tarafından istifsâr buyurulur ise kal‘acuğa varup ol diyârda olan atı eyu ve kendüsi eyu adem cem‘ idüp ahbar-ı tecessüs mülahaza buyurulur amma bir nice nefer adem gönderülüp her taraf tecessüs olunurken işbu hâsıl varaka-i ubudiyet Mehemmed, Sultan Ahmed’den ve ordusundan kaçup geldi. Bu bende dahi kahir kullar ile koşup der devlete irsal olundu. Ahval ale’t-tafsîl mezkûr bendelerden istifsâr idesin ve ahbar getüresin. Ve ademlerün ittifakı budur ki “fermâna teveccüh etdi” derler ve dahi “onu bu oğlu ile Amasya’da koyup gitdi” dirler. Hemân kasdı bu memalik içindedir. Şöyle mülâhaza oluna ve ademi dahi üç bin mikdârı ancak vardırlar. Emîr-i ahur paşa dahi göçüp Kal‘a-i Çuha tarafına gelüyor. Bâki emr ol rây-ı âlem âraya menût ve merbûtdur. Hem der serîr-i saltanat pâydâr ve üstvâr bâd bi-rabbi’l-ibâd (…)[230]

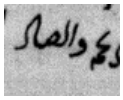
Ve hisar kethüdası Süleymanı bile koşulup irsâl olundu.

Ez‘afü’l hazm ale’l-fakr

228

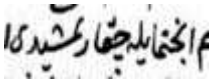
229

230

115) TSMA E. 756/20

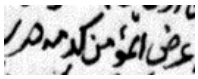
Hüve'l-Ganiyyü'l-Muti

Pâdişâh-ı âlempenah zıllullahi pür intibâh tâle bekahu tâle menâhu sezâvar tâc ve taht-ı nîk baht ser-efrâz-ı serîr-i saltanat-ı keyvan rıf'at Süleymân devlet, [E]bu Bekr sadakat, Ömer adalet, Osman tal'at, Ali heybet, e*dâmallahu saltanatehu ve omruhu ve ebbede devletehu ve kudre* devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı bende-i fakir du'âguy muhlis oldur ki merhûm mağfur Sultân babanıza on üç yıl hıdmet eyledim, emekdârıyım. Biz du'âcınızdan evvel imâm olanlar sultânım hazretlerine ma'lûmdur ki birisi imâm Ali'dir Gümüş şehrinde beş akçelik bir medreseye müderrisken oğlanlara muallim olup andan imâm olup imamlıkdan menâsıb-ı âliyeye erişdi. Birisi dahi ki İmam Mahmud, Balıkesir'de yedi sekiz akçelik bir medreseye müderris imiş. Andan oğlanlara muallim olup andan imam olup imamlıkdan Edirne'ye, Brusa'ya kadı olup kadıasker oldu. Birisi dahi ki merhûm imâm Muslihiddin idi, bu hafızidi ancak ulumdan bî-behre idi, tedris ve kuda ehli değildi, evvelden imam olagelmişidi. Hem incitmeyle(?)[231] çıkarılmışidi, ol sebebden oturak akçe etmişleridi. Bu bende-i du'âcınız Edirne Sarayında iki yıl mikdârı oğlanlara muallim olup andan Brusa civarında Toy Hisar'da Cebe Ali medresesinde cihet, tedris ve talebe otuz iki akçesiyle beş altı yıl mikdarı müderris olup andan gelüp saray-ı âmirede has oğlanlara üç yıl mikdârı muallim olup sekiz yıldır ki merhum Sultân babanızın imameti hızmetin eyledim. Merhum mağfurun seferi olmaduğu ecilden az nesneye kanaat olunup kılletine sabr olunmuşidi. "Sefer olursa ulûfenizi ziyâde eyleyevüz" demişleridi ve hem malı mülahaza olunur idi. Eğerçi ki ulufemiz azdır amma gelürümüzle elliden ziyâde olur zîrâ ki yirmi akçe ulufemiz aş ve etmek dahi on olur otuz akçe yılda iki def'a belki yıl oldu ki üç dört def'a üçer binle birer habbe ita olur idi ikişer def'adan habbesiyle yedi sekiz bin akçe yirmi akçe dahi ol elli akçe on araba dahi otluğumuz var idi, üç akçe dahi ol elliden ziyâde olur Rum pâdişâhınun imâmeti mertebesi medâris-i semâniye veyahud ellişerlik medreseler mertebesinden ednâ olmayla sultânımın eyyâmı devletinde cemî' kimesneler terakki iderler. Hâşâ sultânımdan ki atalarunun ahir imâmı olavuz biz du'âcılarının hıdmetini ve emeğini ve hakkını zâyi' eyleyüp eğledüp tedenni etdüre! Mu'allimlikden çıkan Turabi Hoca kırk akçelik müderris ola. Atufi Hoca elli akçeyle vâ'iz ola. Hususan ki anlar ta'lime mansıbdan gelmemiş

231

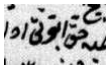
olalar. İmâmet mertebesi hod sultânıma ma‘lumdur ki anlardan â‘ladır, ulufemiz bile gelürümüz elliden ziyâde olıcak medâris-i semâniyeden birisini veyahut Edirne’deki ellişerlik üç medreseden birisi olmayup anlardan ednâ mansıb olursa hemân bizi elümüz alup yabana atup yerden yere çalup zelîl hor hakir eyleyüp ırzımız yıkmakdır ki arzü’l-mü’min (…)[232] sultânıma ma‘lûmdur ki imâmına hürmet izzet-i itânıza hürmet izzetdir, imâmına hakaret, zillet anlara hakaretdir. Hâşâ ve kellâ ki revâ göresiz! Eğer devletlü sultânım mevâdımız olanların birisini in‘âm eylemezse tedenniyi ve hor hakir olmağı ihtiyar idemezem sultânımın zıll-i devletinde ve sâye-i sa‘âdetinde bî-mansıb ve bî-cihet bir habbesiz kanâ‘at idüp devâm-ı devletiniz du‘âsına meşgûl olup oturmağa ihtiyâr iderem ki “el-kanâ‘atü kenzü’l lâ yefnâ”[233] bir lokma bir hırka bismillah kalallahu Te‘âla ve “mâ min dâbbetin fi’l-ardi illâ alallahi rızkuha”[234] ve dahi sultânıma ma‘lûm ola ki bizim asla maksudumuz hıdmetinizden gitmek istemezidik meğer ki redd ide ideniz belki ulufemize bir himmet recâ iderdik. Ve dahi on bir yıldır ki sarayda hıdmetdeyüz. Sarayda olanlardan istifsar oluna ki kendü hâlimizden fâriğ idik, ta‘lîm-i uluma ve hıdmet-i imâmete meşguldük. Hatta merhûm Hüseyin Ağa dir idi ki “bunlar saraya geleliden sarayda ilm hâsıl oldu” ve dahi devletlü sultânıma ma‘lûm ola ki emirim Çelebiyi Brusa’da Manastır medresesinden terakki etdürüp kapuya getürdüler, imâm olanlar anlardan yukarı oturlar. Ellilik medreselerden ednâ olıcak yerden yere geçürmekdir, ânı hiç ehad ihtiyar eylemez. Sultânımdan mercû olunur ki bu du‘âcısın dahi sayir du‘âcıları gibi râzı ve hoşnud eyleyüp ber-murâd eyleyüp bî-murâd eylemeye! Hak (…)[235] edâ eyleye ki ahar imâmını ri‘âyet eyleye ki bir dahi imam olıcak değil eğer ellişerlik medarisden bi’l-fiil mahlûl yokdur denilürse semâniyede pirlü vardır, Mevlânâ Şücâ‘ ve Mevlânâ Muzaffer gibi ki tekaüd isterler. Anların birisinün yerini veyahud Edirne’nin ellibeşerlik medreselerinden birini anın yerine anın yeri bu du‘âcına inâyet oluna. Veyahud ellilik medrese düşünce du‘âcıya akçe oluna, âdet üzerine ki niçelere etmişlerdir. Zîrâ ki ma‘zûl olup mülâzemete takat yokdur. Hâşâ sultânımdan ki atasunun imâmına ma‘zûl olmağı revâ göre, layık olmaya. Ve dahi eğer ehliyetimiz ve istihkakımız

---

232

233 Kanaat tükenmez bir hazinedir.

234 Hûd Sûresi (6)
وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ اِلَّا عَلَى اللهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَاۗ كُلٌّ فِيْ كِتَابٍ مُّبِيْنٍ ﴿٦﴾
Meal
Yeryüzünde hiçbir canlı yoktur ki, rızkı Allah'a âit olmasın. Her birinin (dünyada) duracakları yeri de, (öldükten sonra) emaneten konulacakları yeri de o bilir. Bunların hepsi açık bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı) dır.

235

ma‘lûm olunmak talep olunursa Müeyyedzâde Efendi’den ve müftî efendiden ve sâyir mevâliyi izamdan istifsar oluna ve dahi sultânıma ma‘lûm ola ki Tokat’da Halvetiler şeyhlerinden Şeyh Ömer halife vardı. Trabozan’a da‘vetiyle varmışlarimiş ki vefat etmişdir. Anların şeyhi Şeyh Çelebi Halife ibn Cemâle’d-dîn Aksarayi ki Müfti Ali Çelebi Efendinün hışmıdır, anun güyâ güveyisiz. Merhûm Sultân babanız kayın atamız merhûm şeyhi severleridi. Merhûm sultân atanuzun ruhiçün ve ol merhûm azizin ruhiçün anların hürmetine hâşâ sultânımdan ki bu bende-i du‘âcısını (…)[236] zelîl hor hakir eyleyüp elümüz alup yabana ata, yerden göğe dek ataya hıdmet idene hayf ola. Maksûd ve arz ve arz-ı hâldir kemâl-i devletiniz ve zât-ı şerîfinize layığı ne ise ol kılına. (…)[237] lutf ve kerem (…)[238] “leyse lilinsani illa ma seaa ve enne sea’yehu sevfe yura summe yuczahu’l-ceza’e’-evfa”[239]

Merhûm Hudavendigâr mâdem ki sıhhatdeydi üç yılun Ramazan’ı ve Regâibi ve Berât gecelerinde cemâ‘ate gelüp namaz kılup hayli kelimât olunurdu (…)[240] mübtelâ oldılar gelmediler

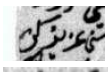
Eğer inanılmazsa sarayda evvel olanlardan ve yeniçeri ağasından ve emir-i alemden istifsâr olunsun

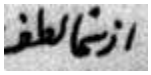
ed-dâ‘î-i el-fakirü’l-imam el-hakir

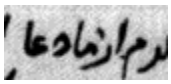
116) TSMA E. 757/27

Hüve

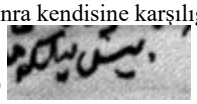

236

237

238

239 Necm Sûresi (39)
وَاَنْ لَّيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰىۙ ﴿٣٩﴾
Meal
İnsan ancak çabasının sonucunu elde eder.
Necm Sûresi (40)
وَاَنَّ سَعْيَهٗ سَوْفَ يُرٰىۖ ﴿٤٠﴾
Meal
Ve çabasının karşılığı ileride mutlaka görülecektir.
Necm Sûresi (41)
ثُمَّ يُجْزٰىهُ الْجَزَاۤءَ الْاَوْفٰىۖ ﴿٤١﴾
Meal
Sonra kendisine karşılığı tastamam verilecektir.

240

Âsitâne-i âlem penâh arz-ı bende-i hakir budur ki bu kemîne-i bî-mikdâr Akkoyunludan Şeyh oğlu Ali kulunam. Hazret-i hüdâvendigar gerdûn iktidâr ile Trabozin'den bile gelüp Çorlu civarında olan cenkde iki karındaşım düşüp ve üç ammim düşüp ben iki yerden mecrûh olup tururken boynum urulmak emr olunmuş iken İsa Beğ oğlu Mahmud Beğ kurtardı. Ba'de Hünkarın gemisi ile Kefe'ye girmek kasd eyledim, Galata'da zindanda mahbûs eylediler. Sonra yeniçeriler halâs eyledi, Edirne'ye vardım kış oldu, gelemedim, kaldım. Geçen bayramda Pirevadi'de devletlü Hünkara vardım. Yine eski ulufem ile bölüğe katılmak emr eyledi. Eyle olsa ol zamândan beru hâlim mükedder olup yürürüm. Ümiddir ki devletlü hünkarın sâye-i sa'âdetinde hâlim hoş olup ihsân-ı âm birle ber-murâd olam. Bâki fermân dergâh-ı âlem penâhındır.

117) TSMA E. 759/58

Hüve

Yüz acz toprağına koyup sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine arz-ı bende-i fukara budur ki biz bendelerunuz merhûm sa'id-i şehid Sultân Mehemmed kullarından olup tâ bu zamâna değin dizdarlık hızmetinde olduk. Eyle olsa üç yıldan ziyadedir ki ma'zûl olup mülâzemetliğe çıkaruz gâyet zelîl ü zebîl olup olanca esbabımızı satup harç idüp bir pula muhtac olmuşuz. Ba'zumuzun evleri Anatoli'de olup kimin Kızılbaş ve kimin Sultân Ahmed ademleri dirip her birisi perâkende olup hor hakir olmuşlardır. Biz bunda anlar anda sultânımın eyyâm-ı devletinde âlâ ve ednâya in'âm ve ihsan ve mansıb himmet olunup ber-murâd olmuşlardır. Ceddün ruhuçün olsun ümizdir ki bu sokaklarda tozlarda yayan yürüyen za'if pirlere merhamet ve şefkat idüp çokdan yiyenlerden himmet olunup bu zelîllere destgîr olasız. Bâki fermân sultânımın adline menût ve mufavvazdır.

118) TSMA E. 851/5

Hüve

Devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfe arz-ı bende-i fakirler oldur ki Anatolu ma'zûlü bendelerün ki sultânım hazretlerine niçe defa' ruka' sunup in'âmından ihsânından ve hem niçe yıllar ma'zûl olup sefer seferlemiş ve niçe ider ki İstanbul'da olup der-mânde ve furumânde kalup bu fakir-i hakir kullaruna hallerine münâsib dirilcik olup hâk-i mezelletden ref' edip himmet ü inâyet recâsına idi bu garîb üftâde bendelerün ayak altında kaldı timâr terakkisi içün dahi emr etdüğünüz ise timârlı subaşı olub sipahi olup geru divan anlarun verip almak anların eski ma'zûl kullarun bakışup şeyle âciz ve serkerdân

yürürler zîrâ ki timâr bulmağa kat‘a takatimiz yokdur sultânımdan himmet olmayınca öte yakadan havf Sultân Ahmedli yevmli deyu mülhidler evlerimiz ve malımız yağma kılmışlar bu bendelerünün dertleri ve firakları bî-had ve bî-kıyas olmuşdur ki dil ile takrir ve kalem birle tahrir etmek mümkün değildir ve dahi devletlü hünkarımız hezârân hezâr bendelerün ki vardır amma eben an ceddin Anatoli kullarun eski bendeleründür sultânım hazretlerinden dahi ümizdir ki eski mülâzımları nevmîz ve mahrûm eylemeye ber-murâd eyleye. Bâki fermân sultânımındır.

119) TSMA E. 967/24

Hüve

Sultânım Hazretleri Kâmran

Yüz yere koyup devâm-ı devletlü sultânımın mübârek hâk-i pâ-yı mezelled gubarına yüz sürdükden sonra arz-ı fakir budur ki biz kullarunuzun “başa hazretine teftiş it” deyu buyurmuşsuz. İmdi sultânımdan temennâ olunan budur ki Ağa bölüğü Haydar Ağa zamânında üç yüz kişiydi, zabt olunurdu. Şimdi bin sekiz yüz kişidür, bende oturaklardır, bizimle hiçbir hizmete karışmazlar. Fakr u fesâd elsine(?)[241] anların bölük başlarıyla iderler. Cemî‘ idi anlar gele yüzdür eğer devletlü sultânım kulllarun kıll bilip zabt idin dirsen ağa bölük başların tağıdup yoldaşlarını yaya başlara ulaşdıra siz ki binler dahi emr-i mûti‘ olalar şeyle ki didüğümüz gibi evvelâ çavuş ve kethüda değşürüle ağa tarafın devletlü hünka[r] eğer (…)[242] üstümüze kayluz emrinden taşra iş etmeziz şeyle ma‘lûm ola bâki fermân sultânımın

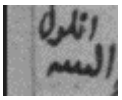
Devletlü paşaya bu kağıdı anunçün sunarız ki devletlü hünkara gösteresiz

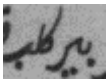
120) TSMA E. 967/25

Hüve

Devletlü pâdişâhın ayağı gubarına bu yetimden arz olunan budur ki mulhid taifesinden birkaç münafık Ali nâm babamı adavet-i diniyye içün katl eylediler. Beş kere hükm-ü şerîfle kul eyledüp niçe akçemiz harç olup ve niçe emek çekdik. Hayfumuz görülmeğe

---

241

242 bir gelip kıya?

çare olmadı. Bu defa‘ eski kadıdan ve şimdiki kadıdan arzlar getürdüm. Geçen Cuma‘ günü beğ babanıza devlet ve sa‘âdetiyle giderken Eski Saray köşesinde sultânım hazretlerine sundum, solaklar almayup bencileyin mazlum yetimi tayin varmağa komadılar. Sonra bir kapucu gelüp elimden aldı, devletlü pâdişâha teslîm oldu mu olmadı mı bilmem. Bu fakire cevâb verilmedi. Ümizdir ki zikr olan arzları buldurup adalet üzre icrâ eylemek himmet oluna ve elle divan yazıcılarına emr olunmağa himmet oluna ki kadıasker şer‘le teftiş olunmağa hükm vermek ister. Bu bî-çâre yetim tekrâr tekrâr kul eyledip teftîş etdirmeğe kadir değülüz. Ümizdir ki kadılar arzına amel idip ona göre himmet oluna arzların sureti budur ki bundan aşağı yazılmışdır.

Bende-i Yetîm Hamza

121) TSMA E. 969/11

Hüve

Devletlü sultânım Alaiyye’nün sancağı beği şer‘le ve örfle dinlemeyüp devemiz alıp ve atumuz olanun atın alıp ve kulumuz olanun kulda alıp ve akçesi olanun akçesi alıp ve katırı olanun katırı alıp ve akçe olmayana işkence ile akçe buldurup ve kulları işkencede adem öldürüp ve subaşıları evler yağmalayup ve Sultân Ahmed’ün adamlarına avarız cem‘ idiverip ve azâb yüz sürüp ve sâniyen döne gelüp avarız verdünüz deyu evler yağmalayup ve enva‘ dürlü mehayıflar eyleyüp memleketümüzden şeriat götürülmüşdür. Bâki fermân sultânımındır.

122) TSMA E. 969/12

Hüve

Devletlü sultânımın cenâb-ı sa‘âdet bahşine yüz urmakdan sonra arz-ı bende-i fakir oldur ki sa‘âdetlü pâdişâhımın ayağı toprağında bu bende-i za‘ifin devletlü sultânıma mahsûs arz olıcak birkaç sözceğizi vardır. Bâki fermân devletlü pâdişâhındır.

El-fakir bende-i Yusuf el-hakir

123) TSMA E. 969/14

Hüve

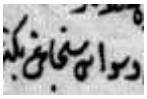
Devletlü sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine yüz sürüp devâm-ı devlet du‘âsın nâze ve muattar kılmakdan sonra arz-ı bendegî fakir budur ki Toyce oğlu Ma‘rûf kulun Kili’de sultânıma

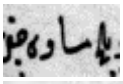
at çeküp sultânımın mübârek elin öpdükden sonra biz kullaruna Toyce çiftlüğün himmet ve inâyet edip elümüze hükm-ü hümâyun sadaka olunmuş idi. Ve Bosnalu Ali, sipâhizâde olup yarar yoldaş olduğu sultânımın ma'lûmu olduğu ecilden mezîd inâyet ve himâyet eden dört bin akçelik tîmâr sadaka olunmuş idi. Ol vakitden beru sultânımın hâk-i pâ-yı şerîfine yüz sürüp hızmet ideriz. *Elhamdülillah* sultânım serîr-i saltanatda murâdına erişdi. Ve biz kullarunuz sultânımın avâtıf-ı hüsrevânından recâ olunup ümizdir ki makdî'l-merâm olup sultânımın devâm-ı devletine du'âcısı olavuz. Ve şimdiki hâlde be-gâyet fakirü'l-hâl olup tâkatimiz kalmadı. Bâki fermân sultânımındır.

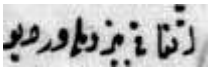
124) **TSMA E. 812/10**

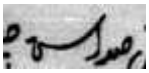
Hüve

Yüz yere koyup devâm-ı devlet ebed peyvend rûz-u efzûn du'âsın nâze ve muattar kılmakdan sonra arz-ı bendegî budur ki yukaru Rum tarafına tecessüsiçün ademler göndermişdim hâliyâ gelüp haber ne ise ma'lum olduktan sonra kendülerin binefsihi gönderildi (…)[243] Sancağı beğinün dahi mektûbu bile irsâl olundu amma ol diyârlarda şöylece müşavere(?)[244] çıkarmışlar ki kapu halkı ve Anatoli ve Rumili Beğlerinin (…)[245] deyu il içinde söz edinüp memlekete bu vechle fitne vü fesâd bırağup ilden bir sûretiyle harç alup halkı kendülere yakışdırmak fikr ederlerimiş imdi bu memleketün vazi'i ve şerîfi devletlü hüdâvendigâr hazretlerinden bir hareket umarlar atlara teveccühleri yokdur bari elden hareket olmayacak olursa bir hareket etmeğe (…)[246] çıkarmağa himmet oluna hareketün vaktini hod sizler dahi (…)[247] bilürsüz amma kalan vakit hareket olunur deyup karib hareket gösterilmeyince olunmaya andansonra Sultân Ahmed hareket edicek Taşili içine gelüp girmek ihtimali vardır deyu müşavere iderler ot taş içine girerse galiba devletlü hüdâvendigârın devleti maslahatı anın taşa girmesidir bâki mahall-i zıll-ı vucûd memdûd bâd

243

244

245

246

247

El-ibâd-u ez‘âf Hemdem el-fakir

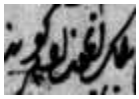
125) TSMA E. 812/17

Hüve

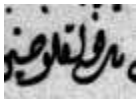
Dergâh-ı mu‘âllâya ve bargâh-ı âlâya lâ zâle âliyâ ma‘rûz-ı bendegî budur ki bundan evvel bu bendeniz Yenişehre geldükde Sultân Ahmed cânibini tecessüs etdirip asker ile Sultân Ahmed Karahisar’a geldi, deyu istimâ‘ olunup hakiki ile haber ma‘lûm olunmaduğu ecilden Kütahya kadısına ve dizdârına mektûb gönderüp Sultân Ahmed Karahisar’a geldüğü muhakkak mıdır değil midir keyfiyyet-i ahvalleri ve kemmiyet-i evsa‘ları nevechle olduğu hakikatle bilmek (…)[248] gönderin. Tecessüs idüp ahvalleri ve evzâ‘ilerini hakikatiyle bilüp dahi te‘accül bu canibe i‘lâm idesiz, denilmiş idi. Hâliyâ bu bendenin mektûb ile mezkûrân kadı ve dizdâr işbu (…)[249] ruk‘a ubudiyyet (…)[250] Hüseyin oğlu Mustafa ve Ahmed oğlu Mustafa, Sultân Ahmed canibine tecessüse gönderilüp mezkûrân dahi varıp Sultân Ahmed’i Karahisar önünde (…)[251] bulup iki kefere asker asker ile aralarında bile durup umumi ahvallerine ve evza‘ilerine vâkıf olup işbu yekşenbe günü aralarından çıkup gidip bu cum‘a günü gelüp bu bendeye mülakat olmak mezkûrân Mustafa ve diğer Mustafa varaka-i bendegî birle âsitân-ı felek âsitâne revâne kılındılar. Tafsîl ile ahval-i mezburândan istifsar oluna ve ba‘de devletlü hüdâvendigâr hanından bu memaliğe ahvalinden istifsâr buyurulursa tamâm ol cânibden kat‘ı nazar idüp teveccühleri devletlü hüdâvendigar ve her devletlü ayağı topraklarına etmişlerdir ümizdir ki bu mühhimmin te’hiri münâsib görülmeyüp isti‘câline himmet buyurula. Bâki emr [ü] fermân cenâb-ı âlem-ârâya husûsdur.

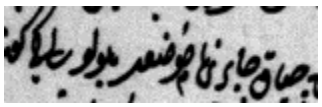
Bende-i el-hakir Ali el-fakir

126) TSMA E. 968/82

248

249

250

251

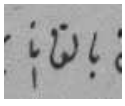
Hüve

Sultânım Hazretleri Kâmuran

Yedîmullahu Te'âla devletehu ilâ yevmi'l-haşr ve'l-hisâb

Yüz yere koyup devâm-ı devlet ve izdiyâd-ı rıf'at du'âsın tecdîd ve temhîd kılmakdan sonra arz el-fakir oladır: Bu kulun akıncı çıkarmasına hüküm virdünüzdi. Eyle olsa Sultân Selim Hazretleri dahi Yanbolu'dan Kızılağaç Yenicesi'ne bugün konar imiş, şimdiki hînde anlar anda iken akıncı çıkmağa kabil değil, ayağunuz toprağına i'lâm olundu. Fermân sultânımındır, nece buyurursunuz ana göre amel oluna. Ve hem Dobruca halkından yanında olanlardan (…)[252] buruya eşecek/eşicek bin mikdârı yoldâş dutup evlü evine gitmişler. Bâki fermân sultânımındır ki hem zıll-ı vucûd memdûd bâd birabbi'l-ibâd.

Bende-i Veled el-fakir

252

KAYNAKÇA

1) ARŞİV VESİKALARI

Topkapı Saray Müzesi Arşivi

Evrak nr. 969/20 1-41, 967/27 1-15, 967/28 1-23, 967/97 1-25, 302/73, 699/13, 748/2, 750/74, 756/63, 759/57, 759/67, 855/19, 857/6, 857/8, 858/68, 967/19 1-8, 967/22, 969/9, 321/12, 699/16, 699/18, 748/4, 755/25, 755/26, 756/2, 756/20, 757/27, 759/58, 851/5, 967/24, 967/25, 969/11, 969/12, 969/14, 812/10, 812/17, 968/82

2) ARAŞTIRMA ve İNCELEMELER

BOSTAN, M. Hanefi, "Yavuz Sultan Selim'in Şehzadelik Dönemi (1487-1512)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 40 (İstanbul 2019), s. 1-86.

ÇIPA, H. Erdem, *Yavuz'un Kavgası I. Selim'in Saltanat Mücadelesi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013.

ELİK, Yasemin, *Yavuz Sultan Selim Tahta Çıkmak Üzere İstanbul'a Gelirken… Maiyetindekiler ve Mevâcibleri*, İzmir (Aralık 2022).

EMECEN, Feridun M., "İhtilalci Bir Mehdilik" Hareketi mi? Şahkulu Baba Tekeli İsyanı Üzerine Yeni Yaklaşımlar", *Ötekilerin Peşinde: Ahmet Yaşar Ocak'a Armağan*, haz. M. Öz, F. Yeşil, İstanbul 2015, s. 521-534.

_____, "Selim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2009, XXXVI, 407-414.

_____,"Şahkulu Baba Tekeli", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2019, XXXVIII, 284-286.

_____, *Yavuz Sultan Selim*, Kapı Yayınları, İstanbul 2016.

İNALCIK, Halil, "Şikayet Hakkı: Arz-ı Hâl ve Arz-ı Mahzarlar", Osmanlı Araştırmaları, VII/VIII (İstanbul 1998), s. 33-45.

İNBAŞI, Mehmet, "Yavuz Sultan Selim'in Trabzon'da Şehzadeliği Sırasında Kapı Halkına Yaptığı Tahsisat", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 10/26 (2023), s. 179-197.

İPŞİRLİ, Mehmet, "Arzuhal", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* İstanbul 1991, III, 447-448.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013.

ÖNAL, Ahmet, "II. Bâyezid'in Ölümü Meselesi", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 41 (İstanbul 2019), s. 1-36.

TANSEL, Selahattin, *Sultan II. Bâyezit'in Siyasi Hayatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2017.

TARIM ERTUĞ, Zeynep, *XVI. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde Cülûs ve Cenaze Törenleri*, T. C. Kültür Bakanlığı Osmanlı Eserleri (1999).

TEKİNDAĞ, M. C. Şehabettin, "Bayezid'in Ölümü Meselesi", *Tarih Dergisi*, 24 (1970), s. 1-22.

_____, "Şahkulu Baba Tekeli", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 3 (İstanbul 1967), s. 34-39.

TURAN, Şerafettin, "Bayezid II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, V, s. 234-238.

ULUÇAY, Çağatay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, VI/IX, (İstanbul 1954), s. 53-90.

_____, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, VII/X, (İstanbul 1954), s. 117-142.

_____, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu?", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, VIII/XI-XII, (İstanbul 1954), s. 185-200.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, "Şehzade Selim'in Babasına Muhalefet Ederek Muharebe Ettiği Esnada Amasya Valisi Şehzade Ahmed'in Vezir-i Âzama Mektubu", *Belleten*, XXIV/96, Ankara 1960, s. 595-596.

_____, *Osmanlı Tarihi II. Cilt İstanbul'un Fethinden Kanuni Sultan Süleyman'ın Ölümüne Kadar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2016.

YILMAZ, Fikret, "Selim'i Yazmak", *Osmanlı Araştırmaları*, LI (2018), s. 297-390.